

Mongolian Economy

2017. 09 CAP (132)

www.mongolianeconomy.mn

Монгол-Япон Улсын хооронд
дипломат харилцаа тогтоосны
45 жилийн ойд зориулав.

Ардчилсан Монголын анхны найз

民主化後のモンゴルとその最初の友人

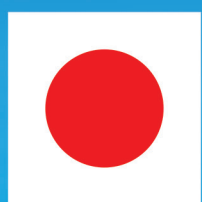

ТИЙЗНИЙ ЗЭЭЛ

Урьдчилгаа төлбөргүй

Та сард

90,000₮ *төлөөд*

ТОКИО-руу

нисэх боломжтой боллоо...

Монголд анх удаа

www.golomtbank.com/zeel

1800-1646

ELEGANCE SHAPED
BY SUCCESS.

NOVAK DJOKOVIC

Premier

SEIKO

SEIKO BOUTIQUE - 1
SEIKO BOUTIQUE - 2
SEIKO SHOP - 1
SEIKO SHOP - 2

Наран Плаза, 4-р давхар, Чингисийн өргөн чөлөө-29
Наран Молл, 2-р давхар, Сөүлийн гудамж -42/1
Наран Пойнт, Хувьсгалчдын гудамж - 9
Наран Центр, УИД-ын баруун талд, Энхтайваны өргөн чөлөө

Утас: 99926756
Утас: 88099991
Утас: 11-326435
Утас: 88039397

МОНГОЛ, АНГЛИ ХЭЛЭЭР САР ТУТАМ

**Жилийн
захиалга
120.000₮**

**Редакцид захиалга
байнга авч, хүргэнэ**

7011-5477, 9409-2904

www.mongolianeconomy.mn

**Mongolian
Economy**

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ, ЭРХЛЭГЧ:

Д.Бэхбаяр (9999 4248)

ҮҮСГЭН БАЙГУУЛАГЧ,

ОРЛОГЧ ЭРХЛЭГЧ:

И.Отгонжаргал

ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ХАРИУЦСАН ЗАХИРАЛ:

Д.Баринжав (9409 2904)

РЕДАКТОР:

Ц.Элбэгсайхан (9907 4382)

АНГЛИ ХЭЛНИЙ РЕДАКТОР:

Саймон Ким

ОРЧУУЛАГЧ:

С.Батбаяр

СЭТГҮҮЛЧИД:

А.Сэвжид

Г.Даваадорж

Б.Үүрийнтуяа

Б.Энхцэцэг

Г.Орхон

ДИЗАЙНЕР:

Ш.Оюундарь

МАРКЕТИНГИЙН АЛБА:

Г.Амарсайхан (9905 1234)

ХАЯГ: Улаанбаатар,

Чингэлтэй дүүрэг, I хороо,

Экспресс тауэр. 1101 тоот

ВЭБ: www.mongolianeconomy.mn

И-МЭЙЛ: info@mongolianeconomy.mn

УТАС: 7011 5476, 7011 5477

15160 Улаанбаатар,

Төв шуудан, ш/ х-2762

Борлуулах цэгүүд:

“Интер ном”

“Номин” супермаркетин бүх салбар

BTSI супермаркет

“Аз орчлон” номын дэлгүүр

“Билэг” их дэлгүүрийн номын тасаг

“Good Price”-ийн салбарууд:

Сөүлийн гудамж

Зайсан

Их Монгол

Mongolian Economy сэтгүүл **The Economist** -ийн албан ёсны онцгой эрхтэйгээр
The World In сэтгүүлийг монгол хэлээр

Дэлхийн хөгжлийг бүтэн зургаар танд харуулна

Утас: 94092904

Агуулга

Эрхлэгчийн зурвас 8

Мэндчилгээ 10

Япон Улсын Гадаад хэргийн сайд Фүмио Кишида

Мэндчилгээ 11

Монгол Улсын Гадаад харилцааны сайд Ц.Мөнх-Оргил

Онцлох 12

Монгол, Япон: Бүс нутгийн түншүүд

Инфо мэдээлэл 15

Түүхэн айлчлал

Элчин сайд 16

Масато Такаока: Глобал түвшинд харилцаагаа хөгжүүлэх нь чухал

Гэрэл зураг түүх

өгүүлнэ 18

Элчин сайд 20

С.Хүрэлбаатар: Япончууд биднийг Зүүн хойд Ази дахь хамгийн чухал түнш гэж хэлдэг

Томилолт 24

Наран улсын хөгжлийн нууц

Парламентч 26

Мото Хаяаши: Олон улсын түвшинд Монгол Улсын гүйцэтгэх

Парламентч 28

Д.Сүмъяабазар: Япон Улсад хэрэгцээтэй бүхэн Монголд бий

Тоогоор 32

Японы татвар төлөгчдөд талархахын учир

Эрчим хүч 34

Баярлалаа

Мэргэжилтний үг 36

Койзүми Нобүчика: Монголд дулааны цахилгаан станц хамгийн тохиромжтой

Хөгжлийн түншлэл 38

Сато Мүцүми: Монголчууд Жайка-д их итгэл, найдвар хүлээлгэдэг

Японы сайн дурынхан

Монголд-25 жил 40

Гэрэлт ирээдүйн төлөө, хамтдаа алхъя

Редакцийн үүлзалт 42

Байгальтайгаа зохицсон хөгжлийн зам хамгийн зөв

Үзэл бодол 45

Арлын аварга эдийн засаг

Үзэл бодол 48

Биткоин Төв банкуудын "толгойны өвчин"

Японы залуу улстөрч 52

С.Кихара: Хүн нь улсаа хөгжүүлдэг зам сонгох хэрэгтэй

Төсөл 54

Монгол, Япон Улсын Засгийн газар хоорондын хамгийн том төсөл

Канако бичиж байна 56

Элчин сайд асан М.Ханада Монголын тухай ярьж байна

Аялал жуулчлал 60

Монгол, Япон Улсын Засгийн газар хоорондын хамгийн том төсөл

Өргөмжит консул 62

Монгол Улс ирээдүйд, Евразийн төв болно

Бизнесмэн 64

Е.Кобаяаши: Монгол компаниуд Японы зах зээлийг ирж судлах ёстой

Монголын төлөөх зүрх 68

Сарны доорх нутаг

Хөрөнгө оруулалт 70

Хөгжил таригч

Япон дахь монголчууд 74

Тэнгис гаталсан тал нутгийнхан

Монгол дахь япончууд 77

Тал нутаг дахь Арлынхан

Сүмо 80

Ард түмнүүдийн хүү

Өв тээгч 98

Соёл сурталчлагч

"Mongolian Economy" сэтгүүлийн асуулт 102

Япон боловсрол танд юу өгсөн бэ?

12
百十

80
百七十

98
百八十六

日本

16
百十四

20
百十八

62
百五十一

28
百二十四

24
百五十八

34
百三十

54
百四十二

68
百五十六

74
百六十三

本誌総編集長からメッセージ
106

あいさつ 108

日本国外務大臣 岸田 文雄

あいさつ 109

Ts.ムンフオルギル外務大臣

特集 110

日本とモンゴル：北東アジア地域の
パートナー

ハイレベル交流での訪問 111

大使 114

高岡正人駐モンゴル日本国特命

全権大使：地域における連携を
拡大させるために努める

写真で語る歴史 116

大使 118

日本はモンゴルを東アジア最高
のパートナーだと見ている

インタビュー 122

人口300万人モンゴルの国際社
会への貢献度は高い

インタビュー 124

両国関係においてモンゴル・日本
友好議員連盟の交流に重要な意
義がある

統計による 128

日本国民へ感謝の理由とは

エネルギー 130

ありがとう ニッポン

専門家の見解 132

小泉信愛氏：モンゴルにとって火
力発電所が最適

開発のパートナー 134

モンゴル人がJICAに対して大い
に期待

モンゴルでのボランティア 136

JICAボランティア25周年

ビジネス 137

モンゴル企業は協力し合うことが
世界市場進出への近道

本誌取材班の面会 138

最も正しいのは自然と共存す
る道

日本政界の若手議員 140

モンゴルは人材を育て、人の力で
国を建てていく道を選ぶべきだ

計画 142

日本・モンゴル間最大の計画—
新国際空港

夏奈子の記録 144

花田鷹公元大使が語るモンゴル

観光 146

モンゴルでは、どこに行っても何
を見るか？

名誉領事 149

市民交流を改善すべき

実業家 151

モンゴル企業は日本に来て、市場
調査を積極的に行うべき

揺るがない心 154

タイトル：月の下の郷

インベストメント 156

発展をもたらす種

ビジネス・パートナー 159

日本の友人たちに感謝してい
ます

日本で暮らすモンゴル人たち

161

東の彼方の草原の人々

専門家の見解 164

モンゴル国における日本人たち

相撲 172

国民に最も親しまれたお相撲
さん

文化の発信者 186

人間として生まれた価値を日本
で実感

本誌からの質問 190

日本の教育はどんなチャンス
を与えてくれましたか？

Япон орон монголчууд бидэнд их л дотно санагддаг. Магадгүй хоёр орны иргэд хоорондын харилцаа сайн, улс төрийн өндөрлөгүүдийн түвшинд ч нягт харилцаатай холбоотой болов уу. Иргэд нь хоорондоо ийм сайн харилцаатай улс орон их ховор гэж албаны хүмүүс хэлдэг.

Манай сэтгүүлийн баг Монгол, Япон Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойд зориулсан энэхүү дугаарыг бэлтгэхийн тулд өнгөрсөн тавдугаар сард Японы Токио хотноо ажилласан юм.

Бид улстөрч, бизнесмэн залуус гээд олон хүнтэй уулзаж ярилцсан. Уулзсан хүмүүсээс Та бүхэн яагаад Монгол Улсад тусалж дэмжихийг

хүсдэг юм бэ гэхэд “Бид юу ч санаж бодолгүй туслахыг хүсдэг. Яагаад гэдгийг мэдэхгүй ээ” гэж хариулж билээ.

Тэгвэл Япон орон бидэнд яагаад тийм дотно санагддаг юм бол. Сумогийн ертөнцийг монголчууд эзэгнэн байгаад юм болов уу.

Эсвэл Монгол Улсын хамгийн хүнд цаг үе 1990-ээд онд гал алдахаас аварч, хамгийн түрүүнд тусламжийн гараа сунгасанд юм болов уу.

ГХЯ-ны мэдээллээр 2015 он хүртэл Япон Улсаас нийт 286 тэрбум иенийн зээл, тусламж Монголд үзүүлжээ. Гадаад орнуудаас манай улсад хамгийн их хэмжээний тусламж, зээл, төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж буй улсаар Япон тэргүүлсэн хэвээр байгаа. Эгэл жирийн иргэд нь ч бидэнд хэрхэн туслах талаар бодож явдаг нь гайхалтай.

Социализмын замналаар 70 гаруй жил алхсан манай улсыг ардчилсан зах зээлийг сонгож байна гэж дуулаад Японы төр, засгаас эхлээд жирийн иргэн нь хүртэл Монгол Улсын ардчилсан сонголтыг дэмжиж, бид хамгийн түрүүнд

туслах ёстой хэмээн хаа хол арлын орноос тал нутаг руу нисэн ирцгээсэн гэдэг. Тэдний нэг нь хуульчдын багийг ахалж ирсэн Фүжимото Тадаши юм. Тэгэхдээ сар хээр хоносон өргөн уудам элсэн цөлийн тухай “Сарны доорх элсэн цаг” дууг байнга л аялан бодон явдаг эхнэртэйгээ Монгол оронд хөл тавьснаар тэдний тал нутагтай холбогдох, төрөл бүрийн арга замаар туслах сэтгэлийн аян эхэлсэн түүхтэй.

1990-ээд оны ороо бусгаа цагт эх орондоо нэг сая ширхэг саван цуглуулж, Монголын өрх толгойлсон эмэгтэйчүүд, хүүхдүүдийн хэрэглээнд зориулан өгч байсан хүн бол Тадашигийн эхнэр Фүжимото Микико билээ. Энэ бол япон эмэгтэйн гайхалтай сайхан түүх. Түүнээс хойш түүний зүрх сэтгэл Монгол руу улам бүр татагдаж, өөр яаж туслах талаар үргэлжийн бодож, олон ч ажлыг эхлүүлж, Монголын эмэгтэйчүүд, өнчин хүүхдүүдэд зориулж ихийг ч хийсэн эмэгтэй. Энэ мэтчилэн олон япон иргэн бидэнд туслах сэтгэлээр хандаж иржээ. “Энэ нөхөрлөлийн урт замын тоосонд монгол хүмүүс бидний зүрх сэтгэлийг гомдоохоор үг, үйлдэл гаргаж байсан ч бид монголчуудыг гэх халуун сэтгэлээ хаяж чаддаггүй” хэмээн ярих япон хүмүүстэй ч таарсан юм. Энэ бол сэтгэлийн чанадад орших нандин холбоос юм шүү.

Том жишээ аваад үзье. 1990-ээд онд Улаанбаатар хот гэрэл цахилгаангүй болж, хэдэн цахилгаан станц нь зогсож, нийслэл хөлдөх дээрээ тулаад байсан үед хамгийн түрүүнд Японы Засгийн газар манай эрчим хүчний салбарт маш богино хугацаанд тусалж, буцалтгүй болон хөнгөлөлттэй зээл олгож, инженер мэргэжилтнүүд нь ирж ажилласнаар гал алдахаас аврагдсан түүхийг бид мартаx ёсгүй.

Эрчим хүч бол улс орны суурь хөгжлийн гол салбар. Энэ салбар унавал дагаад бүх зүйл унана. Харанхуйд ямар хөгжил ярих билээ дээ. Ер нь Японы Засгийн газар манай улсын хөрөнгө шаардлагатай, хурдацтай хөгжлийн суурь болсон дэд бүтцийн том төслүүдэд хөрөнгө оруулж, зээл олгож, хамтран ажиллаж ирснийг дурдах

хэрэгтэй. Одоогоор Хөшигийн хөндийн нисэх онгоцны буудлын томоохон хэмжээний хөрөнгө шаардсан төслийг хэрэгжүүлж байна. Энэ нисэх буудал бол олон улсад Монгол Улсын нүүр царайг илтгэх төсөл болж байгаа юм.

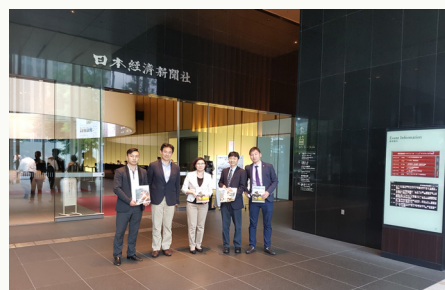
Хоёр орны хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойн хүрээнд хийж буй энэ дугаараар олон сэдвийг хөндлөө. Бид Токио хотноо ажиллахдаа хөгжилтэй оронд өөрсдийгөө хөгжүүлэн амжилттай яваа монголчуудаараа бахархлаа. Сумогийн аваргуудаасаа эрч хүч авлаа. Тавдугаар сарын барилдааны хамгийн сүүлийн өдөр Сумогийн Ордонд зочлоход Хакухо Даваажаргал аварга маань түрүүлсэнд бид бас л бэлгэшээн баярлалаа.

Сонгодог урлагийн төрлөөр ч монголчууд хүчтэй гэдгийг харуулж яваа балетчин А.Хангайгаараа омогшлоо. Зөвхөн нийслэлдээ л 12 сая хүн амтай улсад тэрбээр өөрийн хувийн балетын сургуулийг байгуулаад монгол балетийн нэр хүндийг өндөрт өргөөд явж байна. Арлын оронд монгол хоолны амтыг мэдрүүлж, үндэсний хоолоо сурталчлан яваа Д.Энхтуяа эгчээрээ бахархлаа. Түүний Токио хотын Сумогийн ордны ойролцоо байгуулсан "Улаанбаатар" ресторан Монгол Улсыг сурталчлах том гүүр болж байна лээ.

Хоёр орны төр, засаг болоод ард иргэдийн найрамдалт түүхийг харуулсан тусгай дугаар танд ийн хүрч байна. Энэ дугаарт манай сэтгүүлч Ц.Элбэгсайхан, Г.Даваадорж, А.Сэвжид, Ж.Баяржаргал нар ажиллалаа. Мөн гадаад хэлний редактор Кон Аяа, Саймон Ким, орчуулагч С.Дашцэрэн, С.Батбаяр, идэвхтэн бичигчид бид бүгдийн хамтын бүтээл билээ. Түүнчлэн Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам, Япон болон Монголын ЭСЯ-дад талархсанаа илэрхийлье.

Япон орон надад ч дотно санагддаг. Миний хувьд сэтгүүлч болсныхоо дараахан Улаанбаатар-Токиогийн анхны шууд нислэгийг сурвалжлан Японд очсоноос хойш 10 гаруй жил өнгөрчээ. Энэ хугацаанд Арлын орныг олонтаа зорьж байлаа. Нэг л дулаахан, нэг л дотно. Яагаад гэдгийг би бас мэдэхгүй ээ. ■

Эрхлэгч Д.Бэхбаяр

Япон Улс

Япон Улс, Монгол Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойн баярын мэндийг хүргэж мэндчилгээ дэвшүүлье.

Хоёр орны харилцаа үсрэнгүй хөгжих болсон нь Монгол Улсад өрнөсөн ардчиллаас улбаатай болохыг та бүхэн сайн мэдэж байгаа биз ээ.

Япон Улс нь Монгол Улс ардчилсан нийгэмд шилжин Япон Улстай нийтлэг үнэт зүйлс бүхий шинэ нийгмийг цогцлоон бүтээх үйл хэрэгт бүхий л талаар, олон салбарт дэмжлэг үзүүлсээр ирсэн билээ. Өдгөө манай хоёр орны улс төрийн харилцаа нь төрийн өндөр дээд түвшний харилцаанд тулгуурлан, урьд хожид байгаагүй гэж хэлж болохуйц өндөр түвшинд хүрээд байгаа билээ.

Өнгөрсөн онд Ерөнхий сайд Ш.Абэ гурав дахь удаагаа Монгол Улсад, Ерөнхий сайд Ж.Эрдэнэбат болон Гадаад харилцааны сайд Ц.Мөнх-Оргил нар үүрэгт ажлаа хүлээн авсны дараах гадаад улсад хийх анхны хоёр талын албан айлчлалын хүрээнд Япон Улсад тус тус айлчилсан билээ. Мөн оны хавар Улсын их хурлын дарга М.Энхболд Япон Улсад айлчлал хийсэн бөгөөд энэ үеэр дагалдан явсан Гадаад харилцааны сайд Ц.Мөнх-Оргилын хамт миний бие манай хоёр орны Засгийн газрын шинэчилсэн “Стратегийн дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийг баталсан билээ. Мөн бид олон улсын байгууллагуудтай хамтран, Монгол Улсыг эдийн засгийн хүндрэлийг давж гарах боломж бололцоог бүрдүүлэх үүднээс байж болох хамгийн их хэмжээний санхүүгийн тусламжийг үзүүлэхээр шаардлагатай ажлуудыг хийж эхлээд байна.

Энэ мэтчилэн өнөөгийн Япон, Монголын харилцаа нь социалист нийгмийн үеийн хоёр орны харилцаа нэн хязгаарлагдмал байсантай харьцуулахад огт өөр цаг үе болсон гэж хэлж болох юм. Хэдий тийм боловч тэрхүү цаг мөчид ахмад үеийнхний маань үүсгэж хөгжүүлсэн

нандин хэлхээ холбоо л өнөөгийн энэхүү туйлын найрсаг харилцааны үндэс суурийг тавьж өгсөн гэдгийг мартаж үл болно гэж би боддог юм.

Тухайлбал, 1977 онд Япон Улс, Монгол Улсын хооронд эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хэлэлцээр байгуулагдаж “Товь” ноолуурын үйлдвэр баригдсан бөгөөд тус үйлдвэр хувьчлагдсан өнөө цаг үед ч Монгол орноо төлөөлөх брэнд бүтээгдэхүүнийг үйлдвэрлэн гаргасаар байна.

Мөн Дэлхийн хоёрдугаар дайны дараа олзонд байх үедээ Монголд амиа алдсан 2000 орчим япон иргэдийн маань мөнх нойрсон буй газрыг Монголын Улаан загалмай нийгэмлэг социализмын үед ч ялгалгүй хүндэтгэн тордож ирсэн юм. Энэ мэт эгэл хичээл зүтгэл нь цаашлаад 1996 оноос хойш эхэлсэн амь үрэгдэгсдийн алтан шарилыг цуглуулах ажил болон тэдний гэгээн дурсгалыг хүндэтгэх Дурсгалын цогцолбор барьж байгуулах ажлуудын эхлэл болж өгсөн билээ.

Түүнчлэн Кавабата Ясүнари болон Акүтагава Рюүносүкэ нарын олон бүтээл монгол хэлнээ хөрвүүлэгдэн хэвлэгдэж байсан нь өнөөгийн монголчуудын Япон орны талаарх ойлголтод тодорхой хувь нэмэр оруулсан юм.

Энэ онд тохиож буй хоёр орны хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойгоор дамжуулан ахмад үеийнхний маань өсгөн бойжуулж ирсэн энэхүү нандин холбоог дахин нэг эргэн харахын сацуу Япон Улс, Монгол Улсыг холбох цоо шинэ гагнаас ч гэж нэрлэж болох Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр (ЕРА)-ийг багтай хэрэгжүүлсний дүнд манай хоёр орны хооронд жинхэнэ утгаар харилцан ашигтай харилцаа цогцлон бий болоосой хэмээн чин сэтгэлээсээ хүсч байна.

Миний бие ч үүний тулд Япон Улсын Гадаад хэргийн Сайдын хувиар цаашид үргэлжлүүлэн хүчин чармайлт гаргах болно. ■

Япон Улсын Гадаад хэргийн сайд
ФУМИО КИШИДА

Монгол Улс

“Mongolian Economy” сэтгүүлийн уншигч та бүхэнд чин сэтгэлийн мэндчилгээ дэвшүүлж, Монгол Улс, Япон Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойн баярын мэнд хүргэе.

Монгол, Япон хоёр улс 45 жилийн тэртээ дипломат харилцаа тогтоох тухай Хамтарсан мэдэгдэлд гарын үсэг зурсан цагаас хойш манай хоёр улсын харилцаа тасралтгүй урагшлан хөгжиж, 1996 оноос Иж бүрэн түншлэл, 2010 оноос Стратегийн түншлэлийн түвшинд гүнзгийрэн хөгжиж байна.

Ардчилал, хүний эрх, эрх чөлөөг эрхэмлэсэн нийтлэг эрх ашиг, нэгдмэл үнэт зүйлс, харилцан итгэлцэлд суурилсан Монгол, Японы харилцаа эдүгээ манай улсын олон тулгуурт гадаад бодлогын нэгэн чухал багана нь болжээ. Монгол, Японы энэхүү эрхэм харилцааг хөгжүүлэхийн төлөө чин сэтгэлээсээ зүтгэж, харилцааны түүхийг бүтээлцэж ирсэн хоёр улсын үе үеийн төр, нийгмийн зүтгэлтнүүд, ахмад дипломатчиддаа энэ ялдамд гүн талархал илэрхийлье.

Монгол Улсын Засгийн газраас Монгол, Японы дипломат харилцааны 45 жилийн ойд чухал ач холбогдол өгч, Зохион байгуулах Хороог томилон, Гадаад харилцааны сайдаар ахлуулан ажиллуулж байна. Ойн хүрээнд манай УИХ-ын дарга М.Энхболд, Япон Улсын Парламентын Төлөөлөгчдийн танхимын дарга Т.Оошима нар харилцан айлчилсан нь харилцааны түүхэнд нэгэн шинэ хуудас нэмсэн тэмдэглэлт үйл явдал боллоо.

Монгол Улсын Их Хурлын дарга М.Энхболдын Япон Улсад хийсэн айлчлалын хүрээнд миний бие, Япон Улсын Гадаад хэргийн сайдын хамт хоёр улсын Стратегийн түншлэлийг 2017-2021 онд хөгжүүлэх Дунд хугацааны хөтөлбөрт гарын үсэг зурж, байгуулсан нь харилцааны ойрын болон дунд хугацааны зорилтыг тодорхойлсон чухал баримт бичиг болсон билээ.

Ойн хүрээнд Япон Улсын Парламентын Төлөөлөгчдийн танхим дахь Япон, Монголын найрамдлын бүлгийн дарга М.Хаяаши, ЗГХЭГ-ын дэд дарга асан Ц.Сайто, Парламентын Зөвлөхүүдийн танхимын гишүүн Ш.Дооко, Саппоро дахь Монгол Улсын Өргөмжит консул Ц.Такэбэ тэргүүтэй төлөөлөгчид Монгол Улсад айлчилж, хоёр орны улс төрийн яриа хэлцээр бүх түвшинд бэхжиж, харилцан ойлголцол, итгэлцэл нэмэгдэж байна

Монгол, Японы ГХЯ хоорондын Стратегийн II зөвлөлдөх уулзалт, хоёр улсын гадаад харилцаа, аюулгүй байдал, батлан хамгаалахын асуудал эрхэлсэн байгууллага хоорондын IV зөвлөлдөх уулзалт тус тус Улаанбаатар хотноо амжилттай зохион байгуулагдаж, аюулгүй байдал, батлан хамгаалах салбарын хоёр талын болон бүс нутаг, олон улсын тавцан дахь хамтын ажиллагаа нягтаршин бэхжиж байна.

Хоёр талын худалдаа, эдийн засгийн харилцаа харилцан ашигтай байх, бие биеэ нөхөх зарчмаар урагшлан хөгжиж байна. Монгол, Японы төр, хувийн хэвшлийн хамтарсан худалдаа, хөрөнгө оруулалтын VIII зөвлөлдөх уулзалт энэ онд Улаанбаатар хотноо болж, Монголын хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчин, хөдөө аж ахуй, зам тээвэр, уул уурхай, эрчим хүч зэрэг салбарт Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй бодлого, алхмуудыг Японы хөрөнгө оруулагчдад танилцуулж, цаашдын хамтын ажиллагааг өргөжүүлэх асуудлаар үр бүтээлтэй санал солилцсон.

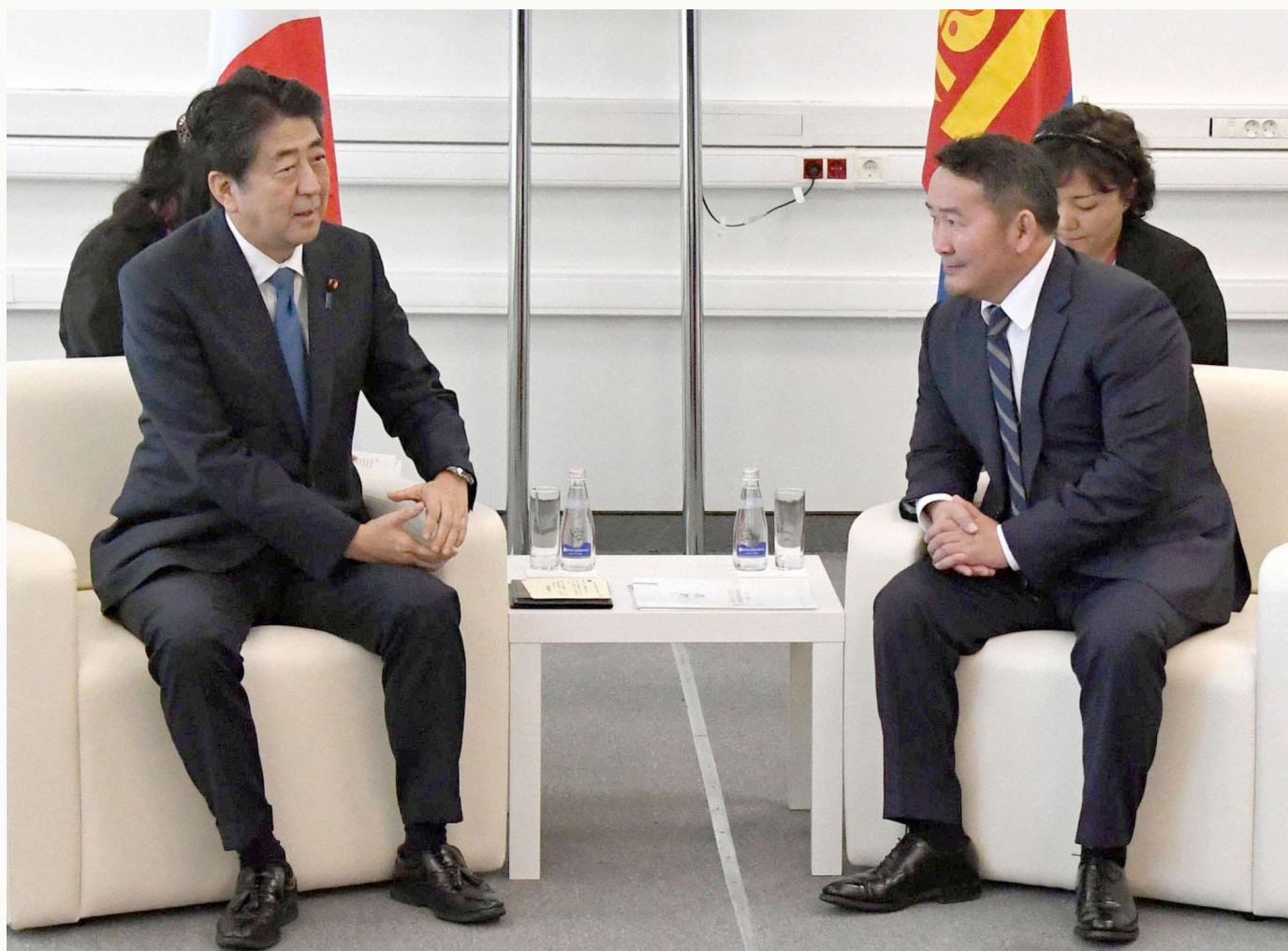
Монгол, Японы хооронд байгуулсан Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр хэрэгжиж эхэлснээс хойш энэ оны эхний таван сарын байдлаар худалдааны эргэлт өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 18.8 хувиар нэмэгдээд буй үзүүлэлттэй байна. Давхар татвараас харилцан чөлөөлөх хэлэлцээр байгуулах асуудлыг ч эхлүүлээд байна.

Соёл, боловсрол, олон нийт, орон нутгийн хамтын ажиллагаа өргөжин хөгжиж байна. Шизүока, Хоккайдо, Тояма, Чита тэргүүтэй мужийн төлөөлөгчид Монголд айлчлав. Монгол, Японы харилцааг сурталчилсан, түүхийг мөнхжүүлсэн, соёл, урлагийг танилцуулахад чиглэсэн олон сайхан арга хэмжээ 45 жилийн ойн хүрээнд өргөн хүрээг хамран хэрэгжиж буйг тэмдэглэхэд таатай байна. Мөн “Mongolian Economy” сэтгүүлийн зүгээс ийнхүү тусгай дугаар гаргаж, хоёр улсын харилцааны баялаг түүх, үнэт өв, хамтын ажиллагааны өнөөгийн байдал, ирээдүйн чиг хандлагыг олон нийтэд таниулан түгээх үйлсэд үнэтэй хувь нэмэр оруулж буйд талархаж байна.

Уг сэтгүүлийн уншигч олонд хамгийн сайн сайхныг хүсч, Монгол, Японы Стратегийн түншлэлийн харилцаа улам бүр гүнзгийрэн хөгжихийн өлзийтэй ерөөл дэвшүүлье. ■

Монгол Улсын Гадаад харилцааны сайд
Ц.МӨНХ-ОРГИЛ

Монгол, Япон: Бүс нутгийн түншүүд

*Япон Улсын Ерөнхий сайд Ш.Абэ Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулгад бараалхав.
(ОХУ, Владивосток 2017.09.06)*

Түүх ингэж эхлэв ...

Монгол, япон ард түмний харилцаа Дэлхийн хоёрдугаар дайн дууссаны дараахнаас эхэлсэн гэж болно. 1945 оны намар 12 мянга гаруй олзны япон цэргийг ЗХУ-аар дамжуулан Монголд илгээжээ. Монголчууд олзны цэргүүдийг хол газар цөлсөнгүй, Улаанбаатар хотын орчим байрлуулж үйлдвэр, барилга дээр ажиллуулж байв. Тэд 1947 оны 10 дугаар сар хүртэл Монголд ажиллахдаа Засгийн газрын ордон, Сүхбаатарын талбай, Гадаад харилцааны яамны барилга, МУИС-ийн барилга зэрэг олон бүтээн байгуулалтад оролцжээ. Монгол иргэд олзны цэргүүдэд сайхан сэтгэлээр хандаж, эрүүл мэндийн тусламж үзүүлж байсныг олзонд байсан япончууд дурсдаг.

Эх орондоо буцсан тэд хожим нь 1957 онд Монголд талархсан сэтгэлийн үүднээс Монгол-Японы нийгэмлэгийг байгуулсан юм. Ийнхүү өчигдрийн дайснууд өнөөдрийн ах дүүс болж, хоёр ард түмний харилцааны шанг татжээ. Энэ утгаараа 1970-аад оноос өмнөх жилүүдэд хоёр орны харилцаанд олон нийтийн байгууллагууд томоохон үүрэг гүйцэтгэж ирсэн байна.

Монгол Улс-Япон Улс 1972 оны хоёрдугаар сарын 24-ний өдөр дипломат харилцаа тогтоосон. Энэ тухай ноот бичгийг Монгол Улсаас ЗХУ-д суугаа Элчин сайд Б.Лувсанчүлтэм, Япон Улсаас ЗХУ-д суугаа Элчин сайд К.Нийсэки нар Москва хотод солилцжээ. Гэхдээ 1990 оныг хүртэл улс төрийн хүрээнд тууштай хамтарч ажиллах боломж хязгаарлагдмал байв. Дипломат харилцаа парламентын төлөөлөгчдөө харилцан айлчлуулахаас хэтрэхгүй байлаа.

Хэдийгээр улс төрийн чиглэлээр хязгаарлагдмал байсан ч 1970-аад оны хоёрдугаар хагасаас Монгол, Японы хооронд эдийн засгийн хамтын ажиллагааны бат бөх суурь тавигдсан юм. 1972 онд Монголтой худалдаа хийж эхэлсэн япон компаниуд нэгдэж Монгол-Японы Эдийн засгийн хороог байгуулсан бол 1977 оны гуравдугаар сард Монгол-Япон Улсууд “Эдийн засгийн талаар хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр”-т гарын үсэг зуржээ. Хэлэлцээрийн хүрээнд Японы

Засгийн газрын таван тэрбум иенийн буцалтгүй тусламжаар ноос, ноолуурын “Товь” үйлдвэрийг барьж, 1981 онд ашиглалтад оруулав.

Энэ үеэс соёлын харилцаа идэвхжиж хоёр жил тутамд соёлын хамтын ажиллагааны төлөвлөгөө баталдаг болжээ. 1974 онд Соёлын харилцаа тогтоох тухай баримт бичигт гарын үсэг зурж оюутан, багш, мэргэжил дээшлүүлэгчид, урлаг, спортын төлөөллөө солилцож эхэлсэн аж.

Харин 1980-аад оны сүүлээс шинэчлэлийн уур амьсгал орж, улс төрийн харилцаа илт идэвхэжсэн байна. 1987 онд БНМАУ-ын Гадаад явдлын яамны сайд М.Дүгэрсүрэн Японд, 1989 онд Япон Улсын Гадаад хэргийн сайд С.Үно Монголд, БНМАУ-ын Сайд нарын зөвлөлийн дарга Д.Содном 1990 онд Японд тус тус айлчилжээ.

Ардчилсан Монголын анхны найз

1990 оны өөрчлөлт, шинэчлэлтийн үр дүнд социалист орнуудын Эдийн засгийн харилцан туслалцах гэрээ үгүй болж, Монголын шинэхэн, ардчилсан эдийн засаг олон тооны сорилттой нүүр тулав. Гадны дэмжлэггүй бэрхшээлийг давах эсэх нь эргэлзээтэй болоод байлаа. 1990 онд Монгол Улсын тэр үеийн Ерөнхий сайд Д.Бямбасүрэн Японы Засгийн газарт захидал илгээж бүх талын тусламж хүссэнээр энэ хөгжингүй тусламж, дэмжлэгийг авч эхэлсэн билээ. 1991 онд Япон Улсын Ерөнхий сайд Т.Кайфү Монголд айлчилж манай улсад өрнөж буй ардчилсан үйл явцыг дэмжиж, бүх талаар туслахаа ч мэдэгдэв.

Мөн оноос Япон Улс Монголд олон чиглэлд буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээл өгч, Дэлхийн банктай хамтран Монголд хандивлагчдын уулзалтыг Токио хотноо санаачлан зохион байгуулдаг болов.

Түүнчлэн 1991, 1992, 1993 оны “Их долоо”-гийн уулзалтын баримт бичгүүдэд Монголыг улс төр, эдийн засгийн хувьд дэмжих заалтууд оруулжээ. Монгол Улс Азийн хөгжлийн банк, Дэлхийн банк, ОУВС, Дэлхийн худалдааны байгууллагад элсэхэд Япон Улс идэвхтэй

1972 онд Монголтой худалдаа хийж эхэлсэн япон компаниуд нэгдэж Монгол, Японы Эдийн засгийн хороог байгуулсан бол 1977 оны гуравдугаар сард Монгол, Япон Улсууд “Эдийн засгийн талаар хамтран ажиллах тухай хэлэлцээр”-т гарын үсэг зуржээ.

Судлаачдын үзэж
буйгаар хоёр улс
харилцан ашигтай
хамтран ажиллах
олон салбар бий.
Ялангуяа дэд бүтэц,
эрчим хүч, уул
уурхай, хөдөө аж
ахуй, жижиг дунд
үйлдвэрлэлийн
нэг мөр эрх зүйн
зохицуулалттай
болчихвол Эдийн
засгийн түншлэлийн
хэлэлцээр хэрэгжих
нөхцөл бүрдэх аж.

► дэмжсэн юм.

1997 оноос хоёр улсын харилцаа шинэ шатанд ахиж иж бүрэн түншлэлийн зарчмаар хөгжиж эхэлжээ. Иж бүрэн түншлэлийн харилцаа 10 гаруй жил үргэлжлэв. Энэ хугацаанд Японы олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллагын (ЖАЙКА) төлөөлөгчийн газар Монголд нээгдсэнээр Японоос хэрэгжүүлэх төслийн цар хүрээ улам нэмэгджээ.

Стратегийн түншлэл

2010 он, Монгол, Японы харилцааны түүхэнд шинэ хуудас нээв. Тус оны арваннэгдүгээр сард Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Япон Улсад төрийн айлчлал хийхдээ “Стратегийн түншлэл байгуулахад чиглэсэн Монгол, Японы хамтарсан мэдэгдэл”-д гарын үсэг зурсан билээ. Уг баримт бичигт дараах дөрвөн үндсэн зорилтыг тусгажээ. Үүнд:

- Өндөр дээд хэмжээний яриа хэлэлцээг идэвхжүүлэх,
- Эдийн засгийн харилцааг идэвхжүүлж харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх,
- Хүн солилцоо, соёлын харилцааг идэвхжүүлэх,
- Бүс нутаг, глобал асуудлаарх хамтын ажиллагааг бэхжүүлэх зорилт багтав.

2013 онд Ерөнхий сайд Ш.Абэ, Монголын Ерөнхий сайд Н.Алтанхуяг нарын харилцан айлчлалын үр дүнд хоёр орны Стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрийг баталсан юм. Ийнхүү стратегийн түншлэл бодит ажил болох нөхцөл бүрджээ.

2014 оны долдугаар сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Японд хийсэн айлчлалын үеэр Монгол, Японы хооронд Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр байгуулах хэлэлцээ үр дүнтэй болж, зарчмын тохиролцоонд хүрсэн учир, хамтарсан мэдэгдэлд гарын үсэг зурснаар Япон нь Монголтой Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр байгуулсан анхны улс

боллоо. Хэлэлцээрийг хоёр орны парламент соёрхсон баталж, 2016 оны зургадугаар сараас хүчин төгөлдөр хэрэгжиж эхэлсэн билээ.

2017 оны аравдугаар сард Японы Засгийн газрын тэргүүн Ш.Абэ Монголд айлчлах үеэрээ “Монгол, Япон хоёр бол бүс нутгийн чухал түншүүд” хэмээн тэмдэглэсэн юм.

Дээрх хэлэлцээр хоёр орны эдийн засгийн харилцааг нэг тал давамгайлсан тусламжийн хэлбэрээс харилцан ашигтай хамтын ажиллагааны зарчимд шилжүүлээд зогсохгүй, Монгол-Японы суурь харилцааг урьд өмнө байгаагүй түвшинд идэвхжүүлсэн хурдасгуур болж өгсөн гэж албаныхан дүгнэж буй.

Хамгийн сүүлд УИХ-ын дарга М.Энхболд 2017 оны гуравдугаар сард Японд айлчилж Монгол-Японы Стратегийн түншлэлийн хоёр дахь Дунд хугацааны хөтөлбөр (2017-2021)-т хоёр улсын Гадаад харилцааны сайд нар гарын үсэг зурсан юм.

Өнөөдөр Монгол-Японы харилцаа эрх зүйн хувьд бэхжиж, улс төрийн хүрээнд томоохон амжилтад хүрсэн. Гэхдээ Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийн нэгэн гол зорилт болох хөрөнгө оруулалтын чиглэлд бодитой үр дүн үгүйлэгдэж байна.

Бизнесийн чиглэлд хамтын ажиллагааг идэвхжүүлэх зорилгоор хоёр улсын Гадаад харилцааны яам тогтмол стратегийн зөвлөлдөх уулзалт хийж, Монгол, Японы бизнесмэнүүдийг ойртуулах ажлыг шат дараатай хэрэгжүүлж байна. Монголын түүхий эд, Японы технологийг хослуулах нь эдийн засгийн хамтын ажиллагааны урт хугацааны нэн чухал зорилго болоод байгаа билээ.

Судлаачдын үзэж буйгаар хоёр улс харилцан ашигтай хамтран ажиллах олон салбар бий. Ялангуяа дэд бүтэц, эрчим хүч, уул уурхай, хөдөө аж ахуй, жижиг дунд үйлдвэрлэлийн чиглэлд эрх зүйн зохицуулалтыг нэг мөр болгочихвол Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр хэрэгжих нөхцөл бүрдэх аж. ■

ЯПОН

МОНГОЛ

Өндөр, дээд төвшний харилцан айлчлал

Элчин сайд

Масато Такаока: Глобал түвшинд харилцаагаа хөгжүүлэх нь чухал

Гэрэл зургийг Б.Бямба-Очир

Япон Улсаас Монгол Улсад суугаа Онц бөгөөд бүрэн эрхт Элчин сайд Масато Такаокатай ярилцлаа.

-Та хоёр орны хооронд байгуулсан Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг бодит ажил хэрэг болгох түүхэн үед Элчин сайдаар ажиллаж байна. Ажлаа юунаас эхлэх хэрэгтэй гэж бодож байна вэ?

-Энэ жил Япон Улс, Монгол улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ой тохиож байгаа билээ. Өнгөрсөн хугацаанд хоёр орны ард түмний нөр их хүчин чармайлтын үр дүнд энэхүү ойтойгоо золгож чадлаа гэж бодож байна. Хоёр орны олон салбар дахь харилцаа нь илрэл болж тэмдэглэлт арга хэмжээ олноороо өргөн дэлгэр зохион

байгуулагдаж байна. Мөн Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болсноос хойш жил гаруй хугацаа өнгөрөөд байна. Тус хэлэлцээр нь зөвхөн эдийн засгийн хүрээнд бус хоёр орны харилцааг хөгжүүлэх гол хүчин зүйл нь болох юм. Цаашид зөвхөн Япон, Монгол хоёр орны төдийгүй, бүс нутгийн хэмжээнд өргөжсөн харилцааг тогтоогоосой хэмээн бодож байна.

-Та хоёр улсын эдийн засгийн харилцаа ирээдүйд ямар чиглэл рүү хөгжих боломжтой гэж харж байна вэ?

-Монгол Улс ардчилсан нийгэмд шилжсэнээс хойш манай хоёр орны харилцаа улам бүр эрчтэй хөгжиж ирсэн. Улаанбаатар хотыг харахад, дулааны IV цахилгаан станц нь Япон улсын буцалтгүй тусламжаар орчин үеийн үед ажиллагаа явуулах

боломжтой болсон. Мөн хотын авто замын ачааллыг бууруулахад Нарны гүүр чухал үүрэг гүйцэтгэж байна.

Улс орны хөгжлийн гол тулгуур багана болох боловсролын салбарын тухайд, 1000 инженер бэлтгэх “Инженер технологийн дээд боловсрол” төсөл болон одоо баригдаж буй “Япон-Монголын сургалтын эмнэлэг” байгуулах төсөл зэргийг хэрэгжүүлж байна. “Япон-Монголын сургалтын эмнэлэг”-ийг байгуулснаар Монгол Улсын эрүүл мэндийн сургалтын салбарт томоохон хувь нэмрээ оруулна хэмээн найдаж байна.

Мөн “Улаанбаатар хотын олон улсын нисэх онгоцны шинэ буудал” ашиглалтад орсноор Монгол Улсын эдийн засгийн хөгжилд томоохон түлхэц болох биз ээ.

Олон улсын валютын сангийн хөтөлбөрийн хүрээнд Япон Улсын засгийн газар санхүүгийн тусламж үзүүлэхээр шийдвэрлэсэн бөгөөд Монгол Улсын эдийн засгийн сэргэж хөгжинө хэмээн найдаж байна.

-Япон Улс руу ажиллах хүч нийлүүлэх боломжийг монголчууд их сонирхож байна. Эл асуудлын талаар та ямар бодолтой байна вэ?

-Хоёр улсын Засгийн газар, ур чадварын дадлага эзэмшүүлэх хөтөлбөрийн талаар хэлэлцэж байгаа. Монголын тал уг хөтөлбөрт хамрагдах хүний тоог сонирхож байгаа бололтой. Энэ тал дээр ямарваа хязгаар байхгүй. Монголын дадлагажигчид Японд эзэмшсэн ур чадвараа нутагтаа ирж, Монголын эдийн засгийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулаасай гэж хүч

байна.

Дадлагажигчид нь Японы ахуй орчинтой зохицох, сайн ажиллахын тулд япон хэлний мэдлэг хэрэгтэй тул явахын өмнө тодорхой хэмжээний япон хэл сурах нь зүйтэй болов уу гэж бодож байна.

-Бидний найрсаг харилцаа нь олон улсын харилцаанд ямар үүрэгтэй вэ?

-Хоёр улс өнөөг хүртэл ямарваа нэгэн зөрчилгүйгээр найрамдалт харилцаанд тулгуурлан хамтран ажилладаг баяртай байдаг. Манай хоёр улс Азийн бүс нутагт оршдог нэгдмэл үзэл санаатай улс учраас бүс нутгийн болон олон улсын түвшинд харилцах нь эдийн засаг, улс төрийн хувьд ихээхэн чухал юм. Жишээлбэл, энэ оны наймдугаар сард Япон, Монгол, АНУ-ын гурван талт уулзалт зохион байгуулагдсан бөгөөд энэ уулзалтын үеэр Зүүн Хойд Азийн аюулгүй байдлын асуудлаар нэгдмэл байр суурьтай байгаагаа илэрхийлсэн нь туйлын ач холбогдолтой хэрэг юм.

Мөн батлан хамгаалахын салбарт идэвхтэй хамтарч ажиллаж байгаа бөгөөд жил бүр Монголд зохион байгуулагддаг “Хааны эрэлд” олон улсын хээрийн сургалт, дадлагад Японы хуурай замын өөрийгөө хамгаалах хүчний салаа болон сургагч багш нар оролцсон.

Японы Өөрийгөө хамгаалах хүчин Монгол Улсын Батлан хамгаалах яамтай хамтран Монголын цэрэг армийн боловсон хүчний чадавхыг бэхжүүлэх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж байгаа билээ. Япон Улс Монгол Улсын НҮБ-ын Энхийг сахиулах ажиллагаанд сайн дураараа оролцож байгааг өндрөөр үнэлдэг бөгөөд зөвхөн хоёр орны хооронд төдийгүй бүс нутгийн хамтын ажиллагаа өргөжин хөгжиж

байна.

Өнгөрсөн гуравдугаар сард болсон Япон, Монголын Гадаад хэргийн сайд нарын уулзалтын үеэр гарын үсэг зурсан Стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрт Япон Улсын Засгийн газар олон улсын хамтын нийгэмлэг дэх идэвхтэй, энх тайвныг эрхэмлэдэг гадаад бодлогоо илэрхийлсэн. Уг үзэл баримтлалыг Монгол Улс дэмжиж буйгаа илэрхийлсэнд баяртай байна.

-Хоёр орны ард түмэн бие биенээ Сумо, Хубилай хаанаас гадна шинээр танин мэдэхийн тулд бид бүхэн ямар ажлууд хийх хэрэгтэй гэж бодож байна вэ?

-Японд Монголыг мэдэхгүй хүн гэж бараг байхгүй. Хоёр орны найрсаг харилцаанд сумо чухал нөлөө үзүүлж байгаа бөгөөд Дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойн хүрээнд Японоос салбар бүрээс маш олон хүн Монголд зохион байгуулагдаж буй арга хэмжээнд оролцохоор ирж байна. Монголыг мэддэг, дэмждэг мөн энэ найрсаг харилцааг чухалчилж үздэг олон

хүмүүс байгааг хараад сэтгэл минь үнэхээр их хөдөлсөн. 2020 онд Токиод зохион байгуулагдах Зуны Олимптой холбогдуулан Японы Орон нутгийн засаг захиргааны байгууллагуудаас Японд хамтарсан бэлтгэл хийх хүсэлтийг олонтаа тавьж байсан.

Японы их сургуулийн профессорууд Монголын талтай хамтран Сүхбаатар аймагт археологийн хайгуул, малтлага хийж байна. Мөн Монгол Улсаас Япон Улсад Элчин сайдаар ажиллаж байсан С.Хүрэлбаатар гуай долоон жил Элчин сайдаар Японд ажиллахдаа Монголыг сурталчлан таниулах чиглэлээр олон ажил хийсэн хүн.

Энэ мэтчилэн жишээ дурдвал

дуусахааргүй олон хамтын ажиллагаа болон хөтөлбөр хэрэгжиж байна.

Миний охин энэ жил анх удаа Монголд ирээд Монголын үзэсгэлэнт байгалийг хараад тун сайхан сэтгэгдэлтэй буцлаа. Түүний адил олон япончуудыг Монголд ирэх боломжоор хангавал Монголын талаарх мэдээлэл улам бүр нэмэгдэнэ гэж бодож байна.

Монгол Улс аялал жуулчлалын салбараа улам бүр хөгжүүлэх боломж их бөгөөд эдийн засгаа төрөлжүүлэхэд хувь нэмэр оруулна гэж бодогддог. Энэ утгаараа Улаанбаатарын шинэ нисэх онгоцны буудал барих төслийн Японы талын хийх ажил дууссан бөгөөд аль болох хурдан ашиглалтад оруулахад Монголын тал хүчин чармайлт гаргах байх гэж найдаж байна.

-Энэхүү түүхэн ойг тохиолдуулан Монгол, Японы зах зээлийг сонирхож байгаа хүмүүст та юу хэлэхийг хүсэж байна вэ?

-Монгол Улсын хувьд ОУВС-тай байгуулсан гэрээгээ зөрчихгүй, хэрэгжүүлэх нь чухал. Тэгснээр олон улсын хөрөнгө оруулагчдад Монгол орны эдийн засаг тогтворжсон гэдэг дохио өгч хөрөнгө оруулагчдад итгэл төрүүлнэ.

Мөн гадаадын хөрөнгө оруулагчид Монголын зах зээлд орж ирэхэд таатай тогтолцоо, нийгмийг бүрдүүлээсэй гэж бодож байна. Монголд хууль, дүрэм журмын тодорхойгүй байдал, бодлогын залгамж чанар алдагдсан тал байдаг. Энэ нь хөрөнгө оруулагчдын хувьд саад бэрхшээл болдог. Монгол Улс ердөө гурван сая хүн амтай. Энэ нь жижиг зах зээл гэсэн үг. Хаалттай бодлого хатуу баримтлалгүй гадаадын хөрөнгө оруулалтыг хүлээн авч улам бүр хөгжүүлэх нь чухал. Мөн хамгийн чухал зүйл бол Монголын бараа бүтээг-дэхүүнийг Японд экспортлох хүсэлтэй хүмүүс зах зээлийн эрэлт хэрэгцээг судалж байж зарагдах барааг сонгох хэрэгтэй. ■

Гэрэл зураг түүх өгүүлнэ

БНМАУ-Япон Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоох тухай хамтарсан мэдэгдэлд гарын үсэг зурж байгаа нь. Москва. 1972.02.24

Элчин сайд Кинъя Нийсэки Итгэмжлэх жууух бичгээ барих үеэр. Улаанбаатар. 1972.08.03.

Ардын их хурлын төлөөлөгчдийн дарга Ю.Цэдэнбал "Асахи" сонины сурвалжлагчид ярилцлага өгч буй нь. Улаанбаатар. 1978.07.14

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Н.Багабанди, тэргүүн хатагтай А.Оюунбилэг нар Япон Улсын Цог жавхлант эзэн хаан Акихито, хатан хаан Мичико нарт бараалхаж байгаа нь. Токио. 2001.01.01

Ерөнхий сайд Ж.Койзүми сумо бөхийн аварга Д.Дагвадорж, М.Даваажаргал нарын эцэг эхтэй уулзаж байгаа нь. Улаанбаатар. 2008.08.10

Элчин сайд С.Хүрэлбаатар Япон Улсын Эрхэм дээд Хунтайж Нарухитод итгэмжлэх жуух бичгээ гардуулж байгаа нь. Токио хот. 2012.03.19

Ерөнхий сайд Ж.Койзүми бэсрэг наадам сонирхож байгаа нь. Улаанбаатар. Жаргалантын ам. 2008.08.10

Элчин сайд

Япон Улсын Ерөнхий сайд Шинзо Абэ, Элчин сайд С.Хүрэлбаатар нар.
Уран бичлэгийн “Тэнгэр нар, түншлэл” үзэсгэлэнгийн үеэр. 2015.03.07

С.Хүрэлбаатар: Япончууд биднийг Зүүн хойд Ази дахь хамгийн чухал түнш гэж үздэг

Монгол Улсаас Япон Улсад суугаа
Онц бөгөөд Бүрэн эрхт Элчин сайд
С.Хүрэлбаатартай ярилцлаа.

-Монгол-Япон Улсын 45 жилийн түүхт харилцаанд ямар онцлох үйл явдлууд өрнөж байв. Мөн энэ хугацаанд хоёр орны иргэд болон

улстөрийн харилцааны түвшин хэрхэн нэмэгдсэн бэ?

-Өнгөрсөн 45 жилд Монгол-Японы харилцаа танигдахгүй болтлоо өөрчлөгдсөн. Түүхэн хугацааны эхний хагаст хоёр орны нийгмийн байгуулал, үзэл суртлын хувьд ялгаатай тул харилцааг өргөн хүрээнд хөгжүүлэхэд

хязгаарлагдмал байлаа. Гэхдээ өнөөдрийн найрсаг дулаан харилцааны суурь энэ үед л тавигдсан. Энэ цаг үед парламент болон Гадаад хэргийн яамд хоорондын харилцаа илүү түлхүү байсан. Үүний үр дүнд 1977 онд тухай үеийн ханшаар таван тэрбум иенийн Эдийн засгийн хамтран ажиллах ►

► тухай хэлэлцээр байгуулж, одоогийн “Товь” үйлдвэрийг байгуул-сан. Гол ач холбогдол нь “Товь” үйлдвэрт тулгуурлан эдийн засгийн харилцааг сэргээх, суурийг тавьсан юм. Үйлдвэр байгуулахаас өмнө улс хоорондын худалдаа нэг сая ам.доллар орчимд эргэлддэг байсан бол үүнээс хойш эрс өссөн.

Мөн 1974 оны есдүгээр сард хоёр улсын соёлын харилцааг өргөжүүлэх хэлэлцээр байгуулагдаж, үүний дагуу хоёр жил тутамд соёлын солилцоо явуулах агуулга бүхий төлөвлөгөөт ажил эхэлсэн. Ингэснээр Монголоос Япон руу эсвэл Японоос Монгол руу багш, оюутан сургах ажлын суурь нь тавигдсан юм. Түүнчлэн Дэлхийн II дайны дараа олзонд байсан япон цэргүүд нутагтаа буцсан.

Харин Ардчилсан хувьсгал гарснаас хойш хоёр орон харилцаагаа бүх салбарт маш идэвхтэй, нээлттэй, өргөн хүрээнд хөгжүүлсэн.

Үүнд нөлөөлсөн хэд хэдэн чухал зүйл бий. Нэн тэргүүнд хоёр улсын эрх ашиг нэг цэгт огтлолцсон. Манай улсын хувьд ЗХУ-тай харилцаж байсан эдийн засаг, нийгмийн бүх харилцаа тасарсан. Тиймд дэмжих, туслах, хамтрах эрх ашигтай түншлэгч орон ардчиллын дараа бидэнд зайлшгүй хэрэгтэй байсан. Тэр улс нь Япон байв.

Япон Улс ч 1980-аад оны сүүлчээр гадаад орнуудтай хамтын ажиллагаагаа илүү өргөжүүлэх зорилготой байсан юм. Мөн эрх чөлөө, хүний эрх, ардчилал, зах зээлийн эдийн засаг гэсэн үнэт зүйлсээр холбогдсон. Эдгээр хүчин зүйл байснаар 1990-ээд оны дунд үеэс харилцаа улам бүр бэхжсэн. 2010 оны аравдугаар сард Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Японд айлчлахдаа “Хоёр орны харилцааг дараагийн шинэ шатанд

хөгжүүлж, стратегийн түншлэлийн харилцааг өргөжүүлэх хэрэгтэй” гэж хэлсэн. Үүний дагуу ч харилцаа маш амжилттай хөгжиж байна. Үр дүнд нь 2013 онд Монгол-Японы стратегийн түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрийг байгуулсан. Амжилттай ч хэрэгжсэн. Харин одоо дараагийн таван жилийн дунд хугацааны хөтөлбөрийг баталчихсан нь дээрх ажил ихээхэн эерэг үр дүнд хүрснийг харуулж байна.

“Хоёр улсын хооронд байгуулсан “Стратегийн түншлэл”-д чухам юу агуулж байна вэ ?

-Энэхүү түншлэл нь таван баганаас бүрддэг. Эхнийх нь хоёр орны харилцан ойлголцож, итгэмжилсэн улстөрийн харилцааг өндөр, дээд болон бүх түвшинд хөгжүүлэх тухай. Хоёрдугаарт, худалдаа эдийн засгийн харилцааг аль алиндаа ашигтай болон харилцан нөхсөн зарчимд тулгуурлан хөгжүүлэхэд чиглэж байна. Гуравдугаарх нь соёл, боловсрол, спорт болон олон нийт, орон нутгийн харилцааг бэхжүүлэхэд оршино.

Одоогийн байдлаар Японд 7000 гаруй Монгол Улсын иргэн сурч,

ажиллаж амьдардаг. Үүний 1800 орчим нь оюутан. Мөн Японы Засгийн газрын боловсролын зээлээр инженерийн мэргэжлээр оюутан сургах хөтөлбөр хэрэгжиж байна. Соёл урлагийн тухайд ч харилцан аль нэг улсдаа тоглолт хийх нь элбэгшиж, монгол үндэсний урлагийн хамтлагууд жилдээ 3-4 удаа Японд ирж тоглодог. Японы сонгодог урлагийнхан ч Монголын урлагийнхантай хамтарсан тоглолт зохион байгуулах нь эрс ихэссэн.

“Өнгөрсөн таван жилийн хамтын ажиллагааг товчоор дүгнэвэл?”

-Өнгөрсөн хугацаанд тус хөтөлбөрийн хүрээнд өндөр төвшний

айлчлалууд олон боллоо. Мөн манай Ерөнхий сайд болон УИХ-ын дарга нар тус бүр хоёр удаа айлчилсан. Энэ нь улстөрийн түвшинд ямар идэвхтэй харилцаагайг харуулж байгаа юм. Гол ач холбогдол нь итгэмжлэгдсэн улстөрийн харилцаа хөгжих эх суурь тавигдаж байна. Мөн парламент хоорондын харилцааг дурдах хэрэгтэй. Сүүлийн үед стратегийн түншлэлээр дамжуулан улам бүр бэхжсээр байна. Хоёр орны парламент дахь бүлгэмүүд маш идэвхтэй. Үр дүнд нь хөрөнгө оруулалт, худалдааны эргэлт нэмэгдэж байна.

“Японы зах зээл бол дэлхийнх л гэсэн үг. Монгол бизнес эрхлэгчид энэ зах зээлд гарахыг их хүсэж байна. Ямар боломж байна вэ. Юуг өөрчлөх хэрэгтэй вэ?”

-Хөрөнгө оруулалтыг өргөжүүлэх сонирхол аль аль талдаа байна. Япончууд боловсруулсан нүүрс, жонш, алт, уран, зэс зэрэг бүтээгдэхүүн авах сонирхол бий. Мэдээж гол асуудал нь тээвэр. Үүнийг шийдчихвэл хамтарч ажиллая гэдэг. Мөн сүүлийн үед сонирхол нь уул уурхайн бүтээгдэхүүнээс гадна хөдөө болон мал аж ахуйн бүтээгдэхүүн сонирхох болсон. Бэлчээрийн малын мах амттай, тэжээлтэй гэдгийг япончууд сайн мэддэг. Гэхдээ япон стандартад суурилсан технологи нэвтрүүлэхэд 2-3 жил шаардлагатай.

Түүнчлэн малын боловсруулсан үс, ноос, ноолуур, арьс зэргийг стандарт хангасан тохиолдолд л худалдан авна. Бас цагаан идээ ч үүнд хамаардаг. Үүнээс харвал монголчууд япончуудын сонирхож буй салбарыг таниж мэдэх, хөрөнгө оруулалт хэрхэн татах, аль чиглэлд нь хамтрах вэ зэрэг асуудал тулгарч байгаа юм. Тийм учраас хоёр талын бизнес эрхлэгчдийг уулзуулан танилцуулах, хэлэлцүүлэг зохион байгуулах зэрэг ажлыг манай Элчин сайдын яамнаас сар бүр зохион байгуулж байгаа.

“Япон жуулчид дэлхийд маш ►

► өндөр орлоготойд тооцогддог. Тэгвэл Японы аялал жуулчлалын салбарын тухай яривал.

-Япон Улс жилдээ 20 сая жуулчин хүлээн авдаг. Энэ тоог 4-5 жилийн дараа 40 сая болгох зорилттой ажиллаж, холбогдох хуулиа баталсан. Үүнтэй уялдаад жуулчдын тав тухтай байх талд онцгой анхаарч ажиллаж байна. Энэ зорилгоо 2020 онд болох Зуны олимпийн бэлтгэлтэй уялдуулан хийж байна. Тэр нь ч маш амжилттай үргэлжилж байгаа.

-Элчин сайдын яам монгол иргэдтэйгээ хэрхэн хамтран ажиллаж, тусалж дэмжиж байна вэ?

-Монголын дипломат алба болон тухайн улсад байрлах Элчин сайдын яамны нэг үүрэг нь өөрсдийнхөө иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах. Манай Элчин сайдын яаманд 10 ажилтан бий. Үүний дөрөв нь консулын хэлтэст харьяалагддаг бөгөөд иргэдтэй холбоотой асуудлуудыг шийдвэрлэхээр ажилладаг. 7000 гаруй иргэний асуудлыг дөрөвхөн хүн хариуцаж байгаа нь маш ачаалалтай ажилладаг гэсэн үг. Мөн хамгийн чухал ажлын нэг нь тухайн орны хууль, дүрэм, ёс заншлыг мэдэх, мэдсэнийхээ хэрээр мөрдөх зэргийг нь сурталчлан таниулах. Ер нь иргэдтэй холбоотой асуудал тасрахгүй. Иргэдийн тоо нэмэгдэх тусам л асуудал үүсч байгааг өнгөрсөн хугацаанд харлаа. Намайг таван жилийн өмнө ирэхэд 5000 орчим монгол иргэн байсан.

-Сүүлийн үед хоёр улсын хооронд ажиллах хүчний тухай их яригдах болж. Энэ тал дээр бидэнд ямар боломж байна вэ?

-Японд ажиллах хүчний тоо цөөрч байгаа. Өөрөөр хэлбэл, голлох ажиллах хүчийг бүрдүүлэх ёстой хөдөлмөрийн насны хүмүүс багасаж буй учраас гадаадаас нөхөх сонирхол нэмэгдэж

байна. Ялангуяа Токиогийн Олимпод зориулсан бүтээн байгуулалтад ажиллах хүч дутагдана. Тиймд гадаадаас авах ажиллах хүчний тоог нэмэгдүүлэхтэй холбогдуулан өнгөрсөн арванхоёрдугаар сард хууль баталсан. Энэ хүрээнд хоёр улсын Засгийн газар хооронд ч ярилцсан, ажил хэрэг эхлээд явж байна. Бүр цаашилбал ХНХЯ-ны Төлөөлөгчийн газрыг Японд нээн ажиллуулах сонирхол яригдаж байна.

-Таны хувьд Япон Улс дахь Элчин сайдаар хоёр удаа томилогдсон. Та энэ улстай хэзээнээс ажил, амьдралаа холбосон бэ?

-Манай улс 1964 онд Токиод болсон Олимпийн наадамд анх удаа оролцож байлаа. Тухайн үед би зургадугаар ангийн сурагч байв. Тэр үеэс л энэ улсыг ихэд шимтэн сонирхох болсон. Япончууд хэнийг ч хүн ёсоор хүндэлдэг харилцааны өндөр соёлтой хүмүүс. Дунд сургуулиа төгсчихөөд Япон Улстай холбоотой мэргэжлээр мэргэших гэтэл хуваарь байгаагүй. Гэхдээ сэтгэлдээ бууж өгөлгүй боломж эрэлхийлж явтал Гадаад явдлын яамнаас Японоор мэргэших оюутныг Москвагийн Олон улсын харилцааны сургуульд сургах уралдаант шалгаруулалт зарласныг сонссон. Тэгээд шалгалт өгч тэнцээд таван жил сурсан даа. Тухайн үедээ Монголд энэ чиглэлээр

боловсрол эзэмших боломжгүй байсан юм. Ингээд буцаж ирээд Гадаад явдлын яаманд ажилласнаар Японтой харилцах харилцаа эхэлсэн дээ. Түүнээс хойш тасралтгүй 40 орчим жил хоёр улсын харилцаанд ажиллаж байна.

-Энэхүү түүхэн ойн жилд зориулаад хоёр орны иргэдэд хандаж юу

хэлэх вэ?

-Өнөөг хүртэл хөгжүүлсэн энэхүү харилцааг хадгалан улам, илүү өргөжүүлэхийг хүсч байна. 1990-ээд оны үед Япон Улсын гадаад бодлогод Монгол руу чиглэсэн ажил нь цэг төдий зүйл байсан. Тэгвэл өнөөдөр Япон манай улсыг Зүүн хойд Ази дахь хамгийн чухал түншээ гэж үздэг. Нөгөө талд Монголын гадаад бодлогод Японыг гэх байр суурь яг адилхан. Мэдээж гол нь худалдаа, эдийн засгийн харилцаа бие биедээ байгаа боломж нөөцөө сайтар ашиглан хөгжүүлэх хэрэгтэй.

Мөн хоёр улсын иргэд хоорондын болон боловсрол, соёл, шинжлэх ухаан, спортын хамтын ажиллагаа улам өргөжих байх. Түүнчлэн орон нутаг хоорондын шууд харилцаа хөгжих нь нэн чухал. Тиймээс цаашид бүс нутаг, глобал асуудлаар нэг нэгнээ ойлгодог, хамтарч ажилладаг байгаасай. Үүний төлөө хоёр улсын дипломатууд хамаг хүчээ дайчлан хамтран ажиллах болно гэж хэлмээр байна.

Жич:

Бид тавдугаар сард түүнтэй уулзаж ярилцсан бөгөөд энэхүү сэтгүүлийг бэлтгэж байх хугацаанд түүний бүрэн эрхийн хугацаа дуусаж эх орондоо ирсэн юм. Өнөөдөр Монгол Улсаас Япон Улсад суугаа Элчин сайдаар Г.Тэнгэр томилогдоод байгаа билээ. ■

Дэлхийн II дайны дараа нутагтаа буцсан Япон цэргүүд 1957 онд Япон-Монголын нийгэмлэг байгуулсан.

ХЭЗЭЭ Ч ХААНА Ч АЯ ТУХ АМАР АМГАЛАНГ САНАЛ БОЛГОНО

ЕВРОПТ 31 САЛБАР НЭГЖ

Мюнхен, Франкфурт,
Ром, Фарис, Лондон,
Москва, Варшав,
зэрэг Европын
орнууд

**ЯПОНД
298
САЛБАР**

АМЕРИКТ 57 САЛБАР НЭГЖ

Хонолулу, Лос-
Анжелос, Ласвегас,
Нью-Йорк, Ванкувер

ДУНДАД АЗИ АФРИКТ 12 САЛБАР НЭГЖ

АЗИД 100 САЛБАР НЭГЖ

Сөүл, Бангкок, Бээжин,
Шанхай, Тайвань, Макао,
Сингапур, Хочимин зэрэг
зүүн өмнөд Азийн орнууд

Олон улсад нэвтэрсэн
үзүүлэлтээр дэлхийд
NO.1!!
64 улс, 295 хот, 510
салбар нэгж 2016 оны 1
сарын байдлаар

Зөвхөн Япон гэлтгүй
Дэлхийн ямар ч улс
хооронд аялсан ч
аяллын хөтөч нь байх
болно. Олон улсын
нислэгийн тийз, Зочид
буудал, тухайн орон
нутгийн аялал, зэрэг бүх
үйлчилгээний захиалгыг
хийж гүйцэтгэнэ.

ЭРҮҮЛ МЭНДИЙН ШИНЖИЛГЭЭ 1 ДУСАЛ ЦУСААР ХОРТ ХАВДРЫН ШИНЖИЛГЭЭ

Хорт хавдрын эмчилгээнд
хамгийн чухал нь эрт
илрүүлэх явдал юм.

Амар хялбар, хурдан,
чанартай, боломжийн
үнэлгээтэй шинжилгээг Японд
хийлгэх боломжтой.

Ердөө 15 минут шаардах
түл та аялал дундуураа
шинжилгээ өгч, аяллаа
үргэлжлүүлж болно.

○ ТӨРӨЛ/ҮНЭ

Хорт хавдрын шинжилгээ	450,000₮
Элэгний В, С вирусн шинжилгээ	200,000₮
Амьдралын бүрүү хэвшлээс үүдэлтэй өвчний шинжилгээ	200,000₮

○ ШИНЖИЛГЭЭ ӨГӨХ ЯВЦ

H.I.S. MONGOLIA компани дээр
захиалга өгнө→Төлбөр төлнө→
Гинзад байлах лабораторид очно→
Тусгай багажаар цус авна→2 өдрийн
дараа хариу гарна

○ JR PASS

JR-ийн нийт 6 компани хамтарч гаргасан
жуулчдад зорилусан Хурдан галт тэргэнд
хүссэнээрээ зорчих тусгай билет юм.

ТӨРӨЛ/ҮНЭ

7 хоногтой : Том хүн 29,110 иен хүүхэд 14,550
иен 14, 21 хоногтой билет тус бүр өөр үнэтэй,
үүнээс гадна бүсчилсэн билет байна.

○ NINJA WIFI

Японд интернэтгүй бол аялахад тун хэцүү. Энэ
асуудлыг бид халаасны интернэт үйлчилгээгээр
шийдэх болно.
Энэ үйлчилгээг авснаар хязгааргүй интернэт
таны халаасанд байрлаж өөрийн утсанд
холбосноор аяллаа илүү хялбар болгох

ҮНЭ 1 ӨДӨР: 1080 円 4GLTE

H.I.S. MONGOLIA LLC

Хаяг: Монгол Улс, Улаанбаатар, СБД IV хороо 40
мянгатын 68-1

Цагийн хуваарь:
Даваа-Баасан: 10:00-18:30
Бямба: 11:00-16:30
Ням: амарна

Холбоо барих утас:

11-332348

Хаяг: Их дэлгүүрээс
Цирк явах зам дагуу
H.I.S. MONGOLIA LLC

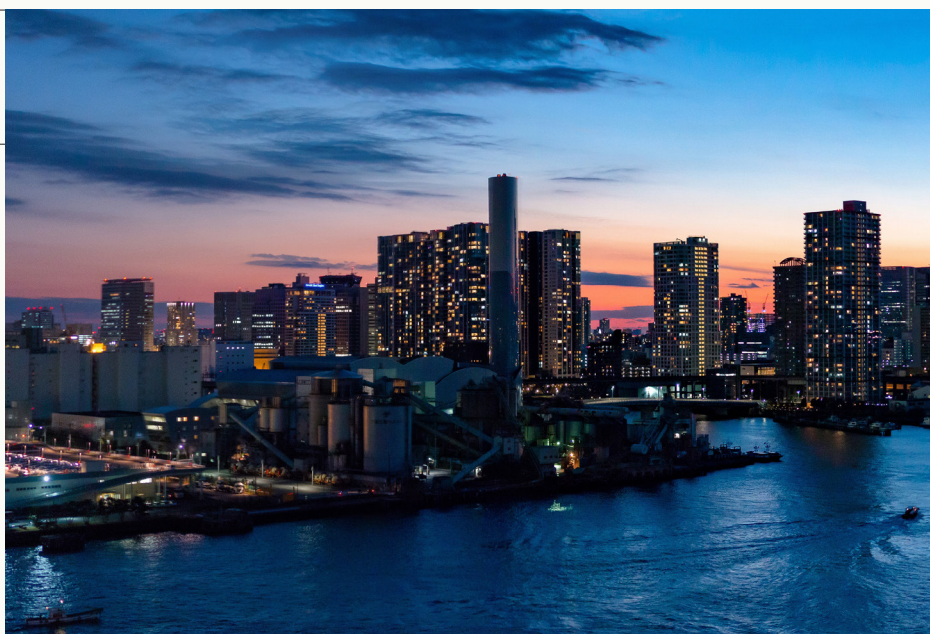
Томилолт

Наран улсын хөгжлийн нууц

Токио хотод ажилласан хугацаанд Япон орныг өнөөдрийн хөгжилд хүргэсэн гол хүчин зүйл нь юу болохыг өөр өөрийн харж буй өнцгөөс хэлж өгөхийг ард, дарга, судлаач, монгол, япон гэлтгүй уулзсан хүн бүрээсээ хүссэн юм. Үндсэндээ бүх хүн нэг л зүйл дээр санал нэгдэж байв. Тэр нь хүн.

Гэхдээ Япон-Монголын эмэгтэйчүүдийн соёлын солилцооны “Солонго” нийгэмлэгийн тэргүүн, хатагтай Фүжимото Микикогийн хариулт бусдынхаасаа өөр, сонирхол татахуйц байв. Ф.Микико гуай дайны хүнд жилүүдийг туулж гарсан, дайны дараах хүнд цаг үеийг нүдээр үзэж, бүтээн байгуулалт, эх орныхоо хөгжлийн гэрч болсон хүн. Тэрбээр “Япон хөгжсөн нь бид өөрсдийн нүдээр Америк гэж ямар хөгжингүй орон байдгийг, чөлөөт зах зээл гэж юуг хэлдгийг үзсэн учраас” гэж хариулсан юм.

Дайны өмнө ч Япон зах зээлийн эдийн засагтай орон байсан. Гэхдээ дайны дараа л өмнө нь зөвхөн дээдсийн хүрээлэнгийнхэн өмсдөг байсан торгоор урласан шилэн оймсыг бүх эмэгтэйчүүд худалдан авч болохуйц хямдхан байж болдгийг нүдээр үзэж, гартаа барьж үзсэн. Тиймээс Америк шиг элбэг

Улсынхаа хөгжилд ямар хувь нэмэр оруулахаа мэддэг, үндэстнийхээ ирээдүйг төсөөлж чадсан, үргэлж өөрийгөө хөгжүүлэх эрмэлзэлтэй иргэн хүмүүс л өнөөгийн Япон Улсыг цогцлоожээ.

хангалуун орон болохыг бүх нийтээрээ хүссэн болохоор ийн хурдацтай хөгжсөн хэмээн Ф.Микико нэмж тайлбарлав.

Японы хөгжил цэцэглэлтэд хүргэсэн маш олон хүчин зүйлийг дурдаж болно. Мөн уламжлал, өв соёл, Хаант засаглал, суурин иргэншил, төрийн бодлого, бүр АНУ-ын дэмжлэгтэй ч холбон тайлбарлаж болно. Гэхдээ өнөөгийн хүчирхэг эдийн засаг, тэргүүлэгч шинжлэх ухаан бүхий улсыг байгуулсан хамгийн гол хүчин зүйл нь хөдөлмөр, боловсрол хоёр юм гэсэн бодол сэтгүүлч миний бие арлын улсаас тээж ирсэн юм.

Монгол Улсын бүтээхийг зорьж буй “Хүмүүнлэг, иргэний ардчилсан нийгэм”-ийн бодит загварыг бид Японоос харж, үлгэрлэж болох юм. Бие биенээ хүндэлж, халамжилж бусдад садаа болохгүй байх нь япон хүн бүрийн баримталдаг гол зарчим ажээ. Тиймээс бусдынхаа хөдөлмөрийг хөсөрдүүлэхгүйн тулд хариуцсан ажилдаа эзэн болж, эхэлснээ дуусгадаг чанар нь “Япон чанар” гэх нэр хүндийг авчирчээ.

Япон Улсад хоёр ч удаа Элчин сайдаар томилогдон ажилласан С.Хүрэлбаатар гуай Японы хөгжлийн суурь нь үндсэндээ бүр эртнээс, Мэйжийн хувьсгалаар (1868 он) тавигдсан тухай өгүүлсэн юм. Тэрбээр “Японы хөгжлийн гол хүчин зүйл маш сайн боловсрол, хүмүүжилтэй хүн амыг бүрдүүлж чадсанд” хэмээв. Чухамхүү Мэйжийн хувьсгалаар л улс орны хөгжилд юу чухал вэ гэдгийг эрэмбэлж

► иргэдээ маш сайн сургаж чадсанд оршино гэж тэрбээр дүгнэж буй. Энэ эрэмбийн эхэнд боловсрол, хүний хөгжил багтсан байна.

Түүнтэй ижил санааг мөн “Иточү” корпорацийн ТУЗ-ийн дарга Ёйчи Кобаяаши илэрхийлсэн юм. “Япон Улс баялаг багатай. Тиймээс хүнээ хөгжүүлж хөгжихөөс өөр арга замгүй гэдгийг ухаарсан” хэмээн хэлэв. Түүний ярьсанчлан Мэйжийн хувьсгалаар Япон орон нээлттэй болж Европын соёл нэвтэрснээс гадна, хүний хөгжилд төр гол анхаарлаа хандуулсан аж. Тэгэхээр улсынхаа хөгжилд ямар хувь нэмэр оруулахаа мэддэг, үндэстнийхээ ирээдүйг төсөөлж чадсан, үргэлж өөрийгөө хөгжүүлэх эрмэлзэлтэй иргэн хүмүүс л өнөөгийн Япон Улсыг цогцлоожээ. Тиймээс ч иргэнээ дээдэлдэг, иргэдийнхээ өмнө уучлал гуйж, өөртөө хариуцлага тооцож чаддаг төр тогтсон буй за.

Өнөөдөр энэхүү үнэт зүйл нь хөдөлмөрийн харилцаанд шингэж, энэ орны тогтвортой хөгжлийн хөдөлгүүр нь болжээ. Ноён Ё.Кобаяаши хэлэхдээ “Америкт компаниуд хувьцаа эзэмшигчээ дээдэлдэг бол Японд ажилтнаа өөрсдийн гэр бүлийн гишүүнээ гэж үзэж, хүнээ хайрлан дээдэлдэг” гэсэн юм. Ажлаас халах тухай ойлголт Японы компаниудад байдаггүй гэх. Ажил хөдөлмөрийн гараагаа эхлүүлсэн тэр л компанидаа тэтгэвэрт гаран гаргал ажиллах боломжоор хангагдах ёстой гэсэн бичигдээгүй хууль энд үйлчилдэг. “Наран” улсад Монголын нэрийг дуурсгаж яваа сумочидтойгоо уулзах бүрт л тэд “Монгол

Улс илүү хурдацтай хөгжихийн тулд хүнээ хөгжүүлэх хэрэгтэй” гэсэн нэгэн ижил бодолтой явдгаа хуваалцаж байв.

Нөгөө талаас “Энд бизнес эхлүүлэх амархан. Харин бизнесээс гарах хэцүү” гэж Токио хотноо жижиг бизнес эрхлэгч Д.Энхтуяа ярьсан юм. Ажилтан тэтгэвэрт гаргал нэг л компанид ажиллах боломжтой байхын тулд тэр компани түүнийг тэтгэвэрт гаргал нь зогсолтгүй ажиллаж байх хэрэгтэй шүү дээ. Товчхондоо тогтвортой байдал чухал аж. Хэрэв бизнесээ орхиж буй тохиолдолд нийгмийн өмнө хариуцлагаа биелүүлж, үүдэх сөрөг үр дагавруудыг арилгасан байх шаардлагуудыг нь стандартчилж, журамлаж өгсөн байдаг. Тэрбээр “Улаанбаатар” нэртэй монгол хоолны ресторанаа 10 дахь жилдээ тогтвортой ажиллуулж байна.

Боловсролын тухай нурших нь илүүц биз. Харин Япон дахь монгол судлаач эрдэмтэдтэй хийсэн уулзалт сэтгэл хөдөлгөм байсныг дурдах хэрэгтэй. Тэд Монголын эдийн засаг болон засаглалын талаар дотоодын болон, барууны эрдэмтдийн хэн нь ч хэлж байгаагүй шинэ өнцгөөс учир, шалтгаан бүрийг тайлбарлаж байсан юм. Өнөөдөр Японоос бараг л жил дараалан шахам Нобелийн шагналтан төрж буй. Өдийг хүртэл боловсролын бодлогоо өөрсдөө хадгалж, дэлхийн шинжлэх ухаанд япон орон зай бий болгосны үр дүн энэ. Бодит амьдралд ч бид Японд төрсөн инновацийг хөлөглөж, хэрэглэж, хүртсээр явна. ■

“Наран” улсад Монголын нэрийг дуурсгаж яваа сумочидтойгоо уулзах бүрт л тэд “Монгол Улс илүү хурдацтай хөгжихийн тулд хүнээ хөгжүүлэх хэрэгтэй” гэсэн нэгэн ижил бодолтой явдгаа хуваалцаж байв.

Парламентч

Мото Хаяаши: Олон улсын түвшинд Монгол Улсын гүйцэтгэх үүрэг их

Мото Хаяаши нь 1983 онд Чиба мужийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд анх удаа сонгогдсон ба үүнээс хойш гурван удаа улиран сонгогдсон. Үүний дараа 1993 оноос хойш Японы парламентын Төлөөлөгчдийн Танхимд гишүүнээр сонгогдон ажилласан аж.

Тэрбээр Шинзо Абэгийн Засгийн газарт гишүүн, мөн олон тооны албан тушаалд томилогдож байлаа. Тухайлбал, Эдийн засаг, худалдаа, аж үйлдвэрийн сайд, Аж үйлдвэрийн өрсөлдөх чадварын асуудал эрхэлсэн сайд, Цөмийн ослын улмаас үүссэн Эдийн засгийн нөлөөлөл хариуцсан сайд, Цөмийн хохирлын нөхөн төлбөр болон байгууламжийг татах корпорацийн Төрийн сайд албан тушаалуудад ажиллаж байсан туршлагатай улстөрч юм.

Мөн тэрбээр Японы парламент дахь Монгол-Японы бүлгэмийн даргаар ажилладаг. Түүнтэй уулзаж хоёр орны хамтын ажиллагааны талаар ярилцлаа.

-1990-ээд оноос Монгол-Японы найрамдалт харилцаа эрчимжиж гүн гүнзгий хамтын ажиллагааны суурь тавигдсан гэлцдэг. Харин та ямар бодолтой байна вэ?

-Монгол-Японы харилцааны жинхэнэ утгаар хөгжиж эхэлсэн нь танай улсад ардчилсан хувьсгал гарснаас хойшхи цаг хугацаа юм. 1989 онд тухайн үеийн Гадаад явдлын яамны сайд асан Уно анхлан Монголд айлчилсан. Дараа нь 1991 онд Кайфу Ерөнхий сайд айлчилж байлаа. Үүнээс хойш хоёр орны харилцаа маш хурдацтайгаар хөгжсөн.

Тиймдээ ч Монгол Улс ардчиллыг сонгосноос хойшхи хамгийн том туслагч улс нь Япон гэдгийг онцолмоор байна. Эргээд харахад манай улс төрөл бүрийн салбарт туслалцаа үзүүлсэн байдаг. Өөрөөр хэлбэл, зөвхөн дэд бүтэц гэлтгүй хүмүүнлэг, хүний хөгжлийн талд ч олон хэлбэрээр дэмжсэн. Түүнчлэн өнөөдөр Монголоос Японд суралцаж байгаа оюутны тоо бараг 2000 хүрчээ. Мөн Жайка-гийн чиглэлээр

суралцагсдын тоо 4000 орчим. Эдгээр хүмүүс эх орондоо буцаж эх орныхоо хөгжлийн тулгуур болж, үнэтэй хувь нэмрээ оруулж байдаг нь бид бүхэн баяртай байдаг.

2016 оны зургадугаар сард Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг баталлаа. Энэхүү гэрээ нь хоёр орны харилцааг цаашид хөгжүүлэхэд тунчиг тус дэм болно гэж боддог. Түүнчлэн иргэд хоорондын харилцаа ч хөгжиж байна. Монголоос Японд ирж буй хүмүүсийн тоо 2016 оны байдлаар 20 мянга давсан. Ер нь иргэдийн харилцан ойлголцол нь хоёр орны харилцааны гол үндэс суурь болдог. Цаашдаа Монголоос олон хүн ирж манай орны соёл, урлаг, зан заншилтай танилцаасай гэж хүсдэг.

-Та хоёр улсын хооронд байгуулсан “Дунд хугацааны хөтөлбөр”-ийн гол ач холбогдлыг юу гэж хардаг вэ?

-Мэдээж тус хөтөлбөрийн хүрээнд олон үйл ажиллагаа төлөвлөгдсөн. Өнгөрсөн тавдугаар сард ОУВС-гийн захирлуудын зөвлөлийн хурлаар Монгол Улсад хэрэгжүүлэх санхүүгийн хөтөлбөрийг эцэслэн баталсан гэдгийг сонссон. Энэ хөтөлбөрөөр дамжуулан Монгол Улсын эдийн засаг улам сайжраасай гэж найдаж байна. Хөтөлбөрийн хүрээнд ч Японы Засгийн газраас хөнгөлөлттэй зээл олгохоор болсон гэж сонссон.

Энэ мэтчилэн дунд хугацааны хөтөлбөрийн дагуу олон зүйлсийг хэрэгжүүлснээр цаашид хамтын харилцаа улам хөгжих бүрэн боломжтой. Би Япон-Монголын парламентын бүлгэмийн даргаар 2013 онд сонгогдсон. Түүнээс хойш олон монгол хүнтэй уулзсан. Тэр уулзалтуудаар Монгол байгалийн баялагтай, Япон бол технологийн өдөр хөгжилтэй учраас үүнийг харилцан ашигтайгаар зохицуулан хөгжүүлэх

► тухай их ярилцдаг. Үүнтэй миний бие санал нэг байна. Мөн бизнесийн салбарт болон иргэдийн нөхөрлөл улам илүү хөгжөөсэй гэж боддог.

-Хоёр улсын хооронд байгуулсан Эдийн засгийн түншлэлийн боломж бүрийг ашиглахаар салбар бүр судалж байна. Яг үнэндээ манай бизнес эрхлэгчид Японы зах зээл рүү ямар бүтээгдэхүүн гаргах, энэхүү хамтын ажиллагааг хэрхэн ашиглахаа сайн ухааж ойлгохгүй байгаа юм шиг харагддаг. Энэ тал дээр та өөрийнхөө бодлыг хуваалцана уу ?

-Хувийн салбаруудын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх хамгийн чухал. Монголоос Япон руу бүтээгдэхүүн гаргах гэхээс илүүтэй, Японоос Монгол руу техник, технологи оруулах нь зүйтэй болов уу. Үүнд л тулгуурлан эдийн засгаа хөгжүүлэх нь чухал. Тухайлбал, монгол хонины ноосоор үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүн байлаа гэж бодоход Японоос сайн чанарын технологи оруулаад тухайн ноосоо түүхийгээр нь шууд зарах биш илүү сайн боловсруулаад нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн болгож экспортод гаргах. Эсвэл тухайн технологиор дамжуулан богино хугацаанд их хэмжээгээр нь түүхий ноос үйлдвэрлэж зах зээлд нэвтрүүлэх хэрэгтэй.

-Хоёр улс хамтын ажиллагааныхаа явцад өгөгдсөн хөгжлийн боломжуудаа ашиглаж чадсан гэж үздэг үү. Ер нь цаашид ямар боломж байна вэ?

-Өнөөг хүртэл хөгжиж ирсэн иргэдийн, соёлын, эдийн засгийн гэх хамтын ажиллагаанууд бүгд чухал. Онцгойлон соёлын салбарын хамтын ажиллагаанд нэг жишээ хэлэхэд Монгол Улсаас Япон Улсад суугаа С.Хүрэлбаатар сайдтай хамтран бийр бичлэгийн үзэсгэлэнг хоёр

улсад гаргаж байсан. Ер нь цаг үе бүрт хамтын ажиллагааны өөр өөр хэлбэрүүд хэрэгтэй. Тухайлбал, 2020 онд Токиогийн Олимп болно. Үүнд ямар хамтын ажиллагаа хэрэгтэй вэ гэдгийг одооноос бодолцох хэрэгтэй.

Үүний дараа 2022 онд дипломат харилцаа тогтоосны 50 жилийн ой болно. Үүнд зориулж ямар хөтөлбөрүүд хэрэгжүүлэх вэ зэрэг онцгой цаг үе тус бүрт тохирсон харилцааг хөгжүүлэх нь чухал. Нэг жишээ нэмэхэд бид хэдэн жилийн өмнө Монголд очиход оюутан суралцуулах тухай ярьж байлаа. Тэр үед дээд сургуулийн оюутан гэхээс илүүтэй дунд сургуулийн сурагчдыг хамруулах илүү үр дүнтэй болов уу гэлцэж байсан. Харин сүүлийн үед Коосен гэж Япон маягийн мэргэжлийн сургууль байгуулагдсан гэж сонслоо. Хэдэн жилийн өмнө яригдаж байсан зүйл өнөөдөр ажил хэрэг болчихсон байгааг харах нэн сайхан байна.

-Та ажлынхаа шугамаар эсвэл албан бусаар монголчуудтай их уулздаг. Монгол хүний тухай юу гэж боддог вэ?

-Японы зүйр үгэнд “Чулуун гүүр байсан ч урьдаар цохиж үзээд гатал” хэмээдэг. Үүн шиг япон хүн маш болгоомжтой. Заримдаа үүнээсээ болж юу ч хийхгүй байх тохиолдол бий. Харин эсрэгээрээ монгол хүн аливаа асуудлыг шууд шийддэг. Ирээдүйнхээ талаар удаан бодолгүйгээр ажлаа хийдэг. Эсвэл байгаа байдалтайгаа зохицуулан үйлддэг. Магад энэ нь уламжлалтайгаа холбоотой байх. Өөрөөр хэлбэл, байгаль, цаг уурынхаа эрс тэс уур амьсгалд бидэн шиг хаширлаад хүлээвэл аюулд хүргэх ч боломжтой юм. Тэгэхээр Чингис хаан

Монголын Эзэнт гүрнийг маш богино хугацаанд байгуулсан нь үүнтэй ч холбоотой байх боломжтой.

-Монголын улс төрийн нөхцөл байдлын талаар үзэл бодлыг нь сонсохоор зарим япон хүнтэй ярилцахад тогтвортой байдал чухал гэдгийг онцолж байна. Энэ тухай таны бодол ?

-Миний хувьд ч санал нэг байна. Ер нь улстөр тогтвортой байж тухайн улсын эдийн засаг нь бат бэх байдаг. Харин эсрэгээрээ тогтворгүй нөхцөлд эдийн засаг ч гэсэн доройтно. Энэ үед нийгэм тэр чигтээ хувийн амьдралдаа цаг илүү их зарцуулдаг учраас эдийн засгаа тэнхрүүлэх бололцоог гаргадаггүй. Ихэнх орны жишээ ч ийм л байдаг.

-Япон бол Монгол Улс зах зээлийн эдийн засагт шилжсэнээс хойшхи хамгийн нягт харилцаа холбоотой байсаар ирсэн улс. Хэрэгжүүлсэн төсөл, хөтөлбөр, тусламж,

хөнгөлөлттэй зээл зэрэг маш их тусалцаа үзүүлсэн. Япончууд яагаад монголчуудад их сайн ханддаг юм бэ?

-Нэг талаас хоёул Ази тивийн улс болохоор адил төстэй тал их байдаг болов уу. Хэдий Монгол Улс гурван сая хүн амтай ч олон улсын түвшинд гүйцэтгэх үүрэг маш их. Миний дуулснаар 9000 цэрэгтэй ч үүний 1000 орчим нь гадаадад энхийг сахиулах үйл ажиллагаанд оролцдог гэсэн. Мөн хоёр их гүрний дунд байгаа нь газар зүйн хувьд хязгаарлагдмал ч аль аль улстай нь харилцаагаа чадварлагаар сайн байлгаж байгаа гэж хардаг. Монголчууд “Санаж явбал бүтнэ” гэж хэлдэг. Ийм утгатай үг Японд ч бий. Эдгээр хүчин зүйл л голлох нөлөөг үзүүлдэг гэж бодож байна. ■

Миний хувьд ч санал нэг байна. Ер нь улстөр тогтвортой байж тухайн улсын эдийн засаг нь бат бэх байдаг. Харин эсрэгээрээ тогтворгүй нөхцөлд эдийн засаг ч гэсэн доройтно.

Парламентч

Д.Сумъяабазар: Япон Улсад хэрэгцээтэй бүхэн Монголд бий

Монгол Улсын УИХ-ын гишүүн Д.Сумъяабазартай ярилцлаа. Түүнийг мэргэжлийн сумо бөхийн 68 дахь их аварга Д.Дагвадоржийн төрсөн ах, Монголын үндэсний бөхийн аварга гэдгээр нь Монгол, Японы ард түмэн эртнээс танина. Тэрбээр мөн Үндэсний хөрөнгө оруулалтын банкны ТУЗ-ийн даргаар долоон жил ажилласан бөгөөд УИХ-д хоёр дахь удаагаа улиран сонгогдож, УИХ дахь Монгол-Японы парламентын бүлгийн дарга, Монгол-Японы бизнесийн зөвлөлийн ерөнхийлөгчийн албыг тус тус хашиж буй хоёр улсын харилцааны шинэ үеийн төлөөлөл юм.

-Хоёр улсын хооронд Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг байгуулсан нь маш том үйл явдал. Харин монголчууд бид энэхүү хэлэлцээрийг ашиглах тал дээр ямар боломж байна вэ?

-Хоёр талын холбогдох яам, агентлагууд гурван жил орчмын хугацаанд долоон үе шаттай хэлэлцээ хийсэн байдаг. Хэлэлцээрээр худалдаа, хөрөнгө оруулалт, нэмүү өртөг шингээсэн экспорт, валютын орлогыг нэмэгдүүлэх, тарифын болон тарифын бус саад тогторыг багасгаж худалдааг хөнгөвчилж, гаалийн бүрдүүлэлтийг хялбар болгож өгсөн.

Япон Улсад хэрэгцээтэй бүх зүйл манай улсад байгаа. Жишээлбэл: Уул уурхай, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн, ажиллах хүч. Гэхдээ Японы стандартаар л нийлүүлнэ, бас биднээс дутахгүй өрсөлдөгч их байгааг ч бид мэдэж байгаа. Японы Монгол Улсад хэрэгжүүлж байгаа төсөл хөтөлбөрүүд ч үүнд чиглэж байна.

Өнгөрсөн оны арванхоёрдугаар сард “Говь” компани Япон Улсын Ханеда нисэх онгоцны буудалд салбараа нээсэн. Тус компани Японы хөрөнгөөр боссон, япон технологитой, Японд мэргэшсэн боловсон хүчинтэй. Ханеда нисэх буудал нь дэлхийн 17 орны 25 хот руу тогтмол нислэг үйлддэг, жилдээ 72 сая гаруй зорчигчийн урсгалтай. Монголчууд “Говь” брэндээр бахархдаг. “Говь” компанийн хамт олны жишгээр ажиллавал бид бүгдийн өмнө адилхан боломж нээлттэй бий.

-Япончуудын хувьд Монголын зах зээлд нэвтрэх, хөрөнгө оруулах боломжийг энэхүү хэлэлцээр хэрхэн нээж өгсөн бэ?

-Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр болон Стратеги түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрт хөрөнгө оруулалт, бизнесийн орчныг сайжруулах талаар олон чухал зүйл шигтгэж өгсөн байгаа. Япон хүмүүс аливаа зүйлд үе шаттайгаар ордог. Одоо бол Монгол Улсын Засгийн газарт “Эдийн засгийг тогтворжуулах хөтөлбөр”-ийг хэрэгжүүлэхэд туслалцаа үзүүлэхийн зэрэгцээ хөрөнгийн зах зээлийг бэхжүүлэх хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн явуулж байна.

Түүнчлэн Улаанбаатар хотын олон улсын шинэ нисэх онгоцны буудал баригдлаа, боловсон хүчнийг сургаж бэлтгэх хөтөлбөрүүд хэрэгжиж байна. Япончуудын оролцоотой том

► төслүүдээс гадна эдийн засгийн урт болон дунд хугацааны төлөвлөлтийг боловсруулах талаар хамтран ажиллаж байгаа. Эдгээр нь аль аль талынхаа ойлголцлыг сайжруулахад ихээхэн хувь нэмэр оруулаад зогсохгүй Монголын зах зээлд хөрөнгө оруулах боломжийг нэмэгдүүлж байгаа гэж бодож байна.

-Ирэх 45 жилд хоёр орны хамтын ажиллагааг хэрхэн хардаг вэ. Аль чиглэл рүү хөгжих ёстой гэж бодож байна вэ?

-Хандив тусламжийн харилцаанаас илүү харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх хэрэгтэй. Японы технологи, ноу хауг нутагшуулах, нөгөө талаас манай орны байгалийн нөөц баялаг, газар зүйн байрлалын давуу талыг ашиглах зэрэг талаар хамтран ажиллах нь хоёр улсад нэн ач холбогдолтой. Бүс нутагтаа хамгийн сайн ойлголцдог, итгэлцэл, ёс суртахуунд тулгуурласан түншлэлийн харилцааг хөгжүүлэх гээд санаачилгыг гартаа авахын төлөө бид ажиллах ёстой.

-Та яг одоо Япон оронтой холбоотой ямар ажил хийж байгаа вэ?

-Монгол, Японы парламентын бүлгийн даргаар, Монгол Японы бизнесийн зөвлөлийн ерөнхийлөгчөөр тус тус ажиллаж байна. Хоёр орны парламент дахь Монгол Японы парламентын бүлгүүдийн харилцааг илүү ойртуулахыг хичээж байна. Ач холбогдлын хувьд хоёр орны нийгэм эдийн засаг, соёлын харилцааг илүү нягт болгоход парламентын бүлгүүд сайн ойлголцох тусмаа илүү үр дүн

бий болгоно. Бизнес зөвлөлийн хувьд төлөвлөсөн ажлууд байгаа. Эхнээс нь хийгээд явж байна.

-Япончууд хөгжлийнхөө хөшүүргийг боловсрол хэмээн хэлж байна. Тус улсыг богино хугацаанд хөгжлийн өндөр түвшинд хүргэсэн энэхүү боловсролыг илүү олон монгол залуус эзэмших хэрэгтэй гэж бодож байна.

-Маш зөв. Япон боловсролыг эзэмшинэ гэдэг маш чухал. Монгол хүний сэргэлэн авхаалжтай, уужим ухаалаг суурь дээр хөгжлөөрөө дэлхийд тэргүүлэгч улсын боловсролыг нэмэхэд ч...

Хүний хөгжил улс орны хөгжлийн гол тулгуур гэдгийг бид бүгд л ойлгож байгаа. Гэхдээ зөвхөн Японд биш Монголд боловсролыг эзэмшүүлэх тал дээр анхаарах нь чухал. Ингэвэл илүү олон залуусыг хамруулна.

Стратеги түншлэлийн дунд хугацааны хөтөлбөрт заасны дагуу Японы

“КООСЭН” сургалт буюу инженер, технологийн мэргэжлийн боловсрол олгох сургалтын тогтолцоог Монголд нэвтрүүлэхэд чиглэсэн хамтын ажиллагааг эхлүүлж, Монгол Улсын аж үйлдвэрийн салбарын боловсон хүчинг бэлтгэхэд чиглэсэн цогц арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа. Үр дүн ч удахгүй мэдэгдэх байх.

-Бид хүнээ хөгжүүлэх тал дээр япончуудаас сурах зүйл их байх?

-Хүнээ хөгжүүлэх талд төрийн бодлого сайжирч байгаа. Эцэг эхчүүд хүүхдийнхээ хүмүүжилд илүүтэй анхаарах хэрэгтэй. Эзэн хичээвэл заяа хичээнэ гэдэг шүү дээ. Харин бага ангид монгол хүнийг бэлдэх

талаар өөрөөр хэлбэл монгол ахуй соёл, зан заншлыг заахад анхаарах нь чухал. Дээрээс нь хүүхдийг багаас нь мэргэжлийн чиглэлтэй боловсрол олгох сургалтыг явуулах хэрэгтэй гэж боддог юм.

-Та ажлынхаа шугамаар эсвэл албан бусаар япончуудтай их уулздаг байх. Японы ард түмний талаарх сэтгэгдлээсээ хуваалцана уу?

-Япон хүмүүсийг хэлсэндээ хүрдэг, нягт нямбай, шударга, хөдөлмөрч гэдгээр нь дэлхий мэднэ. Болгоомжтой няхуур хүмүүс болохоор шийдвэр гаргахдаа хугацаа авдаг тал бий. Харин бид шийдвэр гаргахдаа огцом хурдан учраас ойлголцоход нэлээн цаг хугацаа шаардагддаг. Өв соёл, зан заншлаа дэлхийн хөгжлийн чиг хандлагыг тэргүүлэн алхахдаа гээлгүйгээр хадгалж чадсан. Харин ч Япон гэдэг өвөрмөц соёл хандлагыг дэлхийд түгээж байгаа нь бидний суралцах зүйл юм.

-Манай бизнес эрхлэгчид Японы зах зээлд гарахыг их хүсэж байгаа. Гэхдээ энэ зах зээл тийм ч амар биш нь ойлгомжтой. Та юу гэж харж байна вэ?

-Саалиа бэлдэхээр саваа бэлд гэдэг дээ. Цаг алдахгүйн тулд **нэгдүгээрт**, япончуудын ямар чиглэлээр хамтран ажиллах сонирхолтойг мэдэж байх, **хоёрдугаарт**, бид дотооддоо өмнө нь тодорхойлсон чиглэлүүдийнхээ дагуу нэг бодлоготой хамтарч ажиллах, нэг цонхны бодлоготой байх, **гуравдугаарт**, хүлээсэн үүрэг амлалтаа цаг тухайд нь биелүүлэх, яагаад гэвэл япон хүмүүс тогтоосон дарааллынхаа дагуу л ажилладаг юм шиг санагддаг.

Тэгэхээр эхлээд гэрээ хэлцэлд заасан зүйлсээ хэрэгжүүлэх талаар анхаарах нь хамгийн сайн бэлтгэл болно. ■

ЭДИЙН ЗАСАГ

Япон Улс зах зээлд дөнгөж
шилжсэн Монголын
эдийн засаг, ард түмний
амьжиргаанд татвар
төлөгчдийнхөө мөнгөнөөс
хоёргүй сэтгэлээр
тусалсанд монголчууд
талархдаг.

Мэндчилгээ

Улаанбаатар хотын Дулааны IV цахилгаан станцын суурийг хуучнаар ЗХУ, БНМАУ-ын Засгийн Газар хоорондын шийдвэрээр 1979 онд тавьсан бөгөөд 1983 онд I хэсэг

ашиглалтад орж орос, монгол мэргэжилтнүүд хамтран ажиллаж эхэлсэн билээ. 1991 онд тухайн үеийн нийгмийн өөрчлөлттэй холбоотойгоор орос мэргэжилтнүүдийн ихэнх нь нутаг буцаж, ЗХУ-ын сэлбэг хэрэгслийн нийлүүлэлт ч зогсов. Тухайн үед Монгол Улсын гал голомт болсон манай станцын үйл ажиллагаа доголдож, наад захын шаардлагатай сэлбэг хэрэгсэл, боловсон хүчний дутагдалд орсноор хэрэглэгчдийн цахилгааныг хязгаарлах явдал энгийн үзэгдэл болоод байлаа.

Энэ хүнд цаг үед Япон Улсын Засгийн газраас техник технологийн буцалтгүй тусламж үзүүлснээр Дулааны IV цахилгаан станц эргэн хэвийн үйл ажиллагаанд орж, өнөөдөр нийт цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний 70 хувь, Улаанбаатар хотын дулааны эрчим хүчний хэрэглээний 65 хувийг нийлүүлж байна.

Техник технологийн тусламж дэмжлэгээс гадна 1996 оноос Японы 20 гаруй ахмад сайн дурын гишүүн ирж, манай станцад ажиллахдаа цахилгаан станцын менежмент, засвар үйлчилгээний талаар инженер, техникийн ажилтнуудад зөвлөгөө өгч байсан нь удирдлага менежментийн өөрчлөлттийг амжилттай хийхэд том түлхэц болсон билээ.

Өнөөдрийн байдлаар Японы Засгийн газрын 4.2 тэрбум иений хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр “Дулааны IV цахилгаан станцын үр ашгийг дээшлүүлэх МОН-П10 төсөл”-ийг хэрэгжүүлж байна.

Монгол-Япон Улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойг тохиолдуулан Монгол Улсын эрчим хүчний салбарт Япон Улсын Засгийн газар болон сайхан сэтгэлт ард түмний тус дэмжлэгийг манай хамт олон байнга талархан дурсаж явдгаа хэлмээр байна.

Бидэнтэй хамтран ажиллаж байсан Японы Засгийн газар, Японы Элчин сайдын яам, Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага, (Жайка) Японы үйлдвэр компаниудын үе үеийн удирдлага, мэргэжилтнүүдэд компанийнхаа өмнөөс чин сэтгэлийн мэндчилгээ дэвшүүлж, хамтын ажиллагаа улам өргөжин тэлэхийн ерөөл өргөө. ■

"Дулааны цахилгаан станц ТӨХК-ийн
Гүйцэтгэх захирал С.АНХБАЯР

■ 1991-2015

Японоос олгосон
нийт зээл, тусламж286
тэрбум иен

Японы татвар төлөгчдөд талархахын учир

Зах зээлийн эдийн засагт ямар ч бэлтгэлгүйгээр шилжин орсон монголчуудыг хамгийн түрүүнд түшиж босгосон ачтан нь яах аргагүй Япон. Тус улсын Засгийн газар 1980-аад оны сүүлээс монголчуудад эдийн засгийн болон хүмүүнлэгийн туслалцаа үзүүлэх нь бүс нутаг болон дэлхий дахины энх тайван, хөгжил цэцэглэлтэд нэмэр болно гэж үзсэн байна.

Японы Засгийн газар 1991 оноос тус улсын Хөгжлийн албан ёсны тусламжинд Монгол Улсыг хамруулж, ардчиллын хүнд жилүүдэд манай гол донор орон болсон билээ. Зөвхөн 1991-1992 онд 73 орчим тэрбум иений буцалтгүй тусламж үзүүлсэн юм. 1993 онд Японы тусламжаар харилцаа холбооны “Интелсаг” системийг байгууллаа. Ингэснээр Монголын хамгийн алслагдсан газарт ч телевизийн нэвтрүүлэг үзэх боломжтой болсон.

Жил бүр Токио хотод Японы Засгийн газар Дэлхийн банктай

хамтран Монголд хандивлагч орнуудын уулзалтыг зохион байгуулж, санхүүгийн туслалцааны төлөвлөгөөг хэлэлцдэг болов. Энэ уулзалт яван явсаар 30 улс, 10 олон улсын байгууллагыг нэгтгэсэн том бүтэц болжээ.

Япон болон бусад донорын Монголд өгсөн тусламж дараах чиглэлтэй байлаа. Үүнд:

- Зах зээлийн эдийн засгийг хөгжүүлэхэд шаардлагатай институци, хүний нөөцийн хөгжлийг дэмжих,
- Орон нутгийн хөгжлийг дэмжих,
- Хүрээлэн буй орчныг хамгаалах,
- Дэд бүтцийн хөгжлийг дэмжих зорилт хамаарна.

Японы Засгийн газраас олгосон буцалтгүй тусламж, техникийн туслалцаа, хөнгөлөлттэй зээл нь аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуй, эрчим хүч, дэд бүтэц гээд эдийн засгийн бараг бүх салбарыг хамарч, бүх аймаг, суманд хүрч байв.

Япон зах зээлд дөнгөж шилжсэн

Монголын буурай эдийн засаг, ард түмний амьжиргаанд татвар төлөгчдийнхөө мөнгөнөөс хоёргүй сэтгэлээр тусалсанд монголчууд талархдаг. Японы тусламж үргэлж цаг үеэ олсон, нэн тулгамдсан асуудалд чиглэдэг байв.

Дулааны цахилгаан станц доголдож хот хөлдөх дөхөөд байхад, нийтийн тээврийн автобус, гал унтраах, түргэн тусламжийн машинууд хуучирч ашиглах боломжгүй болоход, хүүхэд багачуудад сургууль, цэцэрлэг дутагдахад тэд тусламжийн гараа сунгаж байлаа.

Тус улсын зээл, тусламж голдуу дэд бүтцийн салбарт чиглэж ирсэн. Тухайлбал, 1993-1994 онд Японы буцалтгүй тусламжийн 22 сая ам.долларын хөрөнгөөр “Улаанбаатар төмөр зам”-ын Хятад, Монголын хилийн Замын-Үүд боомтод ачаа шилжүүлэн ачих байгууламж барьсан юм.

Мөн “Багануур”, “Шивээ-Овоо” уурхайд 1996, 1997 онд 100 орчим тэрбум иенээр техник, технологийн шинэчлэлт хийсний ачаар эдгээр уурхай одоог хүртэл хэвийн ажиллаж байгаа билээ.

1997 онд Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага (JICA) Төлөөлөгчийн газраа нээсэн нь Монголд зориулсан төсөл, хөтөлбөрүүд хэрэгжих гол суваг болсон юм. Уг байгууллага нийгэм, эдийн засгийн бүхий л салбарт олон төсөл хэрэгжүүлдэг. Зөвхөн ▶

■ Хөнгөлөлттэй зээл:

130

тэрбум иен

■ Буцалтгүй тусламж:

115

тэрбум иен

■ Техникийн хамтын ажиллагааны тусламж:

45

тэрбум иен

■ Техникийн хамтын ажиллагааны тусламжийн хүрээнд:
4500 хүн Японд суралцсан,
3000 мэргэжилтэн,
640 ахмад болон сайн дурын гишүүд Монголд ажилласан.

Эх сурвалж: Монголын Гадаад харилцааны яам

► боловсролын салбарт гэхэд 2014 оны байдлаар Нийслэлд 45, хөдөө орон нутагт 10 сургууль барьсан байна.

Хүмүүнлэгийн чиглэлээр 1998 оноос “Өвсний үндэс” хөтөлбөр хэрэгжиж 20 орчим жил болоход Монголын боловсрол, эрүүл мэндийн салбарт олон зүйл бүтээсэн. 2016 оны байдлаар уг хөтөлбөрийн дагуу 500 дахь төсөл хэрэгжжээ. Одоогоор ЖАЙКА Монголд 20 орчим төсөл хэрэгжүүлж байгаагаас хамгийн том нь Хөшигийн хөндийн олон улсын нисэх онгоцны буудал юм.

Японы хөрөнгө оруулалт ба өнөөгийн Монгол

2010 онд Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж Японы Парламентын танхимд үг хэлэхдээ “Монгол орон дөнгөж төрсөн унага шиг хөл дээрээ тэнцэн ядаж байсан тэр хэцүү үед Японы ард түмэн, Засгийн газрын тусламж дэмжлэг, анхаарал халамж амин чухал байсан” хэмээн тэмдэглэсэн юм. Мөн УИХ-ын дарга М.Энхболд 2017 оны хавар тус улсад айлчилж, Япон-Монголын найрамдлын нийгэмлэгийн төлөөлөгчидтэй уулзахдаа “Монголд Японы ард түмний тусламж дэмжлэг хүрээгүй айл өрх бараг байхгүй, Японы Засгийн газар, ард түмэн монголчуудад халуун сэтгэлийн гараа сунгаж байсныг бид мартаггүй” гэж хэлэв.

Эдүгээ хоёр улсын харилцаа харилцан ашигтай стратегийн түншлэлийн зарчимд шилжсэн. Гэхдээ Японы тусламж, хөнгөлөлттэй зээл Монголын эдийн засагт оруулсан хувь нэмэр, тэр дундаа аж ахуйн салбарыг хөл дээр нь босгосон явдлыг шинжлэх ухаанчаар хандаж үнэлсэн судалгааны жинтэй бүтээлүүд дутагдаж байна. “Хэрэв Япон байгаагүй бол” гэсэн асуултад нэг мөр хариу өгч судалсан зүйл алга.

Японы тусламж Монголын өнөөгийн эдийн засагт юу үлдээсэн тухай хариултыг холоос хайх хэрэггүй. Наад захын жишээ нь урд хил дээр бараа шилжүүлэн ачих байгууламж барьсан явдал нь манай улсын ачаа тээвэрлэлтийн хүчин чадлыг сайжруулаад зогсохгүй Монголоор дамжуулан бараагаа тээвэрлэдэг Хятад, Орос, Зүүн Европын орнуудад ч ихээхэн тустай болж олон улсын худалдааг хөгжүүлэхэд зохих дэмжлэг болсон байна.

Мөн төвийн эрчим хүчний шугамаас алслагдсан 171 сумын дизель станц болон Улаанбаатар хотын IV цахилгаан станцыг шинэчлэн сайжруулсан нь хот, хөдөөгийн иргэдийг цахилгаан

эрчим хүчээр тасралтгүй хангах, өвлийг тав тухтай давахад үнэлж баршгүй ач тус болсон.

Японы тусламжаар Улсын нэгдсэн II эмнэлэг, Хавдар судлалын төв, Эх нялхсын төв зэрэгт шаардлагатай зарим эмнэлгийн тоног төхөөрөмж нийлүүлсэн бөгөөд энэ нь манай хот хөдөөгийн хүн амын эрүүл мэндийг

хамгаалах үйлсэд маш их хувь нэмэр болсон билээ.

Мөн сүүлийн үед шинэ нисэх буудал барих, Улаанбаатар хотын нийтийн тээвэрт метро явуулах боломжийг судлах, гэр хорооллын дахин төлөвлөлтөд тусалцаа үзүүлэх зэрэг томоохон төслүүд хэрэгжүүлж байна.

Япон Улс нь Монголд засаглал, хариуцлагатай уул уурхай, хүртээмжтэй өсөлтийг хангах, Улаанбаатар хотын тохижилт зэрэг улс орон тогтвортой хөгжих нөхцлийг хангах асуудалд хөрөнгө оруулж байна.

Энэ бүгдээс монголчууд бид ая тухтай амьдрах орчин бүрдэх, орчин үеийн хөгжингүй улс болон хөгжихөд туслая гэсэн япончуудын сайхан сэтгэлийг хүндлэхгүй байхын аргагүй юм. ■

Баярлалаа

1990-ээд оны эхэнд хөдөө орон нутагт эрчим хүч, дулаан хангамжийн төрх байдал иймэрхүү байв. Алслагдсан аймгуудад гадна, дотнын зочид ирэхэд таг харанхуй угтдаг тохиолдол олон байсан гэдэг.

Харин цагаан толгойн үсгээ дөнгөж цээжилж явсан хүүд “төвийн халаалт”, “дулааны цахилгаан станц” гэх мэт үг даанч хол. Ангийнхаа пийшингийн дэргэд дулаацан суух хүү “ТЭЦ IV” гэдэг улсын том пийшин унтрах аюулд ороод байсан учир их далайн цаана орших Япон орны сайхан сэтгэлт хүмүүс ирж, Монгол Улсыг гал алдах аюулаас аварсныг бүр хожим олж мэдсэн юм.

Одоогоос 20 гаруй жилийн өмнө бага ангийн сурагч байсан миний ой тоонд нэгэн дүр зураг тод үлдсэн юм. Яагаад ч юм манай сургууль байсхийгээд хөлдчихдөг байв. Тэр болгонд пийшинд мод түлж сургуулиа дулаацуулна. Завсарлагаа болоход сурагчид том томоор хагалсан, гар хайрсан чийгтэй мод тэвэрч оруулж ирээд ангийн буланд овоолно. Сумын төв рүү орж ирэхэд сургуулийн цонхнуудаас ярайсан урт яндангууд хамгийн түрүүнд харагддаг байв. Мөн байсхийгээд тог тасардаг байсан учраас лаа, шүдэнз хамгийн борлуулалттай бараа байлаа.

Тэр үед IV ДЦС-ын захирлаар ажиллаж байсан, инженер Ц.Баярбаатар гуайн ярьснаар орос мэргэжилтнүүд явж, Зөвлөлтөөс авдаг байсан сэлбэг, тоног төхөөрөмж тасарчээ. 1983 онд ашиглалтад орсон IV ДЦС-ын зуухнууд нь технологийн буруу шийдэлтэй байсан учраас гэмтэл гарвал тэсэрч, дэлбэрэх, хүний амь эрсдэх аюултай болов. Нийслэлээ хөлдөөхгүйн тулд төвийн бүсийн зарим аймаг, суурин газрын цахилгааныг хязгаарладаг байж. Япончууд Монголын эрчим хүчний дийлэнхийг үйлдвэрлэдэг ДЦС хүнд байдалд орсныг мэдээд 1991 онд станцын засварын ажилд нэн шаардлагатай багаж хэрэгсэл бүхий ▶

► 40 сая иений яаралтай тусламж өгчээ. Үүнд тасдагч, доргио хэмжигч, гагнуурын аппарат, зөөврийн точил, электрод, тусгай цавуу зэрэг зүйлс багтав. Ингэснээр 1991-1992 оны өвөл нийслэл хотыг хөлдөөлгүй давав. Үүнээс хойш япончууд 1992-1998 онд нийт хоёр удаа 2.7 тэрбум иений буцалтгүй тусламж илгээсэн байна.

Японы тусламж тэр дороо эрчим хүчний системд үр дүнгээ өгч, яаралтай тусламжийн ачаар гэмтлийн хэмжээ буурч, цахилгаан тасалдах нь цөөрчээ. Харин эхний буцалтгүй тусламжийн үр дүнд зуухны аваарын зогсолт 30 хувиар багасч, тоосжилт буурсан байна. Хоёр дахь буцалтгүй тусламжийн дараа зуны улиралд 5-6 хоног станцыг бүр унтрааж засвар хийдэг байсныг больжээ.

Тэд буцалтгүй тусламж өгөхийн сацуу станцыг шинэчлэх судалгааны ажлаа эхлүүлэв. 1992 оны нэг өдөр Японы хэсэг инженер Улаанбаатарын IV ДЦС-тай танилцахаар очоод чадалгүй тэр оройдоо эргэн иржээ. Учрыг асуутал “Танай ДЦС чинь өөрөө таг харанхуй байна” гэж хариулсан гэдэг. Цахилгаан үйлдвэрлэдэг газар нь цахилгаангүй байсанд ихэд гайхсан байна.

1995 оныг хүртэл Японы мэргэжилтнүүд станцын байдалтай танилцаж судалгаа хийжээ. Ц.Баярбаатар дарга тэдэнтэй хэрхэн ажиллаж байснаа ийн ярих. Япон инженер шатсан хөдөлгүүрийг хараад яагаад шатсаныг асууна. Монгол ажилтан халаад шатсан гэж хариулна. Яагаад халсан юм бэ гэхэд “Ачаалал нь хэтэрсэн” гэж хариулна. Яагаад ачаалал хэтэрснийг лавлана. Үнс, тоос орсноос болсон гэнэ. Ямар учраас үнс, тоос орсныг шалгаана. Энэ мэтээр тухайн асуудлын үндсэн шалтгааныг олохыг зорьдог япон инженерүүдийн хөдөлмөрч зан чанарыг биширч байснаа хуучлав.

Судалгаа дууссаны дараа IV ДЦС-ыг шинэчлэх зорилгоор хөнгөлөлттэй зээлийн хөтөлбөр хэрэгжүүлэх асуудлыг хоёр улсын Засгийн газар тохиролцов. Станцыг шинэчлэх нэгдүгээр ээлжийн төслийн хүрээнд нийт 4.5 тэрбум иенийн зээл олгожээ. 1995-2002 онд энэ мөнгөөр тус станцын найман зуухны дөрвийнх нь тоосон системийг шинэчлэх, зуухны халах гадаргууг шинэчлэх, зуухнуудыг автоматжуулах ажил гүйцэтгэв. Хоёрдугаар шатны хөнгөлөлттэй зээлийн төсөл 2001-2008 онд хэрэгжиж 6.1

1992 оны нэг өдөр Японы хэсэг инженер Улаанбаатарт IV ДЦС-тай танилцахаар очоод чадалгүй тэр оройдоо эргэн иржээ. Учрыг асуутал “Танай ДЦС чинь өөрөө таг харанхуй байна” гэж хариулсан гэдэг.

тэрбум иенийн хөрөнгөөр үлдсэн дөрвөн зуухыг шинэчилсэн байна.

2015 оноос 4.2 тэрбум иенийн хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр “MON-P10” хэмээх гурав дахь төслийг хэрэгжүүлж байна. Жилийн 0.3 хувийн хүүтэй, 40 жилийн хугацаатай олгож буй уг зээлээр IV ДЦС-ын турбины хэвийн ажиллагаа, удирдлага хяналтын систем, зуухны үлээлгийн аппаратыг суурилуулах, тээрмийн бутлуурын булыг шинэчилнэ.

Дээрх төслүүд Монголын эрчим хүчний системд үндсэн хоёр үр дүнг авчирсан. **Нэгдүгээрт**, үйл ажиллагааны доголдолд ороод байсан IV ДЦС төвийн эрчим хүчний нэгдсэн системийн хэрэглэгчид болон Улаанбаатар хотын оршин суугчдыг цахилгаан эрчим хүчээр тогтмол хангагдах нөхцөл бүрдэв. Эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг хөлддөг явдал түүх болон үлдэв. Цахилгааны хязгаарлалтгүй болсон учраас компаниуд бизнесийн хэвийн явуулж, ашиг орлогоо нэмэгдүүлж эхэлсэн байна. **Хоёрдугаарт**, 2010 оныг 1995 онтой харьцуулахад дулаан хангамж 41 хувиар өсчээ.

Тус станцын Судалгааны албаны дарга Г.Галбадрах Японы тусламж, төслүүд хэрэгжсэнээр маш том оюуны хөрөнгө оруулалт болсныг онцолсон юм. Монгол инженерүүд япончуудтай хамтарч ажилласнаар Японы тоног төхөөрөмж, технологийг эзэмшиж дэлхийн түвшинд ажилладаг болсон байна. Түүнчлэн япон инженерүүдийн ажлын зохион байгуулалт, аргачлалаас олон зүйлийг сурсан гэв.

Эрчим хүч нь айл өрхийн аз жаргалтай, тав тухтай амьдрах үндэс болдог. Өнөөдөр IV ДЦС нийт цахилгаан эрчим хүчний хэрэглээний 70 хувь, Улаанбаатар хотын дулааны эрчим хүчний хэрэглээний 65 хувийг нийлүүлдэг бөгөөд хүчин чадлынхаа 90 гаруй хувийг ашиглан хэвийн ажиллаж байна. Харин ингэж ажиллах, улс хөгжих, нийслэлчүүд гэрэл цахилгаантай амар тайван амьдрах болсон үндсэн нөхцөл нь Япон Улсын буцалтгүй тусламж, зээлийн хөрөнгө оруулалт болон технологи байсан юм.

Зах зээлийн шилжилтийн хүндхэн энэ үед Японы Засгийн газар, ард түмэн хоёргүй сэтгэлээр бидэнд тусалсан нь үнэн. Бид тэдэнд үргэлж талархах ёстой нь ч бас үнэн билээ. ■

Мэргэжилтний үг

Койзүми Нобүчика: Монголд дулааны цахилгаан станц хамгийн тохиромжтой

*Дөрөвдүгээр цахилгаан станцад
ажиллаж буй ЖАЙКА-
гийн мэргэжилтэн Койзүми
Нобүчикатай ярилцлаа.*

-Та манай уншигчдад өөрийгөө танилцуулна уу.

-Намайг Койзүми Нобүчика гэдэг. Би цахилгаан станцын технологийн инженер мэргэжилтэй. Японы Канагава мужид төрж өссөн. Анх Монголд 2004 онд ирж байлаа. Тэр цагаас хойш Монгол Улстай холбоотой болж, ирэн очин байдаг

болсон доо. Миний хоёр дахь гэр ч гэж хэлж болно. Харин Дөрөвдүгээр цахилгаан станцтай холбоотой ажил хийж эхэлсэн маань 2011 оноос юм.

Анх Өмнөговь аймагт Оюу-толгойд цахилгаан станц барина гэсэн мэдээ дуулдсан. Тэр төсөлд оролцохоор Монголд бас ирж байсан.

-Таныг анх ирж байсан тэр үеийг өнөөгийн Монголтой харьцуулахад хэр өөрчлөгдсөн байна вэ?

-Анх Монголд ирснээс хойш арав гаруй жил өнгөрчээ. Энэ хугацаанд их ч зүйл өөрчлөгдсөн. Одоо ч энэхүү өөрчлөлт явагдсаар байна. Жишээ нь анх Монголд ирэхэд зам их муу байсан. Одоогийнхтой харьцуулахад машин ч, ►

► хүн ч цөөхөн байсан. Мөн гудамжинд олон ядуу хүмүүс харагддаг байсан нь сэтгэл эмзэглүүлдэг байлаа. Өнөөдөр Монгол Улс илүү сайн тал руугаа хөгжиж байгаа нь мэдрэгддэг.

-Монгол, Япон хоёр орны найрсаг харилцааны илэрхийлэл болсон олон зүйлийг нэрлэж болно. Тэр дундаас Дөрөвдүгээр цахилгаан станц нь хоёр орны найрамдалт харилцааны бас нэг бэлгэ тэмдэг гэж боддог.

-1992 оноос хойш Япон Улсын тусламжаар энэхүү цахилгаан станцыг өргөтгөх, сэлбэх, сайжруулах ажлыг гүйцэтгэж ирсэн. Энэ нь их бага хэмжээгээр хоёр улсын найрамдал, ард түмний харилцаанд эерэг нөлөө үзүүлдэг гэдэгт би итгэдэг. Энэхүү ажилд өөрийн өчүүхэн хувь нэмрээ оруулж байгаадаа ч баяртай байдаг.

Япон Улсын тусламжаар IV цахилгаан станцыг засаж, өргөтгөх, сайжруулах дөрвөн удаагийн төсөл хэрэгжсэн. Одоо тав дахь нь хэрэгжээд явж байна.

-Дэлхийн болоод Японы эрчим хүчний хөгжлийн чиг хандлага хаашаа чиглэж байна вэ?

-Эрчим хүч бол хоол хүнсний дараа орох хөгжлийн маш чухал салбар. Мөн тулгамдсан асуудал юм. Дэлхий дахин энэ салбарт аль болох байгаль орчинд ээлтэй технологи нэвтрүүлэхийг зорьж байгаа. Япон Улсыг анх нүүрс хэрэглэж эрчим хүч гаргаж авдаг байсан. Яваандаа нүүрснээс татгалзсан. Харин одоо бол атом, байгалийн хий, нүүрс зэргийг хослуулах замаар эрчим хүчнийхээ асуудлыг шийдвэрлэж байна. Гэхдээ Фүкүшимад болсон ослоос шалтгаалан Японы цөмийн цахилгаан станцуудын дийлэнх нь зогсонги байдалтай байна. Цөмийн эрчим хүч нь эдийн засгийн хувьд илүү өртөг бага. Дээрх шалтгаанаар газ болоод бусад шатах материал ашиглан

эрчим хүч гаргаж байна. Мөн үнэ өсөх хандлагатай ажиглагдаж байгаа нь тулгамдсан асуудал болж байна.

-Та манай эрчим хүчний салбарт тулгамдаж байгаа асуудлын талаар юу гэж боддог вэ?

-Монгол Улсын эрчим хүчний хэрэглээ нэмэгдэхийг дагаад түүнийг хангах шаардлагатай болж байгаа. Тэр хэрэгцээг шинэ цахилгаан станц барьж шийдвэрлэх хэрэгтэй гэж бодож байна. Монгол нүүрсээр баялаг. Нүүрсний том том ордууд ч байгаа. Эдгээр ордоо түшиглэн дулааны цахилгаан станц барих хэрэгтэй гэж бодож байна. Цөмийн цахилгаан станцтай харьцуулахад байгальд ч хор нөлөө бага. Хорт бодисыг шүүх шүүлтүүр зэрэг байгальд ээлтэй төрөл бүрийн технологи нэвтэрсээр байгаа өнөө үед дулааны цахилгаан станц Монголд хамгийн тохиромжтой гэж бодож байна.

-Сэргээгдэх эрчим хүчийг байгальд ээлтэй, олон талын ач холбогдолтой гэдэг.

-Сэргээгдэх эрчим хүч нь нүүрс хүчил ялгаруулдаггүй болохоор байгальд ээлтэй технологи. Гэхдээ тоног төхөөрөмж нь үнэтэй, боловсруулах эрчим хүчний хэмжээ бага зэрэг дутагдалтай талууд бий. Улаанбаатар хотын хүн амын төвлөрөл их хэмжээгээр нэмэгдэж байна. Энэ хэрэгцээг сэргээгдэх эрчим хүчээр хангахын тулд сэргээгдэх эрчим хүчний станцыг олноор барих шаардлагатай болно. Өөрөөр хэлбэл, сэргээгдэх эрчим хүч нь хязгаарлагдмал түвшинд ашигтай боловч олон нийтийн хэрэгцээг хангахад нэлээд зардал шаардана. Иймээс нүүрс нь эдийн засгийн хувьд ч тэр хамгийн үр

өгөөжтэй.

-Улаанбаатар хотын агаарын бохирдол гамшгийн хэмжээнд хүрсэн. Зарим хүмүүс үүнийг цахилгаан станцтай холбож тайлбарладаг. Энэ хэр зэрэг үнэний ортой вэ?

-Агаарын бохирдол яах аргагүй Улаанбаатарын тулгамдсан асуудал. ЖАЙКА-ын зүгээс энэ асуудалтай холбогдуулан Улаанбаатар хотын агаарын бохирдлыг судлах төсөл хэрэгжээд одоо дуусах шатандаа орж байна. Энэ нь агаарыг бохирдуулагч үндсэн хэд хэдэн хүчин зүйлс, тухайлбал гэр хорооллын утаа, цахилгаан станцын утаа, зуух зэргийг харьцуулсан судалгаа юм. Судалгааны эхний шатны дүнгээс харахад цахилгаан станцын нөлөө харьцангуй бага гэж гарсан.

Миний санаж байгаагаар 40-50 жилийн өмнө Япон Улс ч агаарын бохирдолтой байсан. Гэхдээ Монголоос ялгаатай нь тухайн үед Японы аж үйлдвэрлэл амжилттай хөгжиж байсан. Тэрхүү үйлдвэржилтийн сөрөг нөлөө нь агаарын бохирдлоор илэрч байжээ. Байгальд илүү ээлтэй үйлдвэрийн технологи нэвтрүүлснээр дээрх асуудлыг шийдвэрлэж чадсан.

-Сүүлийн үед усан цахилгаан станцын талаар ярих болсон. Засгийн газар ч эрчим хүчний хараат байдлаас гарах нэг боломж гэж харж байгаа. Энэ талаар та юу гэж бодож байна вэ?

-Байгаль орчинд хамгийн ээлтэй эрчим хүчний эх үүсвэр нь усан цахилгаан станц. Монгол Улсад байгалийн нөөц байгаа. Харамсалтай хэд хэдэн шалтгааны улмаас уг төсөл зогсонги байдалд ороод байгаа гэж дуулсан. Усан цахилгаан станц барьснаар танай улсад үр өгөөжөө их өгнө гэж бодож байна. ■

Хөгжлийн түншлэл

Сато Мүцүми: Монголчууд ЖАЙКА-д их итгэл, найдвар хүлээлгэдэг

Японы Засгийн газраас Монголд хэрэгжүүлж буй хөгжлийн албан ёсны тусламжийг хэрэгжүүлэгч байгууллага болох ЖАЙКА (Японы Олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллага)-ын Монголд дахь Төлөөлөгчийн газрын дарга Сато Мүцүмитэй ярилцлаа.

-ЖАЙКА өнөөдөр Монгол Улсад ямар төсөл хэрэгжүүлж байна вэ?

-1990-ээд онд Монгол Улс ардчилсан нийгэмд шилжсэнээр Хөгжлийн албан ёсны тусламж жинхэнэ утгаараа эхэлж, бүхий л салбарт олон төсөл, хөтөлбөр хэрэгжүүлж ирлээ. Сүүлийн жилүүдэд доорх гурван тэргүүлэх чиглэлээр төсөл хөтөлбөр хэрэгжүүлж байна. **Нэгдүгээрт**, засаглалыг бэхжүүлэх чиглэлээр төр, захиргааны байгууллагын чадавхыг бэхжүүлэх, шинэ тогтолцоо нэвтрүүлэх, үүнтэй уялдсан хүний нөөцийг хөгжүүлэх төсөл хөтөлбөрүүд багтана. **Хоёрдугаар чиглэл нь** хүртээмжтэй өсөлт бөгөөд энэ хүрээнд боловсрол, эрүүл мэнд, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, аж үйлдвэрлэлийг төрөлжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлж байна.

Гуравдугаарт, Улаанбаатар хотын чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр өнгөрсөн хугацаанд буцалтгүй тусламжаар авто зам, гүүр барьсан. Одоогийн байдлаар Японы Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлээр Хөшигийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудлыг барьж байна. Мөн техникийн хамтын ажиллагааны хүрээнд 2009 онд Улаанбаатар хотын ерөнхий төлөвлөгөөг батлуулж гэр хорооллын

дахин төлөвлөлтөд дэмжлэг үзүүлж ирлээ.

Сүүлийн үед Монгол Улсын эдийн засгийн байдал хүндэрсэнтэй холбоотойгоор төсвийн дэмжлэг үзүүлэх төлөвлөгөөтэй байгаа. Монгол Улс энэ оны тавдугаар сард ОУВС-гийн Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөрт хамрагдахаар болсон тул энэ хүрээнд ЖАЙКА нь Дэлхийн банк, АХБ-тай хамтраад Монгол Улсын төсвийг сайжруулахад дэмжлэг үзүүлэх ба Японы Засгийн газраас гурван жилийн хугацаанд нийт 850 сая ам.долларын хөнгөлөлттэй зээл олгохоор төлөвлөж байна.

Мөн төсвийн дэмжлэгтэй холбогдуулан PIP (Public investment programme) гэх төрийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөө боловсруулалтыг дэмжих техникийн хамтын ажиллагааны төсөл

хэрэгжүүлнэ. Төслийн үр нөлөөг сайжруулахын тулд Дэлхийн банк, АХБ зэрэг хөгжлийн түншүүдтэй хамтарч ажиллаж байна.

Саяхан Японоос ажлын хэсэг ирж Сангийн яам, Үндэсний хөгжлийн газартай хамтран төслийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулсан.

-Улаанбаатар хотын дахин төлөвлөлтөд мөн АХБ дэмжлэг үзүүлж байгаа. Тэгэхээр ЖАЙКА үүнд ямар үүрэгтэй оролцож байна вэ?

-Бидний ажилд давхардсан зүйл байхгүй. АХБ-ны хувьд бага, дунд орлоготой иргэдийг орон сууцаар хангахад түлхүү анхаарч байгаа бол манай байгууллага ямар нэгэн барилга байгууламж барихгүй, харин гэр хорооллыг дахин төлөвлөх механизмыг тодорхойлох, хууль эрх зүйн орчныг сайжруулах зэрэг техникийн хамтын ажиллагаанд анхаарлаа хандуулан ажиллаж байна. 2015 онд “Хот суурин газрыг дахин хөгжүүлэх тухай” хууль батлагдсан нь бидний хамтын ажиллагаанд гарсан нэг том амжилт гэж бодож байна.

-Өнгөрсөн хугацаанд Японы тусламжаар Монголд томоохон бүтээн байгуулалтууд хийсэн бол өнөөдөр монголчуудыг өөрсдийг нь бүтээн байгуулагч болгоход түлхүү анхаарах болж. Үүнийг хоёр орны хамтын ажиллагаанд гарсан дэвшил гэж харж байна. Хүний хөгжил, хүний нөөцийг чадавхжуулах чиглэлээр тодорхой ямар төсөл хэрэгжиж байна вэ?

-Дэд бүтцийг сайжруулах нь чухал ч “Загас барьж өгөхөөсөө загас барих аргад ▶

► сургах” нь илүү чухал хамтын ажиллагаа гэж боддог. Хүний нөөцийг хөгжүүлэх чиглэлээр юун түрүүнд буцалтгүй тусламжаар JDS хөтөлбөрийг 15 дахь жилдээ хэрэгжүүлж байна. Энэ нь төрийн албан хаагч, мэргэжилтнүүдийг харьяа байгууллагадаа буцаж ирж ажиллах нөхцөлтэйгөөр, Японы их дээд сургуульд өмнө дурдсан тэргүүлэх гурван чиглэлийн хүрээнд магистрт суралцуулдаг хөтөлбөр юм.

Үүнээс гадна Монгол Улсын ШУТИС-тай хамтраад ирээдүйн инженерүүдийг бэлтгэх “Инженер, технологийн дээд боловсролыг хөгжүүлэх” хөнгөлөлттэй зээлийн төслийг хэрэгжүүлж байна. Монгол Улсад их дээд сургууль төгсөгчдийн дийлэнх нь нийгмийн ухааны салбарт байна. Харин байгалийн ухаан, инженер, техникийн мэргэжилтнүүдийн тоо цөөн байгаа нь ирээдүйд Монголын аж үйлдвэрийн салбарыг авч явах боловсон хүчин дутагдаж болзошгүй гэж үзсэн учраас тус төслийг эхлүүлсэн.

Энэ хүрээнд Японы 10 гаруй их сургууль хамтран консерциум байгуулаад, багш нар нь ШУТИС-д ирж багшлан, сургалтын хөтөлбөрийг шинэчлэхээр ажиллаж байна. Мөн ШУТИС болон МУИС-ийн багш нар тэдгээр сургууль дээр очиж хамтарсан судалгаа хийж байна.

Академик мэдлэг олгоход голчлон анхаарч, практикаар технологи эзэмших боломж бага байдаг нь Монголын боловсролын салбарын тулгамдсан асуудал юм. Үүнийг шийдвэрлэхэд манай төсөл, хөтөлбөрүүд бага ч болов хувь нэмэр оруулах болов уу гэж бодож байна.

Эцэст нь япон залуучууд сайн дураараа Монголд ирж ажилладаг хамтын ажиллагааны талаар онцолмоор байна. Энэ жил Монголд Сайн дурын гишүүн илгээх хамтын ажиллагааны 25 жилийн ой тохиож байна. Сайн дураараа ирж ажиллана гэхээр япон хүмүүс ирж хог цэвэрлэх мэтээр төсөөлөгдөж магадгүй. Тус хамтын ажиллагааны

хүрээнд сувилагч, дунд сургуулийн багш, эрүүл мэндийн мэргэжилтнүүд, биеийн тамирын дасгалжуулагч зэрэг мэргэжилтэй, мэдлэг, чадвартай Японы залуу мэргэжилтнүүд ирж ажлын арга барил, ур чадвараа хуваалцдаг. Өнөөдрийн байдлаар 45 сайн дурын гишүүн Монгол Улсад ажиллаж байгаагаас 70 орчим хувь нь хөдөө орон нутагт ажиллаж байна. Ерөнхийдөө сайн дурын гишүүдийн үйл ажиллагаа нь техник дамжуулахаас гадна хоёр орны ард түмний хоорондын хамтын ажиллагааны үндэс суурь нь болдог чухал хамтын ажиллагаа юм.

-Уул уурхайн салбарын тогтвортой хөгжил, засаглалыг сайжруулахад ЖАЙКА ямар дэмжлэг үзүүлж байгаа вэ?

-Уул уурхайн салбарт бид олборлолтын үйл ажиллагаанд ямар нэгэн туслалцаа үзүүлдэггүй. Энэ бол хувийн хэвшлийн хийх ёстой ажил. Бидний хувьд уул уурхайтай холбоотой яам, тамжгын газар болон харьяа байгууллагынх нь албан хаагч, мэргэжилтнүүдийг уул уурхайн чиглэлээр сургах, чадавхжуулахад дэмжлэг үзүүлдэг.

Ашигт малтмалын олборлолтын орлогоор хөгжиж байгаа орнуудад уул уурхайгаас бусад салбар сул хөгжсөн байх нь нийтлэг асуудал. Үүнийг шийдвэрлэхээр ажиллаж байгаа төрийн албан хаагч, мэргэжилтнүүдийн чадавхыг бэхжүүлж байна.

-Монгол Улстай хамтран ажиллах ямар онцлогтой вэ?

-Япон хэлтэй монгол хүн олон байдагт би баяртай байдаг. Мөн монголчууд ЖАЙКА-г их сонирхож, итгэл найдвар хүлээлгэдэг. ЖАЙКА-д ажиллагчийн хувьд үүнд их талархаж явдаг ба надад улам их хичээж ажиллах урам өгдөг.

Нөгөөтгээгүүр, бэрхшээл гэж яривал төсөл хэрэгжүүлж байх явцад Засгийн газар солигдоход зөвхөн сайд нар солигдоод зогсохгүй газар, хэлтсийн дарга нар цаашлаад мэргэжилтнүүд нь хүртэл солигдчихдог нь Япончуудад ойлгоход

бэрх зүйл. Засгийн газар солигдох бүрт бид хэрэгжүүлж байгаа төсөл хөтөлбөрүүдээ эхнээс нь тайлбарлах хэрэгтэй болдог. Энэ нь үнэхээрийн цаг алдсан үр ашиггүй үйлдэл юм.

Монгол Улсын Засгийн газрыг саяхан бүрэн бүрэлдэхүүнээр нь огцруулчихлаа. Ахиад л хамтарч ажиллаж байгаа хүмүүс маань солигдоно гэж бодохоор хэцүүхэн санагдаж байна. Эдийн засаг, нийгмээ тогтвортой хөгжүүлэхийн тулд улс төр нь тогтвортой байх ёстой. Энэ тал дээр Монгол Улсыг өөрчлөгдөөсэй гэж хүсдэг.

-Монголын төрийн байгууллагын мэргэжилтнүүдийг хэр чадавхтай гэж үнэлдэг вэ?

-Манай байгууллагатай хамтран ажиллаж байгаа төрийн албан хаагчид ихэнх нь хөгжингүй оронд сургууль төгсөж ирсэн чадварлаг хүмүүс байдаг. Асуудал хүндээ бус байгууллагын тогтолцоо, залгамж халаа сайнгүйд байна. Ийм чадварлаг ажилтнуудаа зохих ёсоор үнэлж, тохиромжтой албан тушаалд томилох нь чухал. Мөн тогтвортой удаан ажиллах орчноор хангах ёстой. Хагас жил, жил болоод л хүмүүсээ сольдоггүй байх нь их чухал.

-Тэргүүлэх чиглэлээ, түүний хүрээнд хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрүүдээ яаж сонгодог юм бэ?

-Яг одоо ЖАЙКА-гийн Токио дахь төвтэй хамтраад хамтын ажиллагааны тэргүүлэх чиглэлээ тодорхойлох JCAP (JICA Country Analysis Paper) гэж нэрлэдэг тухайн оронд хамтын ажиллагаагаа хэрэгжүүлэх бодлогын баримт бичгийг шинэчлэхээр ажиллаж байна. Монгол Улсын Засгийн газрын холбогдох хүмүүстэй мөн энэ талаар хэлэлцсэн. Одоогийн гурван тэргүүлэх чиглэл эрс өөрчлөгдөхгүй ч аравдугаар сараас шинэ бодлого чиглэлээр ажиллана. Одоогийн байдлаар тодорхой зүйл гэвэл уул уурхайн салбарын оронд агаарын бохирдлын эсрэг авах арга хэмжээ зэрэг байгаль орчны асуудлыг оруулахаар төлөвлөж байна. ■

Японы сайн дурынхан Монголд-25 жил

Гэрэлт ирээдүйн төлөө, хамтдаа алхъя

Энэ жил ЖАЙКА-гаас Монгол Улсад сайн дурын гишүүнээ илгээж үйл ажиллагаа эхлүүлсний 25 жилийн ой тохиож байна. Гэхдээ энэ нь зөвхөн нэг байгууллагын түүхэн ой биш хоёр орны хамтын ажиллагаа, иргэдийн итгэл, сэтгэлийг нэгтгэсний баярт үйл явдал юм.

1992 оны дөрөвдүгээр сард сайн дурын хоёр залуу гишүүн Монголд ирснээр ЖАЙКА гэх том байгууллага манай улсад хөл тавьсан түүхтэй. Үүнээс хойш буюу 2017 оны 9 сарын байдлаар Монгол Улсад нийт 651 сайн дурын ажилтан, томилогдсоноос 513 нь залуу сайн дурын гишүүн, 138 нь ахмад сайн дурын гишүүн юм. Сайн дурын гишүүд Улаанбаатар хотоос гадна 16 аймагт эрүүл мэнд, боловсрол, спорт зэрэг олон салбарт Монгол Улсын хөгжлийн төлөө өөрсдийн сурч мэдсэн мэдлэг, чадвараа дайчилан ажиллаж ирлээ.

Эрүүл мэндийн салбарт 2015 оныг дуустал 44 сайн дурын залуу гишүүн ажиллажээ. Үүний нэг нь Ёнэзава Юүка. Түүний хувьд Булган аймгийн эрүүл мэндийн газарт харъяалагдан, аймгийн нэгдсэн болон өрхийн эмнэлэгт ажилладаг

Комүра Аяака (Бага ангийн багш, Дархан-Уул аймгийн 1-р сургууль)

аж. Тэрбээр хэлэхдээ “Булган аймгийн зарим сумдад 200 километр алслагдсан газарт ганцхан эмнэлэгтэй сум байдаг. Ийм газарт эх, хүүхдийн эрүүл мэндийг сайжруулах ямар боломж байгааг, хэрхэн шийдвэрлэх талаарх судалгааг холбогдох

хүмүүстэй нь хамтран судалж эхлээд байна” гэв. Мөн хамтрагч болох тус эмнэлгийн төрөх тасгийн ахлах сувилагч Д.Энхтуяа “Ёнэзавагаас жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн сувилгаа, төрсний дараах асаргааны талаар олон чухал зүйл сурч байна” гэсэн юм.

Мөн Дархан-Уул аймгийн нэгдүгээр сургуульд багшилдаг Комүра Аяака нь бага ангийн сурагчдад математик, зургийн хичээл зааж байсан. “Энд математикийн хичээлийн агуулга маш их тул ойлгож чадалгүй хоцорсон хүүхдүүд

Ёнэзава Юүка (Эх баригч, Булган аймгийн эрүүл мэндийн газар)

их, анхаарал тавих нь дутмаг гэж анзаарагдсан. Тиймд сурагчдыг багш нар дэмжиж, сургуулийн нийт сурагчдын математикийн мэдлэгийг ахиулах талаар бусадтайгаа хамтран эрэлхийж байна” хэмээн ярилаа. Харин хамт ажилладаг тус сургуулийн бага ангийн менежер Л.Булган “Комүра их хөгжилтэй зантай учраас сурагчидтай хурдан дотно болж чаддаг. Хичээл заах арга болон хичээлийн хөтөлбөр боловсруулах талаар би болон бусад багш нар суралцаж, шинэ санаа үргэлж авч байдаг” гэж хэллээ.

Энэ хүмүүс шиг Монголын өнцөг булан бүрт ЖАЙКА-гийн залуу болон ахмад сайн дурын гишүүдийн үйл ажиллагаа өргөжсөөр байна. Гэхдээ тэд зөвхөн заадаггүй, бас манай улсын түүх, соёлоос их зүйл сурдаг хэмээн хэлж байсан юм. Япон хүнтэй хамтарч ажилласнаар цаг баримтлахаас гадна ажилдаа улам чадавхжиж сонирхолтой болдог хэмээн хамтран ажилладаг монголчууд нь ам сайтай байлаа.

Сүүлийн жилүүдэд сайн дурын гишүүд тусгай хэрэгцээт боловсрол буюу хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхдийг хөгжүүлэхэд ихээхэн хувь

► нэмрээ оруулж байгаа юм. Мөн спортын салбарт өнгөрсөн 20 жилийн хугацаанд нийт найман сайн дурын гишүүн жүдогийн дасгалжуулагчаар томилогдон ажилласан аж. Тэдний нэг нь дээхэн үед Олимпийн хүрэл медальт, Дэлхийн аварга Х.Цагаанбаатарыг дасгалжуулж байсан дурсамж хүртэл бий. Энэ нь 2020 оны Токиогийн Зуны олимпт хамтран ажиллах сайхан эхлэл юм.

Энэ жил ЖАЙКА-гаас Монгол Улсад сайн дурын гишүүнээ илгээж үйл ажиллагаа эхлүүлсний 25 жилийн ой тохиож байна. Гэхдээ энэ нь зөвхөн нэг байгууллагын түүхэн ой биш хоёр орны хамтын ажиллагаа, иргэдийн итгэл, сэтгэлийг нэгтгэсний баярт үйл явдал юм. Япон-Монгол Улс төр, эдийн засгийн хүрээнд сайн харилцаатайгаас гадна иргэдийн хооронд ойр дотно нөхөрлөл бий. ■

Бизнес

Монгол компаниуд хамтраад дэлхийн зах зээлд гарвал хялбар байх болно

Японы олон улсын хамтын ажиллагааны байгууллагын ахмад сайн дурын гишүүн Масүда Такүмитай ярилцлаа.

-Та одоо Монголд ямар чиглэлээр ажиллаж байна вэ ?

-Би Японд байхдаа Жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдэд санхүү болон менежментийн зөвлөгөө өгдөг ажил эрхэлж байсан. Тиймээс өөрийн мэдлэг, туршлагаа ашиглан өөр оронд ажиллах сонирхолтой байсан тул сайн дурын гишүүн болохоор ЖАЙКА-д хүсэлт тавьсан. 2016 оны 10 сараас Монголд ажиллаж эхэлсэн. Одоо миний ажиллаж байгаа МҮХАҮТ-д бүртгэлтэй 3500 гаруй компани бий. Харин миний ажлын үүрэг бол хоёр орны бизнес эрхлэгчдийн гүүр болох. Тиймд хоёр талын компаниудад харилцан мэдээлэл солилцоход туслах, зөвлөгөө өгөх ажлыг гүйцэтгэж байна.

-Япон-Монголын хооронд байгуулсан эдийн засгийн түншлэл нь дотоодын томоохон компаниуд гэхээс илүүтэй жижиг, дунд үйлдвэрлэлийнхэнд илүү боломж олгох байх. Тэгэхээр бид юунд түлхүү анхаарч ажиллах хэрэгтэй

байна вэ?

-Мэдээж хоёрын орны хооронд энэ төрлийн гэрээ байгуулсан нь маш сайн. Үүнтэй холбоотой асуудлаар аж ахуй нэгжүүд их ханддаг. Нэн тэргүүнд Японд бүтээгдэхүүнээ гаргах олон стандартын шалгуурыг давах нь чухал. Монгол Улс далайд гарцгүй учраас тээврийн зардал өндөр. Түүнийг дагаад бүтээгдэхүүний үнэ өндөр тогтдог.

Түүнчлэн тухайн компани Японы зах зээлийн стандартад нийцсэн бараа бүтээгдэхүүнээ тууштай, тасралтгүй үйлдвэрлэх нь чухал. Мөн компаниудын хувьд нэн тэргүүнд зах зээлээ судлан, худалдан авагчаа тодорхой болгох хэрэгтэй. Үүний нэг боломж нь үзэсгэлэн яармаг.

-Өөр бид юун дээр анхаарах хэрэгтэй вэ?

-Мөн сав баглаа боодлыг өндөр түвшинд үйлдвэрлэж, хаяг шошгыг нь ойлгомжтой болгох хэрэгтэй. Тухайлбал цайны савлагааны гадна талд уул, усны зураг тавьчихдаг. Гэтэл үүнийг харсан гадаадын хүн бүү хэл монголчууд хүртэл цай гэж бодохгүй. Савлагаа нь хэрэглэгч худалдан авах эсэхээ шийдэх чухал хүчин зүйл тул бусад өрсөлдөгч компаний бүтээгдэхүүнээс илүү ойлгомжтой,

сайхан харагдах ёстой.

-Таны хувьд хоёр жилийн хугацаатай ирсэн гэлээ. Тэгэхээр та ажлынхаа үр дүнд Монголчуудад юу үлдээгээд явахыг хүсч байна вэ?

-Одоо эхлүүлээд байгаа төсөлт ажлыг минь намайг нутаг буцсан ч үргэлжлүүлээсэй гэж хүсч байна. Үүний тулд өөрт байгаа бүх мэдлэг, чадвараа хамтран ажиллаж буй монголчуудтай хуваалцана. Миний монгол хамтрагч Японд ЖАЙКА-ын сургалтанд хамрагдаж байсан нэгэн бөгөөд Японд байхдаа ЖДҮ-ийг дэмжих төвийн үйл ажиллагаатай танилцсан байсан. Тус төвд бүтээгдэхүүнээ танилцуулах танхим байдаг ба компаниудыг үзэсгэлэнд оролцуулах олон хэлбэрээр дэмжиж байсан байна. Түүнд энэхүү ЖДҮ-ийг дэмжих үйл ажиллагаа нь маш их сонирхолтой санагдаж, МҮХАҮТ дээр багахан хэмжээний үзэсгэлэнгийн танхим нээж, Монголын компаниудад бүтээгдэхүүнээ танилцуулах боломж олгохыг хүсдэг. Хэрвээ би хамтрагчтайгаа үзэсгэлэнгийн танхим нээж чадвал Монголд ажилласан хоёр жилдээ сэтгэл хангалуун үлдэх болно. ■

Монгол судлаач

Байгальтайгаа зохицсон хөгжлийн зам хамгийн зөв

КУБОТО ШИНИЧИ:

Чингис, Хубилай
нар бол тухайн
цаг үедээ
мандаж байсан,
одоо түүхийн
судлагдахуун болж
үлдсэн хүмүүс.
Харин өнөөгийн
монголчууд өөрийн
цаг үедээ Чингис
шиг амжилт
гаргахын төлөө
явах хэрэгтэй

Мongolian Economy сэтгүүлийн Токио хотод ажилласан сурвалжлагын баг Япон дахь монголч эрдэмтэдтэй уулзаж Монголын эдийн засгийн байдал, Япон-Монголын эдийн засгийн түншлэл, хоёр ард түмний харилцаа зэрэг олон сэдвээр сонирхолтой яриа өрнүүлсэн юм. Токиогийн Олон улсын Их сургуулийн профессор, Монголын эдийн засгийн судлаач Сумио Курибаяши, Таяшо Их сургуулийн профессор, Монголын түүх судлаач, монгол хэлний орчуулагч Кубота Шиничи, түүнчлэн Монгол, Японы нийгэмлэгийн дарга, Японы ХАА-н яамны судлаач, ЛСА-гийн мэргэжилтэн Юкио Сузуки нар Монгол Улсын талаар ямар бодол, дүгнэлттэй байдаг нь уншигч та бүхэнд сонирхолтой байх буй за.

“Ингэх гээд байсан юм”

Профессор Курибаяши Монголын эдийн засгийг 1991 оноос хойш судалж байна. Японы Засгийн газар болон ОУВС, Дэлхийн банк зэрэг олон улсын байгууллагын Монголтой холбоотой шийдвэр гаргахад саналаа хэлдэг бөгөөд ЖАЙКА-гийн Монголд хэрэгжүүлсэн төслүүд дээр ч ажиллаж байжээ.

Тэрбээр монголчуудын гаргасан, гаргасаар байгаа эдийн засгийн бодлогын алдааны тухай хатуу үнэнийг шууд хэлдэг нэгэн. Түүний хэлснээр эдийн засгийн байдлыг дүгнэх нь эмч хүн өвчтөнөө дүгнэхтэй адил. Эмч өвчтөний биеийн байдлыг мэдэхийн тулд даралтыг нь үзнэ, судсыг барина. Харин судлаач эдийн засгийн төлвийг гол тоо баримтуудыг хараад ▶

Японы монгол судлаачдын хамт. Зүүн гар талаас Японы ХААЯ-ны мэргэжилтэн Юкио Сузуки, Токиогийн ОУИС-ийн профессор Сумио Курибаяши, "Mongolian Economy" сэтгүүлийн сэтгүүлч Г.Даваадорж, Ц.Элбэгсайхан, Монгол судлаач, орчуулагч Кубота Шиничи

► дүгнэнэ. Тиймээс Монголын Статистикийн газрын үйл ажиллагааг улам хөгжүүлэх хэрэгтэйг ярианы эхэнд онцлов.

2004 оноос хойш Монголын эдийн засагт гадаад өртэй холбоотой анхааруулах дохио бий болсон. Харамсалтай нь эрх баригчид тоо баримтыг үл хайхран илэрхий байхад үргэлжлүүлэн өр тавьсаар байсанд Курибаяши сан гайхаад бараагүйгээ нуусангүй. Өөрөөр хэлбэл, өвчтөний биеийн байдлыг улам дортгосон алхмууд хийжээ.

Монголын Засгийн газар гадаад зээллэгийн хэмжээг эрс нэмэгдүүлэхэд япончууд Монголд зээл өгөх эсэх асуудлыг хэлэлцжээ. Тэгэхэд профессор өөрийн саналыг хэлж байжээ. Эцэстээ Монголд хөнгөлөлттэй зээл биш, буцалтгүй тусламж, техникийн тусламж өгөхөөс өөр аргагүй гэж дүгнэхэд хүргэсэн байна. Эхлээд зээл авах чадвартай болох түвшинд очтол туслая гэж шийдсэн байна.

“Та Монголын эдийн засгийн өнөөгийн хүндрэлийг юу гэж дүгнэх вэ” гэж асуухад тэр “яг ингэх гээд байсан юм. Хямарна гэдэг нь 2011 онд мэдээжийн зүйл байсан” гэж хариулав. “Байгалийн баялагт түшиглэсэн, тэр баялгаа зөвхөн нэг улсад борлуулдаг, эрсдэлээ хуваарилж чадаагүй, зөвхөн өнөө, маргаашийн ашгаа бодсон нь монголчуудын хийсэн том алдаа” хэмээв. Үүний үр дагаварт ОУВС-гийн өргөтгөсөн санхүүжилтын зээл авах

хүртлээ сонголтгүй болсонд харамсаж байгаагаа хэлж байлаа.

Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр хэрэгжих орчин алга

Япон-Монголын эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээ өрнөж байхад профессор Курибаяши судлаачийн хувиар Засгийн газарт саналаа хэлжээ. Энэхүү хэлэлцээрийн үндсэн зорилго нь хоёр улсад харилцан хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх.

Харамсалтай нь одоогоор Монголд Японы хөрөнгө оруулалт амжилт олох орчин бүрдээгүй учраас хоёр улс хэлэлцээрийн зорилтуудыг биелүүлэх боломжгүй байгааг судлаач онцлов. Энэ нь хэдэн учир шалтгаантай.

Нэгдүгээрт, эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр гэж юу болохыг монголчууд сайн ойлгоогүй байна. Монголын талаас хэлэлцээнд оролцогсдын дотор энэ талаар ямар нэгэн төсөөлөлгүй хүмүүс ч байжээ. Хамгийн хүндрэлтэй зүйл нь хэлэлцээ хийх болгонд Монголоос ирдэг төлөөлөгчид өөрчлөгддөг. Тиймээс тэдэнд асуудлыг дахин тайлбарлах хэрэгтэй болно. Тэр байтугай энэ түншлэлийг байгуулаад япончууд Монголыг эдийн засгийн хувьд хараат болгох нь гэсэн бодолтой хүн ч байсныг Курибаяши сан хэлсэн. ►

КУРИБАЯАШИ:
Одоогоор Монголд Японы хөрөнгө оруулалт амжилт олох орчин бүрдээгүй

► Хоёрдугаарт, түүний үзэж буйгаар Монголын Засгийн газрын хөрөнгө оруулалтын бодлого цэгцгүй, гаднынханд цэгцтэй мэдээлэл өгөх бүтэц байхгүй гэнэ.

Хэлэлцээрийн хүрээнд Монгол Улс Японы зах зээлд ямар бүтээгдэхүүн экспортлох боломжтойг ч бид асуув. Курибаяшигийн харж буйгаар хэрэв монголчууд эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын асуудлаа шийдчихвэл япончууд Монголын мах авахыг тун ч их хүсдэг аж. Гэвч үүнийг шийдье гэсэн сэтгэлтэй хүн цөөхөн, Японы зах зээлд зориулж үнэхээр юм бүтээе гээд тууштай явж байгаа компани ч ховор байна гэж хэлэв.

СУЗУКИ:

Монгол нь уул уурхайн бүтээгдэхүүнээ бараг бүгдийг нь Хятадад экспортолдог учраас эрсдэл ихтэй, харин ХАА-н бүтээгдэхүүний үнэ тогтвортой байдаг болохоор энэ салбараа түлхүү хөгжүүлэх нь Монголын хувьд оновчтой.

Судлаач Юкио Сузуки хөдөө аж ахуйн чиглэлээр хамгийн сүүлд бичсэн судалгааны бүтээлээ бидэнд танилцуулав. Тэрбээр номондоо уул уурхайн болон ХАА-н бүтээгдэхүүний үнийн хэлбэлзлийг харьцуулан судалжээ. Түүний үзэж буйгаар Монгол нь уул уурхайн бүтээгдэхүүнээ бараг бүгдийг нь Хятадад экспортолдог учраас эрсдэл ихтэй, харин ХАА-н бүтээгдэхүүний үнэ тогтвортой байдаг болохоор энэ салбараа түлхүү хөгжүүлэх нь Монголын хувьд оновчтой.

Ярианы төгсгөлд Курибаяши, Сузуки нар хэлэлцээрийн ач холбогдлыг дүгнэн хэлэхдээ энэ хэлэлцээр бол монголчууд өөрсдөө санаачилгатай ажиллаж улс орныхоо хөгжилд хувь нэмэр оруулах нэг том боломж гэв. Харин

гадны баян хүмүүсээс яаж ийгээд мөнгийг нь салгаад авчихъя гэдэг сэтгэлгээг хаяхгүй бол гадаадын хөрөнгө оруулалтад таатай нөхцөл бүрдэхгүй гэдгийг онцолсон юм.

Бид “Монгол” гэдэг өвчнөөр өвдсөн

Таяшо Их сургуулийн профессор, Монголын түүх судлаач Кубота Шиничи Монгол Улсын эдийн засгийн байдлыг “байгалийн гамшиг” хэмээн тодорхойлов. Ингэж хэлсэн нь цаанаа учиртай. Бидний мэдэх байгалийн гэнэтийн гамшгаас гадна байгальтайгаа буруу харьцсанаас үүсэх үр дагавар нь мөн л байгалийн гамшиг байдаг аж. Монголын хувьд байгалийн баялаг ихтэй байгаа нь аж үйлдвэр хөгжихгүй байгаагийн гол шалтгаан болж буй учраас байгалийн гамшгаас өөрцгүй. Тиймээс байгальтайгаа зохицсон хөгжлийн зам Монголд хамгийн тохиромжтой гэж хэлсэн юм.

Кубота сан үе үе Монголд албан ажлаар ирдэг учраас Монголыг сайн мэднэ. Тэрбээр 1980-аад онд монголчууд ноолуурын чиглэлээр Японд сурч эхлэхэд орчуулагчаар нь ажиллаж байжээ. Тэрбээр Японы үйлдвэрлэлийн туршлагаас нь суралцаж, технологийг нь эзэмшээд эх орондоо хэрэгжүүлээч гэж монголчуудад байнга уриалдаг нэгэн. Харамсалтай нь Монголд хөрөнгө оруулаад амжилт олсон Япон компани бараг байхгүй, Монголын татварын алба гадны хөрөнгө оруулагчдад хатуу байдаг гэв. Гэлээ ч “яагаад ч юм япончууд Монголд их дуртай, хамтын ажил нь бүтээгүй ч хамтрах гээд зүтгээд байдаг. Нэг үгээр хэлбэл бид чинь “монгол” гэдэг өвчнөөр өвдчихсөн хүмүүс. Яагаад гэдгээ өөрсдөө ч мэдэхгүй” гэж байв.

Бид түүнээс Монголын түүх, тэр дундаа Чингис хаанаа, Хубилай хааны талаар сонирхон асуусан юм. Хариуд нь тэр өнөөгийн монголчууд Чингисийг тэгтлээ их санагалздагт гайхаж, Чингисийг мартах ёстойг хэлэв. Кубота профессорын хэлснээр Чингис, Хубилай нар бол тухайн цаг үедээ мандаж байсан, одоо түүхийн судлагдахуун болж үлдсэн хүмүүс. Харин өнөөгийн монголчууд өөрийн цаг үедээ Чингис шиг амжилт гаргахын төлөө явах хэрэгтэй гэсэн юм. ■

Арлын аварга эдийн засаг

Өнөөгийн Япон орон

Нийгмийн олонх нь хангалуун амьдралд хүрч орлогын тэгш бус байдал бага, нийтээрээ эрүүл саруул өндөр насалж буй тул Япон Улс эдийн засгийн амжилтын сайн жишээ болдог. Өнөөгийн Японд нэг хүнд ногдох ДНБ нь 40 мянган ам.доллар орчимд хүрсэн нь амьдралын төвшнөөрөө Монголоос 10 дахин өндөр байгааг илэрхийлнэ. Япон хүний дундаж наслалт 84 байдаг нь дэлхийд тэргүүлэх үзүүлэлт. Түүнчлэн баялгийн тэгш хуваарилалтыг илтгэдэг. Жини индексээр хөгжсөн орнууд дундаа ч сайн үзүүлэлттэй байдаг нь Японы гол онцлог юм.

Дэлхийн II дайны үнс нуранги дундаас маш богино хугацаанд дэлхийд эдийн засгаараа тэргүүлэгчдийн нэг болж цойлж гарч ирсэн Японы хөгжлийн түүх одоо ч олон хүнийг гайхшруулдаг. Хирошима, Нагасаки хотод цөмийн бөмбөг дэлбэрснээс хойш ердөө 20 хүрэхгүй жилийн дотор буюу 1964 онд Токиод Олимп зохион байгуулж, анхны Шинкансен хурдан галт тэрэг ашиглалтад орж байв. Арлын орны хөгжлийн энэхүү амжилтыг “эдийн засгийн гайхамшиг” (Japanese economic miracle) ч гэж нэрлэдэг.

Японы хөгжлийн нууцыг Япон хүний онцлогтой холбоотой гэж

үзэх нь бий. Мэдлэг боловсролыг чухалчилдаг уламжлал, нарийн бүрдлийг ч орхидоггүй няхуур нямбай зан, хөдөлмөрч хичээнгүй соёл, багаар үр дүнтэй ажиллах чадвар зэрэг үндэстний онцлог нь хөгжилд тусалсан нь лавтай. Мөн Японы өвөрмөц бизнесийн загвар, хөгжлийн бодлого ч нөлөөлсөн гэж тайлбарладаг. Автомашин үйлдвэрлэгчид, электроник үйлдвэрлэгчид зүгээр ч нэг бий болчихоогүй, “Made in Japan” брэндийг олон улсад чанарын илэрхийлэл болгосон. Насаараа нэг компанид ажилладаг тогтолцоо, ажилласан жилээрээ цалин нэмэгддэг урамшууллын систем, маш тогтвортой бизнесийн холбоотой ажилладаг групп компаниудын нэгдэл нь Япон компаниудын өрсөлдөх чадварт эерэгээр нөлөөлсөн гэж үзэх нь ч бий. Ямартаа ч Японы хурдтай хөгжил дэлхий нийтийн анхаарлыг татаж, номын сангуудад энэ сэдвээр бичигдсэн номын бүтэн тасгууд үүсчээ.

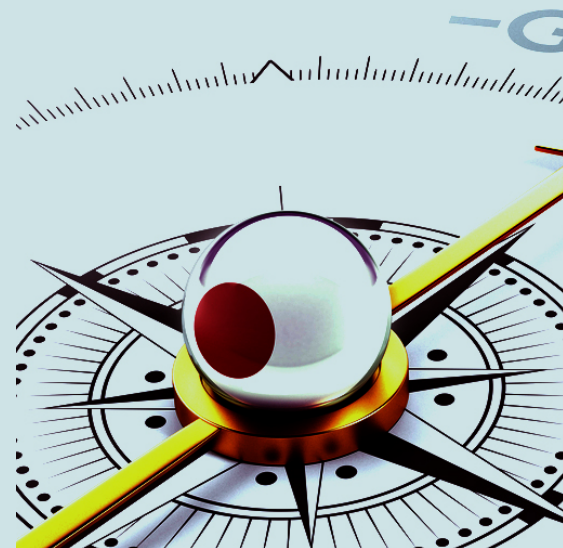
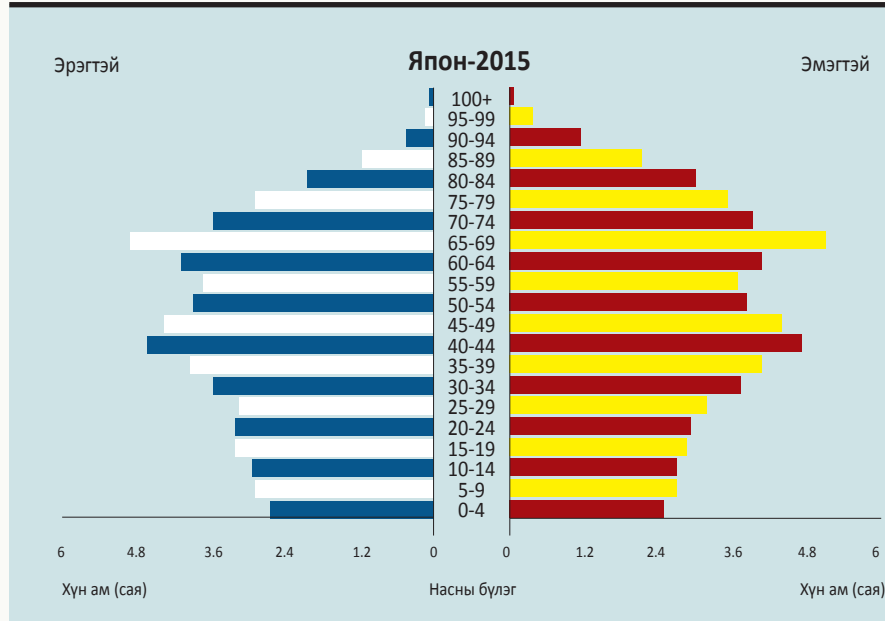
Ажилтад олон хүчин зүйл нөлөөлсөн ч, дайнд ялагдсан том уналтаас дэлхийд No.1 болох их хүсэл амбицаар хөтлүүлсэн япончууд үндэстний бахархлаа сэргээх, сайхан амьдралд хүрэхийн тулд шургуу хичээж байсан нь хамгийн чухал байсан гэхэд болно. Дээр нь Америктай тогтоосон эдийн засгийн

харилцаа, 20-р зууны сүүлийн хагаст бий болсон олон улсын худалдааны огцом тэлэлт зэрэг боломжуудыг ч үнэхээр сайн ашиглаж чадсан. Тэгээд боловсрол, шинжлэх ухаан, эрүүл мэнд, дэд бүтцэд чиглэсэн оновчтой хөрөнгө оруулалтуудыг хийсэн нь үр дүнгээ өгч, Японы эрдэмтэд Нобелийн шагнал хүртэж, Япон компаниуд дэлхийд тэргүүлэх хөрсийг бэлджээ.

Эдийн засгийн амжилт гэхдээ золиостой байв. Дэлхийд хамгийн урт цагаар ажилладаг Япон ажилтнуудын хувьд “кароши” буюу хэт их ажилласнаас болж ажлын ширээн дээрээ зүрх нь хаагдах тохиолдол маш их болов. Түүнчлэн, хүнд үйлдвэрлэлийн уршгаар зарим мужид байгаль экологийн бохирдол хэрээс хэтэрч, урьд нь байгаагүй хүнд өвчлөлүүдийг ч үүсгэж байв...

Японы эдийн засгийн идэвхтэй өрнөл 80-аад оны сүүлээр халалт, улмаар хөөс болон хувирч, 1990-ээд оны эхэнд хөөс хагарснаар бүрмөсөн дуусгавар болсон юм. Эдийн засаг хоёр оронтой тоогоор өсч байсан 60-аад он, айлууд жил бүр зурагтаа шинэчилдэг байсан 80-аад оны япончуудад байсан өөдрөг үзэл үл хөдлөх хөрөнгө, хувьцааны үнийн хөөс хагарахтай зэрэгцээд оргүй замхран алга болсон. Компаниуд санхүүгийн асуудалд орж, банкууд дампуурч, үнэтэй уушийн газрууд хүнгүй болж, 10 мянгатын дэвсгэртээр такси далладаг байсан үе ард хоцорлоо. Эдийн засаг өсөхийн хэрээр орлого нь нэмэгдэж, мөнгөөр туйлж байсан хуучны сайхан цагаас одоо ердөө дурсамж л үлдэв.

Харин түүнээс хойш буюу “Алдагдсан 10 жил” гэгдэж байсан зогсонги он жилүүд сунжирсаар өдгөө “Алдагдсан 30 жил” гэж хүртэл нэрлэгдэж байна. Энэ хугацаанд Япон орныг дефляци, эдийн засгийн сул өсөлт тодорхойлох болсон юм. ►

► Ажилгүйдэл нэмэгдэж, нийгмийн тэгш бус байдал ч өсөх хандлагатай болов. Арлын орныг дэлхийд гаргаж ирсэн компаниуд нь өрсөлдөх чадвараа алдаж, Sony болон бусад электроник үйлдвэрлэгчид Samsung, Apple-д хол хаягдлаа.

Эдийн засгийн хямрал, хүндрэлийн нөлөө нийгмийн асуудал болон илэрч, ирээдүйн орлого нь сайжрах төлөвгүй япон залуус хүүхэд төрүүлэх нь буурснаар хөгшчүүлийн живх хүүхдийнхээс олон зарагддаг болов. Хичээвч гэрэлт ирээдүй харагдахгүй тул өдөрт хэдэн арваараа амиа егүүтгэх хүмүүсийн тоо нэмэгдэж, нас нь улам залуужих болсон байна.

Японы эдийн засаг цаашид - Сорилтууд

Энэ янзаараа бол 2060 он гэхэд Японы хүн ам 40 саяар буурч, 80 сая болох төлөвтэй. Ажиллах хүч буурахын зэрэгцээ хөгшчүүлийн тоо хурдацтай нэмэгдэж байгаа тул нэг татвар төлөгчид ногдох ачаа нэмэгдэж, эдийн засгийг ихээхэн туйлдуулж буй. Мөн барууны бусад оронтой харьцуулахад гэртээ суудаг эмэгтэйчүүдийн тоо их байдаг нь эдийн засгийн үйлдвэрлэх чадварт ихээхэн сөрөг нөлөө үзүүлнэ. Нөхөрт гарангуут ар

гэрийн амьдралдаа 100 хувь хүчээ зориулдаг уламжлалаа хадгалж буй эмэгтэйчүүд одоо ч Японд цөөнгүй бий. Мөн хангалуун орчинд өссөн одооны залуус Япон орныг босгож ирсэн өмнөх үеийнхэн шигээ хичээж хөдөлмөрлөхгүй байна гэдэг шүүмжлэл ч түгээмэл. Бүх л насаараа нэг компанид өглөөнөөс шөнө дөл болтол ажиллахын оронд дуртай үедээ цагийн ажил хийхийг тэд илүүд үзнэ. Харин олсон мөнгөөрөө брэнд цүнх худалдаж авах эсвэл гадаадад аялах сонирхолтой залуусын тоо нэмэгдсээр байна...

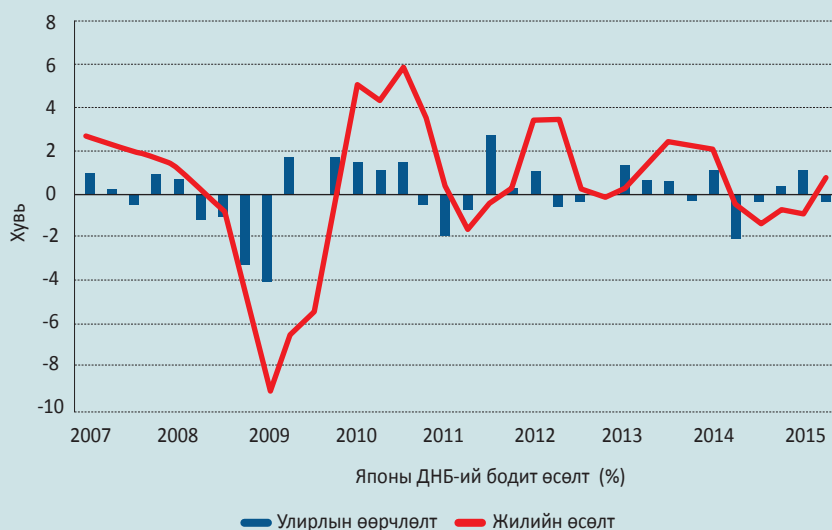
Японы эдийн засгийг нөмрөөд буй энэхүү сүүдрээс гаргах арга зам олоогүй Ерөнхий сайдууд хаврын тэнгэр шиг солигдсоор ирсэн. Иймд одоогийн Ерөнхий сайд Шинзо Абэгийн эдийн засгаа сэргээхийн тулд хэрэгжүүлж буй “Абэномикс” хөтөлбөрт олон хүн итгэл найдвар тавьж буй. Гэхдээ Абэномиксийн хоёр гол тулгуур болох төсөв болон мөнгөний бодлогод орон зай тун бага бий гэгдэж буй. Учир нь нэг талаас Японы Засгийн газрын өрийн хэмжээ дэлхийд хамгийн өндөр түвшинд хүрсэн (ДНБ-ий 220 хувь орчим). Харин Төвбанкны хувьд мөнгөний бодлогын хүүг бууруулсаар аль хэдийн хасах хүүгийн бодлого руу шилжсэн цөөхөн орны нэг болоод

буй. Тэгэхээр гурав дахь тулгуур буюу эдийн засгийн тогтолцоонд суурь шинэчлэл хийх бүтцийн өөрчлөлт гол найдвар болж байна.

Бүтцийн өөрчлөлтийн хүрээнд татвар, хөрөнгө оруулалтын шинэ бодлого; хөдөлмөр эрхлэх, бизнес хийх орчин нөхцөлийг сайжруулах асуудлууд; эрчим хүч, эрүүл мэнд, болон ХАА-н салбарын шинэчлэлт зэрэг олон өөрчлөлт хийгдэнэ. Ингэснээр бүтээмжийг нэмэгдүүлэх, худалдааг дэмжих, улмаар эдийн засгийг идэвхжүүлэхийг зорьж буй. Гэхдээ эдгээр нь цаг хугацаа ихээхэн шаардах амаргүй даваа юм. Түүнчлэн дэлхийн бусад орон ч эдийн засгийн нөхцөл байдал удаашралтай байгаа энэ үед япончуудаас өөрсдөөс нь шалтгаалахгүй зүйлс ч олон бий.

Зарим шийдэл

Өнөөдөр Японы нийгэм, эдийн засагт тулгарч буй сорилт, тэдгээрийг шийдвэрлэхийн тулд төр засаг, хувийн хэвшил, хувь хүмүүс ч гарц хайж буй. Японы эдийн засаг сайн байвал энэ нь эргээд дэлхийн эдийн засагт ч эерэг нөлөөтэй юм. Иймд Япон өмнөө тулгарч буй том сорилтуудыг амжилттай давахын тулд юу хийх хэрэгтэй талаар олонх судлаач дараах ►

► гурван зүйлийг зөвлөж байна:

Эдийн засгийг тэтгэх шинэ салбар:

Силикон хөндий, Солонгос, Тайвань, сүүлийн үед Хятадаас чанар болоод үнийн ширүүн өрсөлдөөн Японы үйлдвэрлэгч нарт тулгарч буй. Ийм үед аялал жуулчлал, сэргээгдэх эрчим хүч, эрүүл мэндийн салбар зэрэг нь Японы харьцангуй давуу тал болох боломжтой.

Аялал жуулчлалын хувьд, Токио 2020 Олимпыг угтаад жилд хүлээж авдаг жуулчны тоогоо 20 саяд хүргэх зорилго Япончууд тавиад буй. Эдийн засгийн хөгжил, технологийн дэвшил, үзэсгэлэнтэй байгаль, өвөрмөц соёл, найрсаг ард түмэн гээд ажлаар, аяллаар зорчигсдыг соронз шиг татах нөөц тавьсан. Сүши, сумо, манганаас эхлээд орчин үеийн Токио, эсвэл Киотогийн эртний сүм хийд гэх мэт өвөрмөц соёлын бүтээгдэхүүн ихтэй нь Японы нэг том боломж юм.

Түүнчлэн дэлхий даяар сэргээгдэх эрчим хүч бол ирээдүй гэж яригдаж буй өнөө үед энэхүү трэндийн тэргүүлэгч эгнээнд байж чадах эсэхээс Японы ирээдүй ихээхэн шалтгаална. Дэлхийн дулаарлын эсрэг гол идэвхтнүүдийн нэг гэдэг утгаараа

ч, 2011 оны Фүкүшимагийн атомын цахилгаан станцын осолд нэрвэгдсэн түүхээ бодсон ч, сэргээгдэх эрчим хүчний салбарт Япон Улс онцгой анхаарал хандуулж буй.

Мөн насжилт хурдан явагдаж буй тус улсад ахмад настны эрүүл мэндийн үйлчилгээ, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн технологи өндөр хөгжсөн. Иймд ижил асуудалтай тулгарч буй Европ, Азийн бусад улс оронд мэдлэг, ноу-хау, технологио худалдах асар их боломж бий.

Хөгшчүүл, эмэгтэйчүүдийн оролцоо

Японы хүн амын дөрөвний нэг нь 65-аас дээш настай. Түүнчлэн эмэгтэйчүүдийн карьер Европ, Америктай харьцуулахад маш богино. Хэрэв хүн амд өндөр жин эзлэх эдгээр бүлэг эдийн засагт идэвхтэй оролцох юм бол Японыг сэргээх ажил нэлээд хөнгөрнө гэж олон судлаач хэлдэг. Тийм ч учраас 65-аас дээш настай ч, цоо эрүүл иргэдээ хөдөлмөр эрхлүүлэх, эмэгтэйчүүд ажиллахад илүү таатай нөхцөл бүрдүүлэх нь чухлаар тавигдаж буй асуудал. Хүнээс өөр баялаггүй тус улсад хүн бүрээс гарах нөөц боломжийг хамгийн ихээр ашиглах нь эдийн засгийн, хөгжлийн гарц юм.

Дэлхийн зах зээл - Өрсөлдөх чадвар

Япон Улс орлого өндөртэй 120 сая хүнтэй том зах зээл гэдэг нь нэг талаас давуу тал ч, нөгөө талаар сул тал болсоор ирсэн. Учир нь ямар ч компанийн хувьд Япон хангалттай том зах зээл тул дотоодын зах зээлд л гол анхаарлаа хандуулах тохиолдол их. Гэхдээ ингэснээр дэлхийд тэргүүлж явсан олон япон компани глобальчлал, олон улсын зах зээл дээр өрсөлдөх боломжоос нэлээд хоцроход хүрсэн юм.

Харин одоо тэд энэхүү алдаанаасаа суралцаж, ямар ч жижиг компаниас эхлээд бодлого боловсруулагчид “Дэлхийд хэрхэн гарах вэ?” гэдэг асуудлыг алхам тутамдаа боддог болжээ. Боловсролын системээ хэрхэн сайжруулж, даяарчлалын үед бүтээлч сэтгэлгээгээрээ тэргүүлэх хүмүүсийг хэрхэн бэлдэх вэ, Японы компаниуд хэрхэн олон улсад өрсөлдөх вэ зэрэг сэдвийн хэлэлцүүлгүүд сүүлийн үед маш их өрнөх болсон. Өнөөдөр Японы банкууд олон улсад хамгийн идэвхтэй үйл ажиллагаагаа өргөжүүлж буй нь гадагш чиглэсэн энэхүү сэтгэлгээ аль хэдийн ажил хэрэг болсны илэрхийлэл юм. ■

БИТКОИН

Төвбанкуудын “ТОЛГОЙНЫ ӨВЧИН”

Үнэ өсөж л байдаг, унаж л байдаг. Монгол шиг жижиг, нээлттэй, тэгээд ашигт малтмалын үнэ ханшаас хамааралтай улсад ханшийн хэлбэлзэл нэг их сонин биш. Гэхдээ л би цахим валютынх шиг ханшийн савлагааг хэзээ ч харж байгаагүй юм. Тэдгээрээс олны анхаарлыг хамгийн их татаж эхэлсэн нь биткоин.

Ердөө “долоон настай” энэ цахим валютын ханш зургаан центээс 5000 ам.долларын хооронд хэлбэлзэж байна. Тэгвэл өнгөрсөн оны есдүгээр сард зах зээлд нэвтрэхдээ ердөө 1.2 ам.доллар байсан этереумын ханш есдүгээр сарын эхээр 380 ам.доллараас давж, 316 дахин өссөн нь хүмүүсийг уулга алдахад хүргэсэн.

Виталик Бутерин хэмээх 1994 оны орос залуугийн бүтээсэн энэхүү цахим валют ганц жилийн дотор Монголын эдийн засгийг хоёр нугалсантай тэнцэх хэмжээний том зах зээлтэй болгочихож. Биткоин, этереум, риппл, лайткоин гээд гүйлгээнд орсон цахим валютын жагсаалт хэдийнэ 800-

гаас давжээ. Тэдгээрийн зах зээлийн нийт үнэлгээ есдүгээр сарын 25-ны байдлаар 137 тэрбум ам.доллар байгааг coinmarketcap.com цахим хуудаснаас харж болно. Үүний хамгийн том хэсгийг 65 тэрбум ам.долларын үнэлгээтэй Биткоин эзэлж байгаа бол 28 тэрбум ам.доллараар этереум хоёрдугаарт жагсаж байна.

Ийнхүү гарт баригдахгүй, гагцхүү компьютерийн дэлгэцэн дээр л үзэгдэх цахим валютын зах зээл тэлсээр. Америкийн нэртэй судалгаа,

зөвлөгөөний байгууллага болох “Fundstrat”-аас эхлээд Монголын “Ард” санхүүгийн нэгдлийн удирдлагууд биткоиныг хамгийн ирээдүйтэй хөрөнгө оруулалт хэмээн зарлаж байна. Биткоинд ирээдүйн валют, цахим алт мэтийн сүртэй гуншин өгөх хүн цөөнгүй. Үүний зэрэгцээ луйвар, хэзээ мөдгүй хагарах үнийн хөөс гэж тодорхойлох хэсэг хүн ч бий. Тухайлбал, саяхан “JPMorgan” хөрөнгө оруулалтын банкны гүйцэтгэх захирал Жэми Димон биткоины наймааг луйвар, залилан болохыг онцлоод, “Энэ чинь жинхэнэ биш, эцэстээ хаагдаж л таарна” гэсэн байна. Мөн “JPMorgan”-д хэн нэгэн биткоины наймаа хийж байвал “ёс бус, тэнэг хэрэг” хэмээн үзэж, шуудхан ажлаас нь халахаа мэдэгджээ. Гэхдээ Димон өөрийнх нь охин биткоин авчихаад баясаж явсныг нуусангүй. Ийнхүү биткоиныг зарим нэгэн нь үзэн ядаж, зарим нь (ялангуяа залуу үеийнхэн) шүтэн биширч эхлээд байна.

Нууцлаг, дур булаам, бас эрсдэлтэй...

Нобелийн шагналт эдийн засагч Роберт Шиллер “Quartz” дижитал сэтгүүлд ярилцлага өгөхдөө биткоины үнийн өсөлтийг хөөс хэмээн тодорхойлсон байна. Биткоины нууцлаг, дур булаам түүх залуу үеийнхний сэтгэлийг татаж, улмаар үнэ хөөсөрч байгааг тэрбээр онцолжээ.

Энэхүү системийг 2007 онд боловсруулж, зах зээлд нэвтрүүлсэн Сатоши Накамото 2010 оноос ор сураггүй алга болсон. Түүнийг хэн ч харж байгаагүйг Шиллер тэмдэглээд, “Үл таних, нууцлаг хүн гэнэт л блокчэйны тун ухаалаг санаа гаргаж ирээд, тэрийг нь засгийн газрууд хүртэл зогсоож чадахгүй байна. Хэн ч үүнийг хянаж чадахгүй. Залуучуудын анхаарлыг татах сонин түүх биш гэж үү” гэжээ. ▶

► Гол асуудал нь үнийн хөөс бий болсон л бол хагарч таарна. Харин хэзээ гэдгийг хэн ч хэлж мэдэхгүй. Роберт Шиллер Америкийн моргэйжийн (орон сууцны) зээлийн хөөсрөл болон түүнээс үүдэх үр дагаврыг 2003 онд амжилттай таамагласан учраас хүмүүс түүнд итгэдэг. Тэгэхээр биткоины өнөөгийн ханш үнэхээр хөөс бөгөөд хэзээ мөдгүй хагарах эрсдэлтэй гэж үү? 2013 онд биткоины ханш огцом өсөж байснаа гэнэт л 50 гаруй хувиар навс унасан удаатай.

Ханшийн эрсдэлээс гадна хакердуулах аюул ч бас бий. Цахим валютын арилжаа хийдэг компаниудын “халаас” руу хакерууд халдсан тохиолдол цөөнгүй гарсан. Тухайлбал, биткоины арилжааны дийлэнхийг буюу 70 гаруй хувийг явуулж байсан Японы “Mt. Gox” 2014 онд 450 сая ам.доллартай дүйцэх хэмжээний биткойноо хакердуулж алдсанаас болж дампуурсан гэдэг.

Биткоин ба мөнгөн тэмдэгт

Ингэхэд хүмүүс яагаад цахим валютууд, тэр дундаа биткоиныг ингэтлээ сонирхох болов оо? Аливаа улсын мөнгөн тэмдэгтийг Төвбанк нь хэвлэдэг бол биткоиныг хэн ч “олборлож” болно. Үүний тулд тусгай програм хангамж татаж авах шаардлагатай бөгөөд SHA-256 хэмээх криптографикийн алгоритмыг тооцоолж эхэлснээр биткоины олборлолт эхэлнэ. Олборлогчид дэлхий даяар хийгдэж буй шилжүүлгийг хянахад хувь нэмэр оруулж, ингэснээрээ биткойноор урамшуулал авч буй хэрэг.

Зарим улсын Төвбанк дураараа мөнгө хэвлэж, улмаар мөнгөн дэвсгэрт үнэгүйдэх аюулд хүргэдэг бол биткоины нөөц хязгаартай. Нийт 21 сая биткоин гаргахаар програмчлагдсан бөгөөд өнөөдөр 16.5 сая нь эргэлтэд

оржээ. Хамгийн сүүлчийн биткоиныг 2140 онд олборлох тооцоотой гэдэг. Гүйлгээ нэмэгдэхийн хэрээр олборлогчдын биелүүлэх даалгавар хүндэрч, илүү хүчтэй компьютер, илүү их эрчим хүч шаардлагатай болно. Эдүгээ биткоины олборлолтоор дагнан ажилладаг технологийн компаниуд бий болсон бөгөөд зөвхөн үүнд зориулсан чип үйлдвэрлэн борлуулж байна. Тухайлбал, Японы GMO компани биткоин олборлоход зориулсан хүчин чадал өндөртэй чип бүтээж үйлдвэрлэхэд гурван сая ам.долларын хөрөнгө оруулалт хийхээ саяхан зарлажээ.

Биткоины ард ямар ч Төвбанк, ямар ч Засгийн газар байхгүй. Мөн биткойноор төлбөр тооцоо хийхэд Visa, MasterCard, PayPal мэтийн хөндлөнгийн оролцоо хэрэггүй. Уламжлалт аргаар бол онлайн төлбөр тооцоо хийхэд 3-8 хувь, улс дамнасан мөнгөн гуйвуулга хийхэд 5-10 хувийн шимтгэл төлөх хэрэгтэй байдаг бол биткойноор гүйлгээ хийж, бэлэн мөнгө болгоход ердөө нэг хувийн шимтгэл төлдөг байна. Өөрөөр хэлбэл, энэ нь төлбөр тооцоог хамгийн хямд, хамгийн хурдтай, хамгийн найдвартай хийх боломжийг бүрдүүлж чаджээ.

Цахим валютын зах зээл мөн шинэ төрлийн санхүүгийн үйлчилгээг бий болгоод байна. Тухайлбал, ICO (initial coin offering) буюу олон нийтэд зоосоо санал болгох нь компаниудад тун хямд, хялбар аргаар хөрөнгө босгох боломж олгоод байна. Тэгвэл саяхан хятадууд ICO-г “хууль бус мөнгө босгох үйл ажиллагаа” хэмээн зарлаад, биткоины арилжааг ор тас хориглосон юм. БНХАУ-ын шийдвэрийн үр дүнд есдүгээр сарын 2-нд 4900 ам.доллар даваад байсан биткоины ханш хоёр долоо хоногийн дотор 2977 ам.доллар болтлоо хямдарсан нь үнийн хэт

савлагааны бас нэг тод жишээ.

Ийнхүү биткоины арилжаа наймааг хориглох улс орнууд байхад дэмжих нь ч цөөнгүй бий. Жишээ нь, Японд “Mt. Gox”-ын дампуурлын сүүдэр арилаагүй байтал эрх баригчид нь биткоиныг төлбөр тооцооны хууль ёсны арга хэрэгсэл хэмээн өнгөрсөн дөрөвдүгээр сард хуульчилсан байна. Цахим валютын зохицуулалтыг тус улсын Санхүүгийн үйлчилгээний агентлаг (Financial Services Agency) хариуцаж байгаа аж.

Ер нь биткоины зах зээл тэлэхийн хэрээр олон хүний “толгойны өвчин” болж байна. Өмнө нь энэ бүхнийг “хүүхдийн тоглоом” гэж хардаг байсан эрх баригчид болон банкируудын толгойд одоо түмэн асуулт эргэлдэж эхэлжээ.

Аюулгүй байдлыг хангах чиглэлд маш их цаг, мөнгө зарцуулсан банкууд дэвшилт технологиор “зэвсэглэсэн” шинэ тоглогчдод зах зээлээ булаалгахаас эмээж байна. Цахим валютын гүйлгээ ихсэх тусам Төвбанкууд төлбөр тооцооны системээ хянаж чадахаа байх эрсдэл нэмэгдэж байгаа юм. Үүний зэрэгцээ, ямар ч хараа, хяналтгүй цахим валютын зах зээл санхүүгийн тогтвортой байдалд сөргөөр нөлөөлөх вий хэмээн болгоомжилж буй. Харин Засгийн газрууд цахим валютын гүйлгээ терроризм болон зохион байгуулалттай гэмт хэрэгтэй тэмцэхэд нь саад болох вий хэмээн айж эхэлжээ. Биткоины төлбөр тооцоог нууц байдлаар хийж болдог учраас гэмт хэргийг өөгшүүлэхэд нөлөөлөх талтай аж.

Биткойноос суралцах нь

Блокчэйн гэдэг нь интернэтэд технологийн хувьсгал авчирч буй ►

► ойлголт юм. Биткоины гүйлгээг блокчэйнд суурилан хийхдээ “peer-to-peer” буюу хэрэглэгчээс хэрэглэгчийн хооронд, ямар нэгэн дундын оролцоогүй явуулдаг. Ингэхдээ “hashcash” алгоритм ашигладаг учраас мэдээллийг устгах, өөрчлөх боломжгүй. Мөн гүйлгээний мэдээллийг “distributed ledger” буюу төвлөрсөн бус, тархсан бүртгэлийн технологи ашиглан хадгалдаг ажээ. Энгийнээр бол, энэ нь нээлттэй, ил тод, найдвартай, хараат бус, төвлөрсөн бус төлбөр тооцооны

уулзаж, цахим валютын технологийг ашиглах боломжуудын талаар ярилцсаныг олон улсын хэвлэл мэдээллийн хэрэгслүүд онцолж байв. Путин үүгээр “өвчилсөн” тухай тус улсын Ерөнхий сайдын орлогч Игорь Шувалов хэвлэлийнхэнд ярьсан гэдэг. Үүний өмнөхөн Оросын Төвбанк рублийн цахим хувилбар гаргахаар судалж байгаагаа мэдэгджээ. Тэгвэл Эстонийн Засгийн газар эсткоин буюу өөрийн гэсэн цахим валют гаргахаа албан ёсоор зарласан бөгөөд мөн л Виталикаас зөвлөгөө авсан гэдэг.

туршихын тулд дотоод хэрэгцээндээ ашиглаад эхэлжээ. Тэгвэл Японы Төвбанк болон Европын Төвбанк хамтран цахим валютын технологи болох “distributed ledger”-ийг зах зээлийн дэд бүтэц болгон ашиглах судалгаа хамтран хийж буй аж. АНУ-д бол зохицуулагчдаас гадна томоохон банкууд нь биткоины технологийг сонирхож байгаа юм байна.

Цахим валютын гүйлгээг хянаж, зогсоож чадахгүйгээ Төвбанкууд, Засгийн газрууд хэдийнэ ухаарсан. Энэ төрлийн бүтээгдэхүүний эрэлт, хэрэгцээ байгааг ойлгосон банкирууд биткоины технологиос сурах зүйл их байгааг олж харсныг дээрх жишээнүүд батална.

Энэ боломжийг хамгийн түрүүнд мэдэрсэн хүмүүсийн нэг нь яах аргагүй Бен Бернанке. Тэрбээр Холбооны нөөцийн системийн тэргүүн байхдаа л цахим валют төлбөр тооцоог хурдан бөгөөд аюулгүй хийх утгаараа маш их ирээдүйтэйг онцолж байсан юм. Харин одоо биткоины технологийг сонирхогчдын хүрээ тэлсэн учраас энэ сэдвээр хурал, чуулган, семинарууд ч дэлхийн өнцөг булан бүрт болж байна. Энэ оны аравдугаар сард Торонтод болох блокчэйны чуулга уулзалтад Бен Бернанке илтгэгчээр оролцох ажээ.

Германы Бундесбанкны удирдах зөвлөлийн гишүүн Карл-Людвиг Тиелле блокчэйнийг Төвбанкууд өөрийн хэрэглээнд ашиглах боломж үнэхээр байвал биткоиноос хамаагүй сонирхолтойг тэмдэглэсэн байдаг. Биткоин Төвбанкууд, Засгийн газруудын “толгойны өвчин” болсон боловч түүний технологи төлбөр тооцооны системийг шинэ шатанд гаргах асар том боломжийг нээж байж мэдэх нь. Судалгаа, туршилтууд үргэлжилсээр. Биткоиноос суралцах зүйл их ажээ. ■

Аюулгүй байдлыг хангах чиглэлд маш их цаг, мөнгө зарцуулсан банкууд дэвшилт технологиор “зэвсэглэсэн” шинэ тоглогчдод зах зээлээ булаалгахаас эмээж байна. Цахим валютын гүйлгээ ихсэх тусам Төвбанкууд төлбөр тооцооны системээ хянаж чадахаа байх эрсдэл нэмэгдэж байгаа юм.

систем юм. Үүнийг ашиглан гүйлгээ хийхэд ямар нэгэн хөндлөнгийн зохицуулалт, зуучлагч, аудит хэрэггүй учраас үйлчилгээний зардлыг гайхамшигтай ихээр бууруулж, үр ашгийг нэмэгдүүлж байгаа юм. Тиймээс ч зарим улс блокчэйнийг судлаад, өөрийн гэсэн цахим валют, эсвэл мөнгөн тэмдэгтийнхээ цахим хувилбарыг гаргахаар зэхэж байна.

ОХУ-ын Ерөнхийлөгч Владимир Путин “Етереум” сангийн үүсгэн байгуулагч Виталик Бутеринтэй

Биткоины хэрэглээг хориглоод, хязгаарлаад байгаа урд хөрш маань ч ийм санаачилга гаргаад явж байна. Тодруулбал, Хятадын Ардын банк өөрийн гэсэн цахим валютын загвар гаргасан бөгөөд ийм валют зах зээлд нэвтрүүлэх анхны томоохон Төвбанк болохоор ажиллаж буй. “Томоохон” гэдгийг онцолсны учир нь зарим улс орон хэдийнэ түрүүлээд хөдөлчихсөн. Тухайлбал, Данийн Төвбанк өөрийн цахим валюттай болчихоод, түүнийгээ яаж ажилладгийг илүү сайн ойлгож,

УЛААНБААТАР МИАТ БАНГКОК

ХУВЬЦААТ КОМПАНИ

11-р сарын 4-өөс 7 хоногт 2 удаа ЛХАГВА, БЯМБА гарагуудад ШУУД НИСЛЭГТЭЙ

333-999

www.miat.com

Японы залуу улстөрч

С.Кихара: Хүн нь улсаа хөгжүүлдэг зам сонгох хэрэгтэй

Япон Улсын парламентын залуу гишүүдийн төлөөлөл С.Кихаратай ярилцлаа. Түүний хувьд хоёр орны хооронд байгуулсан Эдийн засгийн түншлэлийн тухай Монгол-Япон Улс хоорондын гэрээг байгуулахад Японы талын ажлын хэсгийг ахалж байсан юм. Тэрбээр 1970 онд төрсөн, Токиогийн Их Сургуулийн төгсөгч аж. С.Кихара нь Сангийн яаманд 1993 оноос ажиллаж эхэлсэн бөгөөд 2005 онд анх удаа Японы парламентын Төлөөлөгчдийн Танхимын гишүүнээр сонгогджээ. Мөн тэрбээр Гадаад Харилцааны дэд сайдаар ажиллаж байсан залуу, туршилагатай олон нийтэд хүлээн зөвшөөрөгдсөн улстөрч юм.

-Та Эдийн засгийн түншлэлийн гэрээнд Японы талаас хамгийн их үүрэг гүйцэтгэж ажилласан хүмүүсийн нэг. Тэгэхээр эдийн засгийн түншлэлийн гэрээ батлагдах үйл явц хэрхэн өрнөсөн тухай түүхээр ярилцлагаа эхэлье?

-Эдийн засгийн түншлэлийг Монголтой байгуулахад Япон талаас гол хөтөч нь би байх ёстой гэж бодсон. Монголчуудын ийм харилцаа тогтоосон анхны улс нь Япон. Тиймээс эдийн засгийн хамтын ажиллагаа гэж юу вэ гэдгийг эхний ээлжинд ойлгуулах шаардлага тулгарсан. Яагаад гэвэл энэ хэлэлцээр анх удаагийнх нь учраас дараа дараагийн ижил төрлийн гэрээ байгуулахад суурь туршлага болох учиртай. Тиймд маш чанартай, өндөр түвшинд байгуулахыг хичээсэн. Мэдээж хэлэлцээрийн үеэр хэд хэдэн асуудалтай тулгарч байлаа. Ялангуяа Японы талаас хуучин машиныг

Монгол руу, харин танай талаас хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг Япон руу экспортлох тал дээр олон асуудал үүссэн. Гэхдээ хоёр тал хичээн зүтгэсний үндсэнд энэхүү гэрээг байгуулж чадсан юм.

-Монголчууд бид энэхүү хэлэлцээрийг ашиглах тал дээр ямар боломж байна вэ?

-Түншлэлийн нэг сайн тал нь татвараас чөлөөлөх эсвэл хөнгөлөх. Үүнийг үр ашигтай ашиглах нь маш чухал гэж боддог. Ингэснээр эдийн засгийг хөгжүүлж чадна. Гэхдээ нөгөө талаас нь харвал хоёр орны хооронд худалдааны хэрэгсэл ч болох боломжтой. Үүнийг ашиглахгүйгээр эдийн засагт эерэг үр дүнг нь харж чадахгүй. Тиймд аль аль тал нь агуулгыг нь сайн судлах

хэрэгтэй. Үүнээс гадна хэд хэдэн нэмэлт зүйл дээр хамтран ажиллах шаардлага байна. Нэг нь хөрөнгө оруулалтын орчинг бүрдүүлэх юм. Түүнчлэн хоёр Засгийн газрын

хооронд яригдаж байгаа давхар татварын асуудал болон ОУВС-гийн хөтөлбөрийн хөрөнгө оруулалтыг харилцан ашигтайгаар шийдвэрлэх зэрэг багтана. Ингэснээр макро эдийн засгийг сайжруулж, энэ чиглэлд хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэх тохиромжтой орчин бүрдэх юм.

-Харин япончууд Монголын зах зээлд энэхүү түншлэлийг ашиглах боломж хэр нээлттэй байна вэ?

-Монголын хүн ам цөөн, жижиг зах зээлтэй. Японы компаниуд

Энэхүү түншлэл нь Монголчуудад анх удаагийнх нь учраас дараа дараагийн ижил төрлийн гэрээ байгуулахад суурь туршлага болно. Тиймд маш чанартай, өндөр түвшинд байгуулахыг хичээсэн.

▶ танай зах зээлд нэвтрүүлсэн зүйлээ зөвхөн Монголд нь зарахгүй. Харин Монголчуудтай хамтарсан компани байгуулаад Хятад болон Оросын зах зээлд нэвтрүүлэх боломжтой. Энэ нь Япон компаниудын бодох ёстой зүйл. Түүнээс биш зөвхөн Монголын зах зээлд гэвэл арай жижиг юм.

-Монголчуудтай хэлэлцээр хийх танд ямар санагдсан бэ?

-Тухайн үед Монголын талыг тэр үеийн Эдийн засгийн яамны дэд сайд Ч.Чулуунбат агсан хариуцаж байсан. Ер нь бол маш ширүүн хэлэлцээр болсон. Ялангуяа машин, хөдөө аж ахуй бүтээгдэхүүнийг татвараас чөлөөлөх талд харилцан бие биедээ буулт хийхээс өөр аргагүй үе байсан. Гэхдээ эцэст нь хэлэлцээрийг амжилттай хийж чадсан.

-Та яг одоо Монголтой холбоотой ямар ажил хийж байна вэ?

-Би парламент дах Монгол-Японы бүлгэмийн гишүүн. Энэ чиглэлээр хоёр улсын хамтын ажиллагаанд хувь нэмрээ оруулах сонирхолтой байгаа. Харин хувь хүнийхээ хувьд өнгөрсөн жил Монгол Улсад долоо хоногийн хугацаатай амраад ирсэн. Ер нь цаашдаа олон ажил, төсөлд хамтран ажиллах сонирхол байна. 2020 онд Токиогийн олимп болно. Үүнд ирэх Монголын баг тамирчид болон жуулчдыг хүлээн авах ажлуудад хамтран ажиллах байх.

-Япон технологийн хөгжлөөр дэлхийд тэргүүлэгч орон. Монголоос Япон руу боловсон хүчин бэлтгэх тал дээр таны байр суурь ямар байдаг вэ?

-Өнөөг хүртэл Жайка-гийн тусламжаар технологийн чиглэлд маш олон боловсон хүчин бэлтгэж ирсэн. Харин дадлагажуулагчийг Японд сургах, ажиллуулах талд

хамтран ажиллаж байгаа. Гадаад явдлын яамнаас өгсөн мэдээлэлд одоогийн байдлаар 800 гаруй дадлагажигч Японд ажиллаж байна. Мэдээж энэ тоо цаашид нэмэгдэх тал дээр илүү үр дүнтэй ажлууд зохион байгуулна. Япон компаниудын хувьд дэлхийн зах зээл дээр томоохон тоглогчийн байр сууринд буй учраас зөвхөн япон хүнийг ажиллуулна гэвэл учир дутагдалтай. Тиймд Монголын чадварлаг боловсон хүчнүүдийг энд сургаад ажиллуулах хэрэгтэй юм. Хэдхэн жилийн өмнө 2023 хүртэл Монголоос Японд 1000 инженер бэлтгэх гэрээнд гарын үсэг зурсан. Энэ бол зөвхөн дээд сургуульд мэргэжилтэн бэлтгэх биш мэргэжлийн сургуульд оюутан хүүхдүүдийг сургах тухай байсан.

Ийм төрлийн хамтын ажиллагааг улам өргөжүүлэх боломжтой.

-Танай улсын маш богино хугацаанд үсрэнгүй хөгжиж чадсан хөгжлийн нууц нь юу вэ?

-Хамгийн том ялгаа нь Монголд эрдэс баялаг арвин. Харин манай улсад баялаг ховор. Тийм учраас боловсролын салбартаа маш их анхаарсан. Монголын хувьд эрдэс баялгаас хэт хамаардаг юм шиг санагддаг. Энэ хамаарлаас гарч чадварлаг боловсон хүчин бэлтгэж хүн нь улсаа хөгжүүлэх замыг сонговол хөгжих бүрэн боломжтой. Монгол хүн маш хүчтэй сэтгэл зүйтэй гэж боддог. Учир нь Хятад, Орос гэсэн хоёр том гүрний дунд аливаа хэлэлцээр хийх үед маш их тэвчээр шаарддаг учраас тэр байх.

-Япон Улсын ямар ч

бүтээгдэхүүн нь чанартай хэмээн яригддаг. Чанар брэндийг бий болгосон. Харин энэ талд монголчуудын хувьд ямар боломж байгаа гэж боддог вэ?

-Мэдээж ноолуур. Бас боловсруулах үйлдвэрлэлээ сайжруулж чадвал мах байж болно. Өөр нэг том брэнд болох салбар нь аялал жуулчлал. Тэр сайхан байгаль Монголоос өөр газар байхгүй. Сүүлийн үед Японоос Монгол руу аялах жуулчдын тоо нэмэгдэж буйд би маш их баяртай байна. Тиймд аялал жуулчлалын салбарын онцлогоо сайн хараад хөгжүүлбэл маш том брэнд болох боломжтой. Хөшигийн хөндийн шинэ нисэх онгоцны буудал удахгүй ашиглалтад орно. Үүнтэй уялдсан дэд бүтцийн асуудлаа сайн шийдэх хэрэгтэй. Гэхдээ Дисней Лэнд зэрэг томоохон байгууламж бариад жуулчдыг татах биш, байгаа онцлогоо харуулж чадвал сайн брэнд болно.

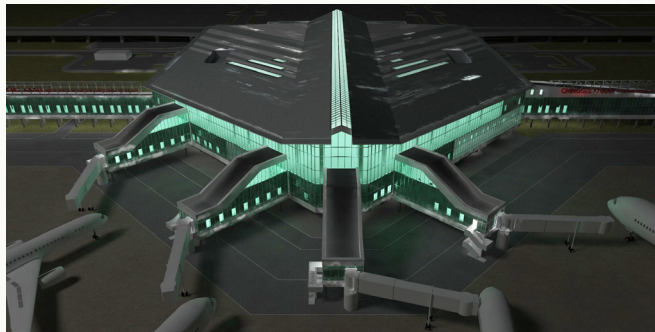
-Та хоёр орны ирэх 45 жилийн хамтын ажиллагааг хэрхэн харж байна вэ?

-Цаашид дэлхийн хөгжлийн төв нь Ази тив болно. Тэгэхээр дэлхийн хөгжил нь Ази тивээс

хамааралтай болно гэж би боддог. Нөгөө утгаараа Азийн аюулгүй байдал нэлээд хурцадмал байдалтай болох байх. Мөн эдийн засгийн салбарт ч ойрын жилүүдэд халуун цэг нь болно. Тийм учраас энэ бүс нутагт хоёр орны хамтын ажиллагаа маш чухал, гүйцэтгэх үүрэг ч их болох юм. Цаашдаа хоёр улсын харилцаа улам сайжирна, сайжрах аас ч өөр аргагүй цаг үе ирнэ гэж бодож байна. ■

ЭДИЙН ЗАСАГ

Монгол, Япон Улсын Засгийн газар хоорондын ХАМГИЙН ТОМ ТӨСӨЛ

Монгол Улсын шинэ нүүр царай Хөшгийн хөндийн нисэх онгоцны буудал

Терминалын талбай
37 000 шоо метр

Цамхгийн өндөр
41 метр

Нислэгийн зурвас
3600х45 метр

Онгоц явгалах зам
120764 шоо метр

Монгол, Япон хоёр улсын хооронд хэрэгжсэн хамгийн том төсөл нь Улаанбаатар хотын олон улсын шинэ нисэх онгоцны буудал юм. Төв аймгийн Сэргэлэн сум, Хөшгийн хөндий хэмээх газарт баригдсан энэхүү нисэх буудал нь 600 гаруй сая ам.долларын төсвөөр боссон.

Монгол Улсын Засгийн газар Уг төслийг Япон Улсын Засгийн газрын хөнгөлөлттэй зээлийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх тухай албан ёсны хүсэлтийг 2006 онд Япон Улсын Засгийн газарт анх тавьсан юм. Үүний дүнд “Улаанбаатар хотын олон улсын шинэ нисэх онгоцны буудал барих төсөл”-ийг хэрэгжүүлэх Япон Улсын Засгийн газраас Монгол Улсын Засгийн газарт хөгжлийн албан ёсны туслалцааны зээлийн хэлэлцээрийг 2008 оны тавдугаар сард байгуулжээ.

Япон Улсын Засгийн газраас Монгол Улсын Засгийн газарт 45 тэрбум иений тусламж үзүүлсний 90 хувь нь энэ төслийн төсөвт орсон аж. Төслийн ерөнхий гүйцэтгэгчээр “Мицүбиши” болон “Чиёода” корпорацийн түншлэл ажилласан юм.

Шинэ нисэх онгоцны буудал нь орчин үеийн стандартаар тоноглогдсон зорчигч үйлчилгээний барилга, цаг агаарын тааламжгүй байдал, салхины чиглэлээс үл хамааран 24 цагийн турш агаарын хөлөг хүлээн авах хоёр талын оролт, гаралттай зурвас, нислэгийн хөдөлгөөнийг удирдах цамхаг болон бие даасан дэд бүтцийн байгууламжууд, мөн цаашдаа шинэ нисэх буудлыг жилдээ 12 сая хүртэл зорчигч хүлээн авах хэмжээнд өргөтгөж болохоор зай талбайг нөөцөлсөн байдлаар төлөвлөжээ.

Төслийн хүрээнд онгоц хөөрөх, буух зурвас болон ус дулаан, бохир цэвэрлэх байгууламж, шатахуун цэнэглэх систем, 8000 тонн багтаамжтай шатахуун агуулах сав зэрэг 30 гаруй байгууламж барьсан юм. Тэдгээрийг бүтээн байгуулахад өдөр бүр 3000 ажилтан 450 машин техник оролцжээ. Төслийг хэрэгжүүлэхэд шууд гэрээт 50, туслан гүйцэтгэгч 130 аж ахуйн нэгж ажилласан байна. Бүтээн байгуулалт 2013 оны зургадугаар сард эхэлсэн бөгөөд ирэх жил ашиглалтад оруулахаар төлөвлөсөн байна.

Эзгүй хээр тал байсан газар жилдээ гурван сая хүртэл зорчигч хүлээн авах хүчин чадалтай шинэ нисэх онгоцны буудал удахгүй ашиглалтад орох гэж байна. Мөн хурдны замаар хотын төвтэй холбогдохоос гадна хөнгөн галт тэргээр холбох төсөл яригдаж буй. Маш сайн дэд бүтэцтэй болж хөгжиж энэ бүсэд бизнес, ажлын байраа дагаад шинэ суурьшил бий болно. Энэ чиглэлээр 2011 оны зургадугаар сард Хөшигийн хөндийг дагаж хөгжих дагуул хотын ерөнхий төлөвлөгөөг баталсан юм. Зуун мянга орчим хүртэлх хүн оршин суух боломжтой байхаар ерөнхий төлөвлөгөө боловсруулжээ. Орос-Монголын найрамдлын бэлгэ тэмдэг болсон Эрдэнэт хот эдүгээ 100 мянга гаруй хүн амтай. Удахгүй Хөшигийн хөндийд Япон-Монголын найрамдлын бэлгэ тэмдэг болсон шинэ хот сүндэрлэх буй за. ■

Элчин сайд асан М.Ханада Монголын тухай ярьж байна

Ханада (зүүн талд) 1965 онд НҮБ-ын Ази, Номхон далайн бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн комиссоос Улаанбаатар хотод зохион байгуулсан "Олон нийтийн амьдралд эмэгтэйчүүдийг оролцуулах нь" сэдэвт семинар дээр

Ерөнхий сайд Т. Кайфу (өмнө эгнээний баруун талд) 1991 онд Монголд айлчлав. Ханада (өмнө эгнээний зүүн талд)

Япон, Монголын хооронд дипломат харилцаа тогтооход үнэтэй их хувь нэмэр оруулсан хүмүүсийн нэг нь Япон Улсаас Монголд улсад сууж байсан Элчин сайд Марохито Ханада (1999-2002) юм. Токиогийн Гадаад хэлний Их Сургуулийн Монгол хэлний анги төгссөний дараа тэрбээр 1963 онд Японы Гадаад хэргийн яаманд ажиллаж эхэлсэн бөгөөд 1965 онд дипломат харилцаа тогтоохоос өмнө Монголд анх удаа зочилж байжээ. Ноён Ханадагийн хүчин чармайлтын ачаар долоон жилийн дараа хоёр орны хооронд дипломат харилцаа тогтсон юм. Одоо Японд амьдарч байгаа ноён Ханада тай уулзаж ярилцлаа.

-Япон, Монгол хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ой энэ жил тохиож байна. Энэ талаар та сэтгэгдлээ хуваалцана уу?

-Дипломат харилцаа тогтоосноос хойш хагас зуун жил ч болоогүй байгаа тул хоёр орны хоорондын харилцаа харьцангуй залуу хэвээр байна.

1960-аад онд Япон Улсад Монгол орны тухай мэдээлэл байсангүй, яагаад гэвэл Монгол социалист системтэй улс байлаа. Гадаад хэргийн яаманд би Монголын сэтгүүл, сонин уншиж, Монголын талаар сар бүр тайлан гаргаж өгдөг байв. Тэр үед барууны орнууд миний хийсэн мэдээллээр Монгол Улсын тухай мэдээлэл олж авдаг байсан.

1965 онд НҮБ-ын Ази, Номхон далайн бүс нутгийн эдийн засаг, нийгмийн комиссоос "Олон нийтийн амьдралд эмэгтэйчүүдийг оролцуулах нь" сэдэвт семинарыг Монголд зохион байгуулав. Намайг оролцуулаад нийт гурван төлөөлөгч Японоос ирж уг семинарт оролцсон. Хэдийгээр бид дипломат харилцааны талаар хэлэлцээр хийх эрх мэдэлгүй байсан ч, Монголын Засгийн газартай холбогдож, Японтой дипломат харилцаа тогтоох хүсэлтэй байгааг нь сонсож мэдсэн. Цаашлаад, дайны дараа Монголд хоригдож байсан япон цэргүүдийн оршуулгын газарт зочилсон бөгөөд үүгээр хоёр орны хоорондын харилцаа сайжирч

► байгааг мэдэрсэн. 1966 оноос албан ёсны хэлэлцээ хийж эхэлсэн ба эцэст нь 1972 оны хоёрдугаар сарын 24-нд дипломат харилцаа байгуулсан юм.

Дипломат харилцаа тогтооход нэг бэрхшээл тулгарсан нь өнгөрсөн дайны нөхөн төлбөрийн асуудал байсан. 1977 онд эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хүрээнд Япон “Говь” ноолуурын үйлдвэрийг байгуулах эцсийн шийдэлд хүрэв. Гэхдээ ард түмний дунд Японы эсрэг үзэл байсаар байсан. Хоёр орны харилцаа нөхөрсөг хэдий ч, идэвхгүй байсан. Хэдий тийм ч, Японы Гадаад хэргийн сайд С.Уно 1989 онд Монголд айлчилж, Ерөнхий сайд Т. Кайфу 1991 онд албан ёсоор уучлал гуйснаар, хоёр орны харилцаа идэвхжиж эхэлсэн. Дайны төлбөрийн асуудлыг зөв зүйтэй зохион байгуулсан нь Япон, Монгол хоёр улсын хооронд найрсаг харилцаа бий болоход түлхэц болсон би боддог.

-Монгол, Япон хоёр сайн харилцаатай байх нь яагаад чухал вэ?

-Монгол Улсын хувьд хамгийн чухал хамтрагчид нь Орос, Хятад юм. Гэвч хязгаарлагдмал, зөвхөн тэдгээр улс орнуудтай хамтран ажиллах ёстой гэдэг эрин үе аль хэдийнэ ард хоцорчээ.

Миний бодлоор, Монгол Улс Зүүн хойд Азид хамаардаг. Өвөр Монгол, Хятадын зүүн хойд зүгийн гурван муж, Оросын Алс дорнод, Зүүн Сибирь, Өмнөд, Хойд Солонгос, Япон зэрэг орон бас Зүүн хойд Азид багтдаг. Хэрэв энэ бүс нутгийн сул орон зайд холбогдсон эдийн засагт тээвэр, эрчим хүч, харилцаа холбооны хамтын сүлжээг бий болговол тухайн бүс нутгийн эдийн засаг харилцан ашигтай хөгжих боломжтой. Ирээдүйд бид зөвхөн Япон, Монголын харилцааны тухай төдийгүй өргөн хүрээнд бүс нутгийн харилцааны талаар бодох хэрэгтэй.

Энэ чиглэлд тээврийн сүлжээ шаардлагатай. Үүнд хувь нэмрээ оруулах зорилгоор 2004 онд Зүүн Хойд

Азийн Тээвэр зорчигчдын коридор сүлжээний агентлаг (NEANET) -ийг байгуулсан. Энэ нь төмөр зам, боомтуудыг нэгтгэсэн логистикийн сүлжээг бий болгох, олон шинжээчтэй хамтран судалгаа хийх зорилготой юм.

-Монгол Улсын хувьд сайн тээврийн сүлжээтэй байх нь хэр чухал юм бэ?

-Монгол орны сул тал бол далайн боомт байхгүй. Бараа, таваарыг тээвэрлэхийн тулд Монгол Улс Хятад, Оростой хамтран ажиллах ёстой бөгөөд тэдэнтэй сайн харилцаатай байх нь чухал юм. Гэхдээ Монгол өөрийн ашиг, сонирхлоо алдан байж үүнийг хийх ёсгүй. Тиймээс дан ганцаар энэ асуудлыг зохицуулахыг оролдох хэрэггүй, харин Зүүн Хойд Азийн бүсийн хүрээнд Япон, Өмнөд Солонгосыг хамруулах ёстой.

Монгол Улс Зүүн хойд Азид тусгаарлагдсан мэт харагдаж байна. Аливаа чухал асуудал гарахад Япон, Хятад, Өмнөд Солонгос улсууд хамтдаа цугларч хэлэлцдэг. Харин Монгол Улс энд байдаггүй. Тиймээс, Япон, Хятад, Өмнөд Солонгос улсууд Монгол Улсыг энэ хэлэлцүүлэгт оролцохыг уриалж, Монголын төлөөлөл энд заавал байх ёстой. Тэгснээр, олон улсын янз бүрийн асуудлаар олон улсын хамтын нийгэмлэгийн зүгээс Монгол Улсын ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрөх болно. Жишээлбэл, Энэтхэг улс сул дорой байх үед Ерөнхий сайд Неру дэлхийн улс түмнүүдэд хандан байнга уриалга гаргадаг байсан. Үүний нэгэн адил Монгол Улсад илүү алдартай, нэр хүндтэй байнга уриалга дэвшүүлдэг удирдагч хэрэгтэй.

-Уриалга дэвшүүлдэг удирдагчын хувьд ямар хүн байвал зохистой вэ. Ямар асуудлаар уриалга гаргаж болох вэ?

-Уриалга гаргадаг удирдагч нь ард түмний дэмждэг үйл явдал, арга хэмжээ, үзэл санааг өөриймшүүлэн авч, дэлхий нийтэд уриалга болгон дэвшүүлэн тавих чадвартай, тухайн бодлогыг хэрэгжүүлж чадах хүн байх ёстой. Монгол орны хувьд дэлхий нийтэд хандан ямар уриалга дэвшүүлэх вэ гэвэл энэ нь Цөмийн зэвсэггүй чөлөөт бүс юм. Атомын бөмбөгөнд өртөж байсан орон болохын хувьд Япон Улс нь Монгол Улстай хамт Цөмийн зэвсэггүй чөлөөт бүсийг дэмжинэ.

Үүний зэрэгцээ, өвөг дээдсээс өвлөгдөн ирсэн нүүдэлчдийн соёл, мөн газар доорх нөөц баялагтай холбоотой сонирхол татах сэдвээр Монгол Улс уриалга гаргаж болно. Тэгснээр орчин үеийн амьдралыг нүүдэлчдийн соёл, уламжлалтай нийцүүлэн шинэчлэл хийгдэх болно. Би Монголд Элчин сайдаар ажиллаж байхдаа албан ёсны хөгжлийн тусламжийн хүрээнд хэрэгжүүлсэн төслүүдийг зохион байгуулж

байсан. Үүнд нарны эрчим хүчний зайг малчин өрхүүдэд хүргэж, 300 сум, баг, аймгийн төвийг хамруулан холбосон харилцаа холбооны сүлжээг байгуулсан. Тэгснээр, малчид заавал Улаанбаатар руу нүүхгүйгээр өөрсдийхөө амьдралаар амьдарч чадах юм.

Шинжлэх ухаан, технологи, мөнгийг энэ төрлийн төсөлд ашиглах ёстой.

Жишээлбэл, хөдөөгийн хүүхдүүд сургуулийн дотуур байранд амьдарч сурахаас гэртээ суралцах нь илүү дээр юм. Ингэснээр, хөдөө орон нутагт бага хэмжээний жижиг сургуулиудыг байгуулж, интернэтээр хичээл заах боломжтой. Монголын ард түмний ирээдүйд чухал ач холбогдолтой иймэрхүү төслүүдийг хэрэгжүүлэхэд Япон Улс дэмжлэг үзүүлнэ гэдэгт итгэлтэй байна. ■

Япон Улс "Химежийн цайз"
XIV зуунд байгуулагдсан уг цайзыг 1993 онд
ЮНЕСКО-гийн соёлын өвийн жагсаалтад бүртгэжээ.

Аялал жуулчлал

Японд очоод юу үзэх вэ?

Япон бол аялал жуулчлалын үйлчилгээ хамгийн өндөр хөгжсөн орнуудын нэг. Гаднаас очсон зочид энэ улсын техник, технологийн ололтоос гадна үйлчилгээний соёлыг нь биширээд дахин ирэх бодолтой буцдаг.

Монголчуудын жуулчлах дуртай газрын нэг нь Япон. 2015 оны байдлаар жилд Монголын 18 мянга орчим иргэн Японд аялдаг гэсэн мэдээ байна. Монголчууд голдуу 30-аас бага хоногийн хугацаатай бүлгээрээ болон бие даан аялдаг. Үүнээс бараг тал хувь нь цэвэр аялал жуулчлалын зорилгоор аялдаг бол үлдсэн нь бизнесийн болон албан томилолт, эрүүл мэндийн үзлэг, эмчилгээнд орох зорилготой Японыг зорьдог. Японд анх удаа очсон монгол хүн болгон энэ орны талаар ар гэрийнхэндээ, найзууддаа ярих олон сонинтой буцаж ирдэг.

Фүжи уул. “Фүжи Хаконэ Изү” хэмээх үндэсний цэцэрлэгт хүрээлэнд багтдаг д.т.д 3776м өндөр буюу Японы хамгийн өндөр цэг. Фүжи уул нь хаанаас нь ч харсан тэгш хэмтэй гурвалжин харагддаг тул Японыг илэрхийлэх бэлгэдэл болон бусад улс орнуудад ч алдаршсан. Уул руу авирах зам жил бүр долдугаар сарын 1-нээс наймдугаар сарын 27-ны хооронд нээгддэг ба зарим авирагч өглөөний нар мандахыг харахын тулд шөнийн цагаар авирч эхэлдэг байна. Жил бүр 200 мянган хүн авирдагаас 30 хувь нь гадаад жуулчид байдаг ажээ.

Sky Tower Tree. 634 метр өндөр бөгөөд 806 сая долларын өртгөөр баригджээ. 1960 оноос Японы бэлгэдэл болж ирсэн Токио цамхагас 300м илүү өндөр. 634 хэмээх тоо японоор “Мүсаши” хэмээн дууддаг нь энэхүү цамхаг баригдсан газрын нэртэй илжил юм. Цамхаг барьсан талбайг засахдаа ус байсан газарт 2000 оноос эхлэн хог асгаж, дахин

ашиглахгүй болсон хүнд даацын төмөр хаягдлыг дээрээс нь буулгаж цемент цутган “газар” болгосон гэдэг. Цамхгийг нээсэн эхний долоохон хоногт 1.6 сая хүн үзэж сонирхсон байна.

Сумо бөхийн ордон. Рёгокү-кокүгикан ордон нь 12 мянган хүний багтаамжтай бөгөөд дотор зохион байгуулж болох бүхий л спортод зориулагдсан боловч зөвхөн Сумо бөхийн зориулалтаар ашиглаж иржээ. Эдүгээ 1, 5, 9 дүгээр сард тус ордонд сумо бөхийн барилдаан үзэх боломжтой ба бусад цагт дотогш нэвтрэх хориотой байдаг. Ордны барилдаг

Сумо бөхийн түүхийн музей байдаг ба үзэгч олонд үнэ төлбөргүй нээлттэй үйлчилдэг. Тус ордонд 2020 оны зуны Олимпийн нэгээхэн хэсэг явагдана гэдгийг Сумо бөхийн холбоо албан ёсоор мэдээлсэн байна.

Эзэн хааны зуны цэцэрлэг буюу Импераал цайз. Эзэн хааны зуны цэцэрлэг нь хааны ордноос нийтэд нээлттэй байдаг цорын ганц хэсэг юм. Эдо ордон нь

гал түймэрт өртсөнөөр дахин сэргээгдсэн бөгөөд эдүгээ хана, хаалга, томоохон баганууд нь үлдсэн байдаг. Эдогийн ордон нь 1603 – 1867 оны хооронд Японыг захирч байсан Токүгава

хааны ордон байжээ. Мэйжи эзэн хаан нь бас шинэ ордон баригдах хүртэл энэ ордонд 1868 – 1888 онд амьдарч байв. Японы түүхэн дэх хамгийн өндөр цамхаг тус ордонд байсан ба 1638 онд галд өртөн сүйдсэнээс хойш дахин сэргээгээгүй байна.

Гинза. Токио хотын төв хэсэгт байрлах ба хамгийн алдартай худалдааны гудамж юм. 1612-1800 онд мөнгөн зоос хийдэг газар байсан ба Гинза гэдэг үгний утга нь

“мөнгө зарах мухлаг” гэсэн утга илэрхийлдэг. 1923 оны үеэс Гинза нь худалдааны гудамж болсон ба эдүгээ дэлхийд алдартай брэнд барааны дэлгүүрүүд, уран зургийн ертөнц, зоогийн газрууд, шөнийн цэнгээний газруудаараа алдартай

дүүрэг болсон. Бямба, ням гарагуудад Гинза гудамжны машин замыг хааж гадаад дотоодын жуулчид, явган зорчигчдын таатай орчныг бүрдүүлдэг.

Роппонги. Шөнийн Роппонги нь Токио-гийн төвд орших өндөр барилга шөнийн үзвэр үйлчилгээгээрээ алдартай дүүрэг. Роппонги гэдэг нь “зургаан мод” гэсэн утгатай. Роппонги Хиллс,

Токио Мидтаун зэрэг өндөр барилгуудад олон янзын урлагийн тоглолт, музей үзэсгэлэн, кинотеатрууд байдаг. Роппонги гудамжны шөнийн цэнгээний газар, ресторан, уушийн газрууд нь орчин үеийн интерьер заслаар

засагдсан байдаг ба гадаадын жуулчид ихээр цугладаг онцлогтой. Мөн маш олон тооны Элчин сайдын яамдууд байрладаг.

Шибүяа. Залуучуудын гудамж гэдгээрээ хамгийн алдартай Шибүяа дүүрэг нь Токио хотын худалдаа үйлчилгээний хамгийн хөл хөдөлгөөнтэй дүүрэг юм. Японы хамгийн өвөрмөц орчин үеийн загварууд Шибүяа-гаас л төрдөг хэмээнэ. Япон хүн бүхний мэддэг Хачико нохойны хөшөө нь метроны гарц дээр

байдаг бөгөөд зорчигч уг хөшөөтэй зургаа авхуулахгүй буцах нь бараг үгүй. Метроны гарцаар гараад ирэхэд маш том самбарууд, маш өргөн эхлэх ба алдарт Шибүяа-гийн бас нэгэн гайхалтай дүр зураг юм. Шибүяа-гийн гарцаар олон зуун, олон мянган хүн зэрэг зөрж гарах нь өөрөө “гайхамшигт үзүүлбэр” мэт болох ба дээд рекорд нь хоёр сая хүн өдөрт энэ гарцаар гарч байсныг тэмдэглэсэн байдаг.

Шизүока муж. Япон Улсын бэлэг тэмдэг болсон Фүжи уул оршдог муж юм. Байгалийн сайхан, түүхийн дурсгал бүхий хотууд, далайн эргийн болон уулын халуун рашаанууд, Японы уламжлалт үйлдвэрлэлийн олон янзын ёс заншлуудаараа алдартай.

Шизүока муж нь олон зүйлээр бусад мужаас ялгардаг. Хамгийн олон рёкан хэмээх үндэсний амралтын газартай бөгөөд хамгийн олон халуун рашаантай гэдгээрээ алдартай. Мөн энэхүү үндэсний амралт рашааныг дагаад хамгийн олон кимоно хувцас үйлдвэрлэгддэг ба хэрэглэгддэг онцлогтой. ■

Өргөмжит консул

Монгол Улс ирээдүйд Евразийн төв болно

Япон Улсын Саппоро хот дахь Монгол Улсын өргөмжит консул Цүтөмү Такабетэй ярилцлаа. Улс төрийн ахмад зүтгэлтэн тэрбээр Япон Улсын парламентын төлөөлөгчдийн танхимын Монгол-Японы бүлгэмийн дарга М.Хаяашигийн өмнө тус албыг хашиж байсан нэгэн. Тэрбээр өнгөрсөн хугацаанд хоёр улсын харилцааг олон сэтгэмээр холбогдоход ихээхэн үүрэг гүйцэтгэсэн хүн бөгөөд өнөөдөрч Хоккайдо-Монголын эдийн засгийг дэмжих нийгэмлэгийг байгуулан ажиллуулж, хувь нэмрээ оруулсаар явна.

-Та хэзээнээс ажил амьдралаа Монгол Улстай холбосон бэ?

-Би анх 1991 онд Тошики Кайфу

Ерөнхий сайд Монгол Улсад айлчлахад бүрэлдэхүүнд нь багтаж байлаа. Тэр үед миний орчуулагчаар одоо Япон дахь Монголын Элчингээр ажиллаж байгаа С.Хүрэлбаатар сайд ажилласан юм. Миний сэтгэлд тод үлдсэн нэг зүйл нь тухайн үед Ерөнхийлөгч П.Очирбат маш залуухан санагдаж байсан. Мөн Улаанбаатар хотын дэлгүүрт нь ороход хов хоосон байж билээ. Эдийн засаг нь хамгийн хүнд үедээ байсныг санаж байна. Гэхдээ Улсын баяр наадам болон бусад баярт оролцоод миний сэтгэл ихэд хөдөлсөн юмдаг. Тэр үед л надад “Би Монголын ирээдүйн төлөө чадлаараа хичээн зүтгэе” гэсэн сэтгэл төрсөн. 2000 онд Ёширо

**Засгийн газар
огцрох эсвэл бүүх
бүрт найрамдлын
нийгэмлэгийн
гишүүд солигддог
нь харилцахад
хүндрэл үүсгэдэг.**

Мори Ерөнхий сайдын зөвлөснөөр парламент дахь Монгол-Японы бүлгэмийн даргаар томилогдлоо. Тэгээд хэдэн жилийн дараа би Либерал ардчилсан намынхаа нарийн бичгийн даргаар ажиллаж байхдаа МАХН-ын урилгаар Монголд зочилж байлаа. Тэр үед дөнгөж Ерөнхий сайд болчихсон байсан М.Энхболд болон түүний гэргийн хамт манай гэр бүл оройн зоог барьсан юм.

Бас ардчилсан хөдөлгөөн үүссэний 25 жилийн ойд миний бие Ш.Абе Ерөнхий сайдын тусгай элчээр айлчилсан. Энэ мэтчилэн олон салбарт иргэд болон улстөрийн хүрээллийнхэнтэй уулзаж ярилцаж, заримтай нь найз нөхөд болсон.

Хамгийн сүүлд Монголд япон цэргүүдийн булшин дээр очиж хүндэтгэл үзүүлсэн. Анх тэр булшин дээр очиход эргэн тойронд нь юу ч байгаагүй. Харин жил ирэх тусам булшийг тойроод олон хүмүүс амьдарч байгааг харсан. Миний хувьд энэ булшийг цэцэрлэгжүүлэх асуудлыг Японы талаас хариуцдаг. Тиймээс эргэн тойронд нь амьдарч буй хүмүүст ч туслахыг хүсч байна. Эмнэлэг, цэцэрлэг өөр юу байж болох вэ. Туслахад бэлэн байна. Би 2012 онд тэтгэвэрт гарсан. Одоо Хоккайдо-Монголын эдийн засгийг дэмжих нийгэмлэгийг байгуулан ажиллаж байна.

-Таныг Монгол-Японы харилцаанд их хувь нэмэр оруулсан хүн гэдэг. Энэ хугацаанд Монгол Улсын хөгжил ямар хэмжээнд хүрч, үүнд нь япончуудын үүрэг ямар байсан гэж Та бодож байна вэ?

-Хоёр улсын улс төр, эдийн засгийн харилцаа хөгжихийн зэрэгцээ, ▶

► монголчууд Японы туршлагаас суралцахсан гэсэн зорилттой болсон. Үүнд нь манай Засгийн газар хариулах хэлбэрээр хоёр улсын харилцаа хөгжиж ирсэн. Танай улс хоёр их гүрний дунд байдаг учраас улстөр, эдийн засгийн хүнд нөхцөлд байдаг байх. Гэвч энэ нөхцөлд Япон Улсыг гуравдагч хөршөө гэж үздэгт нь би их баярладаг.

Одоо Монголын эдийн засаг хүндхэн байгаа гэж дуулдсан. Мөн гуравхан сая хүн амтай, далайд гарцгүй орон ч тусгаар тогтнолоо хамгаалах, эдийн засгаа сайжруулах хүсэл эрмэлзэл маш чухал. Энэ нь зөвхөн Монголын төлөө биш Зүүн хойд Азийн амгалан тайван, дэлхийн энх тайвантай холбоотой учраас бид хамтран ажиллах сонирхол их байдаг.

-Япон-Монголын эдийн засгийн харилцааны цаашдын хөгжлийг хэрхэн харж байна вэ. Хоёр улсын хоорондын худалдааны эргэлтийг хэрхэн сайжруулах вэ?

-Байгалийн баялаг ихтэй Монголд ирээдүйд маш их боломж бий. Гэхдээ нэн тэргүүнд эдийн засгаа хөгжүүлэх хэрэгтэй. Эдийн засгийн хөгжлийн гол хүчин зүйл нь хүн байдаг. Хүний нөөц, боловсон хүчнийг хөгжүүлэх нь нэн чухал. Миний хувьд ирээдүйд Монгол Улс, Евразийн бүс нутгийн төв болон хөгжинө гэдэгт итгэлтэй байдаг.

Мөн боловсон хүчний хувьд ч энэ бүс нутагтаа тэргүүлэгч орон болно гэж итгэдэг. Үүнд манай улс хамтран ажиллах сонирхолтой. Мөн манай Хоккайдо муж түлхүү хамтран ажиллана. Тэр дундаа миний байгуулсан Хоккайдо-Монголын эдийн засгийг дэмжих нийгэмлэг энэ чиглэлд төрөл бүрийн ажил хийхээр төлөвлөж байна.

-Цаашид монголчууд Японд ажиллах боломж хэр байх бол. Хоёр орны Засгийн газар юунд түлхүү анхаарч ажиллах хэрэгтэй вэ?

-Сүүлийн үед Хятад гэхээс илүүтэй вьетнамчууд манай оронд олноор ирэх болсон. Тэд ажилд маш сайн, мөн японоор сайн ярьж чаддаг учраас том давуу талтай. Тус улсын Засгийн газраас нийт ард түмнээрээ япон хэлний боловсролыг дээшлүүлэхэд ихэд анхаарч эрчимтэй ажиллаж байна. Үүнтэй адил сурагчдад япон хэлний мэдлэгийг багаас нь олгож болно. Гэхдээ ирээдүйг ажвал “Хүн биш робот”-ууд ажиллах цаг үе ойрхон байгаа ч тэд хүн шиг сэтгэж, бодож чадахгүй. Тиймд мэдрэмжтэй боловсон хүчнийг бэлтгэх хэрэгтэй юм. Энэ нь монгол хүнд бүрэн боломжтой.

-Та өнгөрсөн 26 жил орчим монголчуудтай хамтарч ажилласан. Улстөрийн хүрэн дэх монгол хүмүүсийн харилцааг юу гэж хэлмээр байна вэ?

-Нэг талаас Засгийн газар огцрох эсвэл буух бүрт найрамдлын нийгэмлэгийн гишүүд хүртэл солигддог нь харилцахад хүндрэл үүсгэдэг. Би 2006 онд МАХН-ын урилгаар Монголд очиход Ерөнхий сайдаар М.Энхболд ажиллаж байлаа. Гэхдээ тэр үед эрх баригч намын урилгаар очсон ч сөрөг хүчин болох АН-ын дарга Ц.Элбэгдоржтой найз нөхөд болсон юм. Тийм учраас бидний харилцаа нь зөвхөн улстөрийн хүчинд хамаатай зүйл биш. Монголын ард түмэнд хамаарах нөхөрлөл.

Ер нь нэн тэргүүнд хоёр орны иргэд хоорондын харилцааг сайжруулах хэрэгтэй. Үүний тулд Монголд онгоцоор зорчих зардлыг багасгах нь чухал. Хэрвээ онгоцны тасалбар хямдарвал Японы

залуус Монголыг сонирхохоор очих болно гэдэгт итгэлтэй байна. Мөн өвлийн нислэгийг ихэсгэвэл аль аль талын орны иргэд олноор зорчих нөхцөл бүрдэнэ. Үүнийг сайжруулснаар улс төрөөс ангид хоёр орны харилцаа улам хөгжсөөр байх болно.

-Өнгөрсөн 45 жилийн түүхэн харилцааны 30 орчим жилд нь та ажиллажээ. Ирээдүйн 45 жилийн харилцааг та хэрхэн харж байна вэ?

-Ази тив болоод дэлхийн хөгжил хэрхэн хувирахаас шалтгаална. Магадгүй Азийн үе ч ирж болно. Ингэж хэлэхээр зөвхөн Хятадын эрин шиг бодогдох ч Японы хувьд ч нөлөө бүхий байр суурь нь хэвээр байх болно. Учир нь Хятад хэдий том гүрэн ч ардчилсан орон биш.

Харин Япон бол ардчилсан орон. Тиймд Хятадтай үзэл бодлын хувьд таардаггүй. Гэхдээ Монгол Улстай бол бүх тал дээр зарчим нийлдэг. Тэгэхээр ирээдүйд Монгол Улстай хамтраад Азийн хөгжилд хувь нэмрээ оруулах боломжтой гэж бодогдож байна.

Ирэх 45 жилийн дэлхийн хөгжлийг харвал хөгшрөлт аль ч оронд ихсэж, хоол,

хүнсний дутагдал ч маш хурдацтай өсч байна. Үүнд нийгмийн болон эдийн засгийн өөрчлөлт хэрэгтэй. Тиймд энэ хүндрэлүүдийг даван туулахад Япон-Монголын харилцаа цаашид чиглэх болов уу.

Манай Ерөнхий сайд Ш.Абэ олон оронд айлчилж байна. Цаашдаа ямар ч улстай харилцаагаа сайжруулах шаардлага тулгарна. Харин тэр үед Японыг дэмждэг, үзэл баримтлал нэгтэй улсууд олон байх нь тун чухал юм. Үүний нэг нь Монгол Улс байж чадна гэж боддог. ■

**Нэн тэргүүнд
хоёр орны иргэд
хоорондын
харилцааг
сайжруулах
хэрэгтэй. Үүний тулд
Монголд онгоцоор
зорчих зардлыг
багасгах нь чухал.**

Бизнесмэн

Е.Кобаяаши: *Монгол компаниуд Японы зах зээлийг ирж судлах ёстой*

“Иточү” корпорацийн
ТУЗ-ийн дарга Ёйчи
Кобаяашитай ярилцлаа.
Тэрбээр Монгол-Японы
эдийн засгийн хороог
тэргүүлдэг бөгөөд 45
жилийн түүхтэй уг
хорооны ерөнхийлөгчөөр
өнөөг хүртэл Иточү
корпорациас сонгогдож
ирсэн аж.

-Монгол-Японы эдийн засгийн хорооны талаар манай уншигчдад танилцуулахгүй юу?

-Монгол-Японы эдийн засгийн хороо 1972 онд байгуулагдсан. Хоёр орны хооронд эдийн засаг, худалдаа, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр 40 гаруй жил үйл ажиллагаа явуулж ирлээ. Үйл ажиллагааныхаа талаар дэлгэрэнгүй яривал хоёр улсын төр болон хувийн хэвшлийн төлөөлөл оролцсон зөвлөлдөх уулзалтыг жил бүр зохион байгуулдаг юм. Ямар ажил хийх хэрэгтэй талаар өөр хоорондоо санал солилцдог энэхүү уулзалт маань уламжлал болон тогтоод байна.

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч, Ерөнхий сайд, УИХ-ын дарга Японд айлчлах бүрдээ манай хорооны гишүүдтэй хамт өдрийн хоол иддэг нь бидэнд маш сайхан санагддаг. Энэ дашрамд бид Монгол, Японы эдийн засгийн талаар мэдээлэл солилцож, бидэнд ажлаа тайлагнах боломж олгодог. Мөн айлчлалынхаа үеэр янз бүрийн хүлээн авалтад биднийг үргэлж урьж оролцуулдаг. Эдгээр нь Монголын олон салбарын хүмүүстэй танилцах боломж олгож, үйл ажиллагаагаа өргөжүүлэх шинэ санаагаа солилцоход тус болдог юм.

Мөн Монгол Улсын Элчин сайд болон Элчийн сайдын яамнаас тусгай уулзалт зохион байгуулж бидэнтэй санал солилцдог.

-Японы хувийн хэвшлийн саналыг Монголын төр хэр наашгай хүлээн авдаг вэ?

-Монголд хөрөнгө оруулагчид маш олон газарт хандах хэрэгтэй болдог. Жишээлбэл, Зүүн Өмнөд Ази манай оронтой хэрхэн хамтарч ажилладаг тухай тайлбарладаг. Энэ бүс нутгийн орнууд гадаадын хөрөнгө оруулагчдад бүх үйлчилгээг нэг дороос үзүүлдэг “One stop shop” гэх байгууллагатай. Яг ийм гадаадын хөрөнгө оруулалттай компанийн асуудал хариуцсан нэг төв

байгууллага байгуулахыг Монголын Засгийн газарт олон жил санал оруулсан. Үүний үр дүнд тус байгууллага одоо байгуулагдаж байгаа гэж дуулсан.

Монголд үйл ажиллагаа явуулах хүсэлтэй компаниуд ямар хүндрэлтэй учирдгийг бид хүлээж аваад Японы Эдийн засгийн яам, Монгол Улсын Элчин сайдын яаманд мэдээлэх замаар асуудлыг шийдвэрлэж ирсэн. Өнгөрсөн жил байгуулсан Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрт ч бидний санал туссан.

-Япон-Монголын төр, хувийн хэвшлийн зөвлөлдөх уулзалтын үеэр талууд юун дээр санал нэгдэж бас нэгддэггүй вэ?

-Хоёр тал санал амархан нэгддэг. Яагаад гэвэл хоёр улсын худалдааг хөгжүүлбэ гэж бүгд зорьж байгаа учраас. Санал нэгдэж чаддаггүй зүйл гэвэл бидний зүгээс тавьсан хүсэлтийг Монголын тал биелүүлж чаддаггүй асуудал. Өмнө хэлсэнчлэн One stop shop байгуулаад, тэр дотроо Японы хариуцсан хэлтэс ажиллаад, япон хэл дээр танилцуулга материал бэлдээд, япон хэлтэй хүмүүс ажилладаг бол япон компаниуд орж ажиллахад тун дөхөм болно. Харамсалтай нь Монголд боловсон хүчин хүрэлцдэггүй.

Бас нэг бэрхшээл нь Монголын тал яг юу Япон руу экспортлох гэж буй, тэр нь хэр чанартай бүтээгдэхүүн болохыг хэлж мэддэггүй. Ийм л зүйл дээр жаахан зөрчилддөг.

Саяхан Эдийн засгийн яамтай уулзахад Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр маань хэрэгжээд эхэлсэн боловч хоёр орны худалдаа өсөхгүй байгаа тухай ярьж байсан. Монгол компаниуд энэ хэлэлцээрийг хэрхэн ашиглах, бичиг баримт бүрдүүлэлтийн талаар ямар ч мэдлэггүй байгаа нь тодорхой болсон. Үүн дээр үндэслэлд

Японы Засгийн газар Эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг хэрхэн ашиглах талаар Монголд семинар зохион байгуулах шийдвэр гаргасан. Хэд хэдэн семинар болох байх.

-Иточү корпораци Монголд орж ажиллах болсон нь ямар түүхтэй вэ?

-1972 оноос буюу Монгол-Япон Улс дипломаг харилцаа тогтоосон тэр жилээс эхлэлтэй. Монголд хийсэн эхний ажил нь ноолуур боловсруулах тоног төхөөрөмж Монголд нэвтрүүлсэн. Энэ салбарт олон жил ажилласан. Дараагаар нь Эрдэнэт үйлдвэрийн зэс боловсруулах үйлдвэрлэлд орж ажилласан. Мөн нүүрсний цахилгаан станц барих төсөл боловсруулж байсан. Сүүлийн үед “Toyota Land cruiser” машиныг Монгол руу экспортолж байна. Үүнийгээ өргөжүүлж

Монголын ард түмний аж амьдралд хэрэгтэй эд бараа экспортлоход сүүлийн хэдэн жил үйл ажиллагаагаа чиглүүлж байгаа.

Мөн Японы Засгийн газрын тусламжийг хэрэгжүүлэгч компани гэдэг утгаараа цахилгаан станцуудын шинэчлэл, засварын ажилд оролцож байна. Гэхдээ “Иточү” нэрээр бус туслан гүйцэтгэгчээр

ажиллаж байгаа.

Бизнесийн үйл ажиллагаанаас гадна нийгэмд хувь нэмэр оруулах үүднээс соёлын арга хэмжээ зохион байгуулдаг. Энэ хүрээнд манай “Itchu aoyama art square” гэж танхим бий. Энэ танхимд бид хоёр орны уран бичлэгийн үзэсгэлэн гаргаж байсан. Уг үзэсгэлэнд Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Ц.Элбэгдорж, Япон Улсын Ерөнхий сайд Ш.Абэ нар каллиграфи бичиж оруулж байлаа. Энэ үеэр Японд газар хөдөлснөөс хойш яг дөрвөн жил болж байсан учраас үзэсгэлэнд оролцсон улс төрчдөөс хандив цуглуулж, газар хөдөлсөн орон нутгуудад хандивласан. ►

Монголчууд огт судалгаа хийхгүй байх шиг санагдаж байна. Компаниуд болон төрийн төлөөлөгчид Японд улам их ирэх хэрэгтэй. Тэгж байж энэ зах зээлд юу хийх ёстойгоо мэднэ.

► **-Японы зах зээлд Монголоос эрдэс бүтээгдэхүүн авах эрэлт хэрэгцээ бий юү?**

-Хэрэгцээ бий. Манайх Австрали, Индонезоос жилд 700 мянган тонн нүүрс импортолдог. Зөвхөн Австрали ч бус Перу, Чилээс импортолж байна. Тэгэхээр хэрэгцээ бол бий. Гэвч Монголын нүүрс зөвхөн Хятад руу явчихаад байна.

-Япон Улсыг сэргээгдэх эрчим хүчний хэрэглээг ихээхэн дэмжиж байгаа гэж ойлгодог. Тэр дундаас Монголоос импортлох сонирхолтой гэж дуулсан.

-Ерөөс дэлхий даяар сэргээгдэх эрчим хүчийг сонирхож байгаа. Ялангуяа Фүкүшимагийн цөмийн цахилгаан станцад осол гарснаас хойш түүнээс тагталзах хөдөлгөөн дэлхий даяар өрнөсөн. Түүнийг орлуулах хамгийн эрүүл эх үүсвэр нь сэргээгдэх эрчим хүч болоод байна.

Японы хувьд сэргээгдэх эрчим хүч бараг байхгүй. Уран, байгалийн хий, нүүрс импортолж эрчим хүч үйлдвэрлэж байна. Бага хэмжээний ус, нарны, салхин цахилгаан станц бий. Ирээдүйд эрчим хүчний гол эх үүсвэр нь сэргээгдэх нөөц байна гэж төсөөлж байгаа. Тийм учраас Монгол дахь сэргээгдэх хүчний нөөцийг сонирхож буй компаниуд олон бий.

Эрчим хүч үйлдвэрлэхэд хоёр гол асуудал бий. Нэг нь байгаль орчинд хөнөөл багатай байх, хямд байх. Харамсалтай нь хамгийн хямд өртөгтэй нүүрс нь байгальд маш их хортой, байгальд ээлтэй сэргээгдэх эрчим хүчний үнэ хамгийн өндөр байдаг. Энэ асуудлыг шийдэхийн тулд Япон Засгийн газар байгальд ээлтэй эрчим хүчинд татаас өгөх замаар хэрэгжүүлж байгаа. Монголд ч ийм арга хэмжээ авахгүй бол сэргээгдэх эрчим хүч хөгжүүлэхэд хэцүү салбар.

-Япон бизнесийн зарчим, онцлогийг та юу гэж хэлэх вэ?

-Нэг том онцлог нь япон компаниуд хүнийг маш их чухалчилдаг. Нэг илрэл нь ажлаас халах тухай ойлголт байхгүй. Тухайн хүнийг тэтгэвэрт гаргал тэр компанид ажиллах нөхцөлийг нь хангасан байдаг. Компанид хамаарах маш олон төрлийн хүмүүс бий. Ажилчид, хувьцаа эзэмшигч, хөрөнгө оруулагч, хэрэглэгч гэх мэт. Америк компаниуд хувьцаа эзэмшигчдээ илүү чухалчилдаг. Харин япон компаниуд ажилчдаа өөрсдийн гэр бүл шиг үзэж, хайрладаг.

Мөн удаан хугацаанд бодож, төлөвлөдөг. Шийдвэр гаргатлаа уддаг боловч, шийдвэр нь урт хугацааны төлөвлөгөө байдаг учраас аливаа компанигай урт хугацаанд хамтран ажиллахыг зорьдог.

Япон Улс баялаг багатай. Тиймээс хүнээ хөгжүүлж хөгжихөөс өөр арга замгүй гэдгийг ухаарсан. Мэйжийн хувьсгалаас хойш Япон орон хөгжсөөр ирсэний гол хүчин зүйл нь боловсон хүчин. Бид хүнээ хөгжүүлэх, хайрлан хамгаалахад бүх анхаарлаа төвлөрүүлсэн. Мэйжийн хувьсгалаар Европын олон соёл нэвтэрсэн боловч гол анхаарлаа хүний хөгжилд чиглүүлж, тэр хүмүүс нь өнөөгийн хөгжлийн суурь болж өгсөн.

Монгол баялагтай, Япон технологитой орон. Үүнийг хослуулж чадвал эдийн засгийн хөгжилд том хувь нэмэр болно гэж боддог.

-Японы зах зээлд сүүлийн үед ямар шинэ чиг хандлага ажиглагдаж байна вэ?

-Шийдэх ёстой хоёр асуудал байна. Японы хүн ам хөгширсөн. Хүн ам жилд нэг саяар цөөрч байна. Үүний шийдэл нь төрөлтийг дэмжих мөн боловч тэр хүүхдүүд насанд хүртэл дор хаяж 20 жил хэрэгтэй.

Эл асуудалд хоёр гарц бий. Нэг нь аж үйлдвэрийн хувьсгал хийж, бага хүчээр их бүтээмжтэй ажиллах. Нөгөө нь хөдөлмөрийн харилцаанд орж чаддаггүй эмэгтэйчүүд, өндөр настнуудыг ажиллах боломжоор хангах. Нэмээд гадаадаас ажиллах хүч авах хэрэгтэй. Товчхондоо ажиллах хүчнийхээ тоог нэмэгдүүлэх гэсэн хоёр шинэчлэл хийх ёстой. Энэ нь цаашдын эдийн засагт нөлөөлөх том өөрчлөлт болох байх.

Хоёр дахь асуудал нь Япон шиг худалдаа, хөрөнгө оруулалтын том оронд чөлөөт худалдааны систем их чухал.

Олон оронтой чөлөөт худалдааны харилцаа тогтоож, тэлэх нь манай эдийн засгийн ирээдүйд төлөвлөж байгаа шинэ алхам.

Чөлөөт худалдааны гэрээг хэрхэн ашиглах талаар зөвлөхөд эхлээд уг гэрээг сайтар судлах хэрэгтэй. Дараа нь өөрсдийнхөө боломж бололцоо, чадвараа бие биедээ харилцан сурталчлах хэрэгтэй.

Мөн монгол компаниуд ирж Японы зах зээлийг судлах нь зүйтэй. Надад монголчууд огт судалгаа хийхгүй байх шиг санагдаж байна. Компаниуд болон төрийн төлөөлөгчид Японд улам их ирэх хэрэгтэй. Тэгж байж энэ зах зээлд юу хийх ёстойгоо мэднэ. ■

ХАЛААСНЫ Wi-Fi ТӨХӨӨРӨМЖӨӨ ЗЭЭЛЭЭР АВААРЫ

☎ 2222, 1800-2222 | бусад
сүлжээнээс

f t MobiComOfficial

🌐 www.mobicom.mn

Сарны доорх нутаг

Фүжимото Микикогийн Монгол Улсад оруулсан хувь нэмрийг төр үнэлж, 1995 онд “Найрамдал” медаль, 2010 онд Алтан гадас одонгоор тус тус шагнасан юм.

**Тэмээнд сундлаад
хайртай хос**

**Тэргэл сартайд цав
цагаахан элсэнд
аялж явна**

**Эр нь урд нь, эхнэр
нь нөмөрт нь**

**Хос мөнгөн мэлхий
бариад явбал**

**Хорвоод тэд юу ч
гүйхгүй болно доо...**

*"Сарны доорх элсэн цөл"
дууны хэсгээс*

Сар хээр хоносон өргөн уудам элсэн цөлийн тухай дуунд хатагтай Фүжимото Микико их дуртай. Өөрөөс нь ч өндөр настай энэ дууг тэрбээр ухаан орсон цагаасаа л дуулж өссөн байна. Дуунд дүрслэгдсэн тэр уудам хээр тал нутгаас өвөг дээдэс нь гаралтай тухай дайны дараах дунд сургуулийн сурагч Микико сурах бичгээс олж мэджээ.

Фүжимото Микико гэх энэ буурай монголчуудад, монгол эмэгтэйчүүдэд их тус үйлдсэн хүн. Монгол-Японы эмэгтэйчүүдийн соёлын солилцооны “Солонго” нийгэмлэгийн ерөнхийлөгч тэрбээр Японы ард түмний сэтгэлийн хандивыг цуглуулж, Монголд авч ирэн өнчин, ядууст хүргэх ажлыг олон жил зохион байгуулж ирсэн юм. Мөн тэрбээр

эмэгтэйчүүдийн амьдрах ухааны сургалтыг анх санаачилсан хүн. Түүний энэ санаачилга Монголд олон үйлдвэр үүдээ хааж эмэгтэйчүүд ажил, орлогогүй болсон хүнд цаг үеийн зөв гарц болсон билээ.

Фүжимото Микико монголчуудад туслах үйл хэргээ сая ширхэг савангаар эхлүүлсэн юм. “Японд дайны дараа гудамжаар дүүрэн гэр оронгүй хүүхдүүд байсан. Тэр дүр зургийг Улаанбаатараас олж харсан юм. Монголд очсоныхоо дараагаас би яаж энэ хүмүүст тус болох вэ гэж үргэлж бодох болсон” хэмээн тэрбээр ярих. Төд удалгүй Монголд нярай хүүхдүүд бохир орчинд торнисноос эндэгдэл их байгааг олж мэдсэн байна. Тиймээс нялх хүүхэдтэй хамгийн ойр харьцдаг ээжүүд, эмэгтэйчүүдийн гарыг цэвэр байлгах хэрэгтэй ▶

▶ гэж бодсоноор нутгийн иргэдээс саван цуглуулж эхэлжээ. Тэгэхдээ нэг сая ширхэг саван цуглуулах зорилго тавив. Тэрбээр “Би төрж өссөн Чiba муждаа бас ч нэлээд нэр хүндтэй байсан болохоор саван хурдан цугласан” хэмээн дурсав. Мөн дуунд өгүүлдэг сарны доорх элсэн цөлийн цаана Монгол байдаг гэсэн ойлголт япон хүмүүст байсан болохоор монголчуудад туслахыг хүссэн олон хүн байсан гэлээ.

Фүжимото Микико 1989 онд анх Монголд иржээ. Түүний хань Фүжимото Тадаши Японы нэр хүндтэй өмгөөлөгчдийн нэг байлаа. Монголд ирэх саналыг ч анх Ф.Тадаши түүнд тавьсан аж. Монголд өөрчлөн байгуулалт явагдаж байгаа учир хуулийн салбарт Японы талаас туслах боломж байгаа эсэхийг судлах хүсэлт Монголын Засгийн газраас тавьжээ. Ингээд 11 хуульчдын судалгааны багийг Ф.Тадаши ахлахаар болсон байна. Тэрбээр гэргийгээ дуртай дууных нь ертөнцөөр аялуулахыг хүсэн “Нөгөө дуунд гардаг цав цагаан элстэй тал нутаг чинь Монгол юм байна шүү дээ” гэж. Тэд ч Монголд ирснээр Өмнийн говиор тэмээ унан, дуунд гардагчлан эр нөхрийнхөө ард сундлан жонжууланхан хүсэл мөрөөдлөө биелүүлжээ.

Тэр шөнө Ф.Тадашигийн баг сарны дор дуулалдан хоноцгоолоо. Харин багийн гишүүдээс нэг нь алга байгааг мэдээд ихэд сандрав. “Амиа хорлохоор явсан юм биш байгаа даа” хэмээн сандралдсан тухайгаа Ф.Микико гуай дурсана. Харин маргааш үдийн хэрд хээр төөрсөн япон хуульчийг нисдэг тэргээр эрэлд гарсан цэргийн баг олсон байна. Цэргийн дарга их ууртай байсан гэнэ. Учир нь хилд ойрхон байсан тул хоёр улсын хооронд үл ойлголцол үүсч, онгоц осолдох эрсдэл байжээ. Амьд сэрүүн олдсонд нь баярлаж байсан ч, олон хүнийг хүнд байдалд оруулсан хариуцлагагүй алхмыг нь зэмлэсэндээ Ф.Микико түүнийг алгадаад авчээ. Гэтэл энэхэн агшинд цэргийнхний уур хилэн арилж, инээлдэн тэднийг тайтгаруулсан гэнэ.

Монголоос буцахдаа тэд манай орны талаар “Нөхөрлөж болох хүмүүсээр дүүрэн орон” гэсэн бодол тээн харьжээ. Гэвч нийгмийн ороо бусгаа байдал тэдний сэтгэлийг зовоосоор байлаа. “Онолын үүднээс социализмд ядуу хүн байдаггүй гэж ойлгодог байв. Хэдийгээр дөнгөж нийгэм солигдоод байсан ч тийм олон гэр оронгүй хүүхэд байгаад маш их гайхсан”

хэмээн Фүжимото Микико анхны сэтгэгдлээ хуваалцсан юм. Тэрбээр саван цуглуулахын тулд өөрийн орны эмэгтэйчүүдэд лекц уншиж, галт тэрэгний буудлуудад танилцуулах хуудас тарааж, дэлгүүрүүдэд саван цуглуулах хайрцаг байршуулж, нэг хотоос нөгөө хотын хооронд явсаар зорилгодоо хүрчээ.

Япон гэр бүлийн төлөөлөл болсон тэд Монголтой холбогдох хувь тавилантай. Фүжимото Тадаши 1996 оноос Япон, Монголын хуульчдын найрамдлын нийгэмлэгийн тэргүүнээр ажиллаж байсан бол, хожим түүнийг нас эцэслэснээс есөн жилийн хойно “Солонго” мэргэжлийн сургалт, үйлдвэрлэлийн төвийг Фүжимото Тадашигийн нэрэмжит болгосон юм. Тус сургалт, үйлдвэрлэлийн төв нэг хичээлийн жилд 600 гаруй хүүхдийг нэхмэл, оёдлын чиглэлээр мэргэжил эзэмшүүлж ирсэн байна. Энэ төв Ф.Тадаши агсныг нас барснаас дөрвөн сарын дараа хоёр орны найрамдлын бэлгэ тэмдэг болон нээгдсэн аж.

Гэргий Микико хамгийн сүүлд хоёр жилийн өмнө Монголд ирээд “Бидний дуртай Монгол орон сайхан хөгжиж байна” хэмээн бурхан болсон эр нөхөртэйгөө ярилцаж суусан тухайгаа хуучиллаа. Мөн монголчуудад хандан “Монголчууд өөрсдийн жаргалын замаа сонгожээ гэж бодож байна. Шинэ зүйл эхлүүлэхэд алдах зүйл гарна. Гэвч алдлаа гээд зогсож болохгүй” хэмээн захисан юм.

Чибагийн Их сургуулийн хүндэт профессор, эдийн засагч, хатагтай Фүжимото Микикогийн Монгол Улсад оруулсан хувь нэмрийг төр үнэлж, 1995 онд “Найрамдал” медаль, 2010 онд Алтан гадас одонгоор тус тус шагнасан юм.

Тэрбээр Монголын соёлыг Японд сурталчилахад үнэтэй хувь нэмэр оруулсаар яваа. “Мандухай Сэцэн Хатан”, “Чингис Хаан” зэрэг киног анх Японд Чiba мужид гаргаж Японы ард түмэнд танилцуулж байлаа. Монголд эх хүний сэтгэлээр хандаж, ард түмний харилцааг ойртуулахад томоохон үүрэг гүйцэтгэсэн япон эмэгтэйн гавьяаг монголчууд үргэлж санаж явах биз ээ.

Бидний Токио хотноо Чуо их сургуулийн төгсөгчдийн байранд болзсон уулзалт өндөрлөхөд тэрбээр “Монгол орны талаарх өөрийн бодол санаагаа Монголын сэтгүүлчидтэй сайхан ярьж хуваалцлаа. Одоо л миний сэтгэл онгойлоо” хэмээн инээмсэглэж байв. ■

“Монголчууд өөрсдийн жаргалын замаа сонгожээ гэж бодож байна. Шинэ зүйл эхлүүлэхэд алдах зүйл гарна. Гэвч алдлаа гээд зогсож болохгүй” хэмээн захисан юм.

Хөрөнгө оруулалт

Farmdo компанийн хүлэмж.

Хөгжил таригч

Анх харахад
бусдын адил
хүлэмж. Гэвч
дээвэр дээр
инноваци бий.

Монголчуудын хэзээний танил болсон “Prius” машин хөлөглөн эрчим хүч “тарьдаг” хүлэмж үзэхээр зорьж явна. Хурдны замаар хоёр цаг гаруй явсны эцэст Гүнма аймагт ирлээ. Гүнма аймаг ойролцоогоор гурван сая хүн амтай, нам гүм, хөдөө аж ахуйн бүс нутаг. Тариалангийн талбай руу татсан нарийн шуудуугаар ус шоржигнон урсах нь сонсогдоно. Цэвэр тунгалаг агаартай ч элдэв зүйлийн бордоо, өтөг бууцны үнэр

сэвэлзүүр салхины үзүүрт сэнхийнэ. Хэтэрхий олон хүн, хязгаарлагдмал газар нутагтай гэсэн Японы талаарх нийтлэг төсөөлөл энд ул мөргүй арилав. Үнэндээ томоохон хотуудаас гадагш гарч, Японы хөдөөг сонирхвол маш өргөн уудам нутагтай нь тодорхой болох юм.

Бидний эхний зогсоол Ёшиока дахь хүнсний дэлгүүр байлаа. Энэ дэлгүүртэй танилцсанаар “Farmdo” компанийн захирал Ивай Масаяюки Японы хөдөө аж ахуйн зах зээлд нэвтрүүлсэн

▶ шинэ бизнес загварыг ойлгох таатай боломж олгосон юм.

Ивай Масаюки тариачны гэрт төрж өссөн нэгэн. Тиймээс тариачны хөлс хөдөлмөрөө шингээн байж ургуулсан ногооноос нь өөрт нь ирэх ашиг тун бага байгааг хүлээн зөвшөөрч чадахгүй байлаа. Учир нь Японы хөдөө аж ахуйн нийгэмлэг тариачдын хүнсний ногоог цуглуулж, үнэ тогтоодог байна. Тиймээс Ивай Масаюки тариачдад ногоогоо тус нийгэмлэгээр дамжуулалгүй өөрөө үнэ тогтоон шууд борлуулах боломж эрэлхийлсэн аж. Тэрбээр энэхүү дэлгүүрийн адил 34 борлуулах цэг Япон даяар нээн ажиллуулж буй. Тариаланчид уг сүлжээгээр хүнсний ногоо, бүтээгдэхүүнээ өөрсдөө үнэ тогтоон орлогоо нэмэгдүүлэх боломжтой болсноос гадна хэрэглэгчид хямд үнээр хүнсний ногоо худалдан авах болсон байна.

Тус дэлгүүрт хүнсний ногоог хэн тарьж ургуулсныг мэдэх боломжтой. Тариаланчид өөрсдийн ногоогоо байршуулдаг тогтсон хэсэгтэй байх бөгөөд тус бүрт нь тариаланчийн талаарх мэдээллийг зурагтай нь байршуулсан байх юм. Ингэснээр хэрэглэгчид өөрийн итгэлтэй тариачны ногоог тогтмол худалдан авах хандлага ажиглагджээ. Тариаланчид ч байнгын үйлчлүүлэгчидтэй болж орлого нь тогтмолжих үндэс болдог аж. Өнөөдөр тус компани 500 гаруй фермертэй хамтран ажиллаж байна.

Дэлгүүрт орсноор мэдэрсэн өөр нэг зүйл нь япон хүний хөдөлмөрч чанар. Дэлгүүрийн үүдэнд мах хуурч, үйлчлүүлэгчдэдээ амтлуулж зогссон хормогчтой хижээл насны эрийг салбар хариуцсан захирал байх юм чинээ бодсонгүй. Тун энгийн захирал. Төд удалгүй нөгөө дэлгүүрийн захирал хог шүүрдэж, шинэ ирсэн бараанаас зөөлцөж, хоол зөөж харагдав. Даргын ажлын өрөөтэй боловч тэнд өдөрт ердөө ганц цаг л ажилладаг гэнэ. Тэрбээр дунд сургууль төгсөөд л тариачин болсон бөгөөд Ивай Масаюкитай хамтарч ажиллаад 10 жил болжээ. Анх тариалангийн талбай дээрээс ажлын гараагаа эхэлсэн гэнэ.

Харин одоо бидний зорьсон хүлэмжээ үзэх цаг ирж байна. Анх харахад бусдын л адил хүлэмж. Гэвч хүлэмжийн дээвэр дээр

Ивай Масаюки хэлэхдээ “Энэ компанид ажиллаж байгаа бүх хүн энэ бизнес юун дээр тогтож, яаж ажиллагдгийг ойлгож байх ёстой” гэсэн юм.

инноваци бий. Ивай 2014 оноос эхлэн өөрийн хүлэмжүүдээ нарны цахилгаан станц болгон хувиргажээ. Тэгэхдээ уламжлалт бизнестэйгээ төгс хослуулж чадсан байна. Дээвэр дээрх нарны дэлгэцүүд нь их хурц нартай өдөр хүлэмжид орох гэрлийг хязгаарлаж, ургамалд сүүдрэвч болж өгдөг байна. Ингэснээр ургамлын гарц нэмэгдэж, ургац хураалт ч өсдөг. Харин хүлэмжийн дээвэрт суурилуулсан 100 гаруй нарны дэлгэц нийт 56 мянган кВт цахилгаан эрчим хүч үйлдвэрлэх хүчин чадалтай бөгөөд орон нутгийн эрчим хүчний сүлжээнд холбогдсон.

Энд тариалж буй хүнсний ногоо, эмийн ургамлын төрөл зүйлийг тоочоод баршгүй. Хоёр цаг орчим явахад нийт талбайг бүтэн тойрч хараахан амжсангүй. Тариалангийн талбайг очиж үзсэнээр Ивай Масаюки гуайн удирдах арга барилаас ойлгох боломж олдсон билээ. Тэрбээр бусдаасаа арай багавтар нэгэн талбайн дэргэд ирээд “Энэ манай менежерүүдийн тарьсан ногоо” гэв. Тэндээс нэг эгнээг нь заагаад “Энэ нь миний тарьсан, бусад нь менежерүүдийнх. Эрс ялгарч байгаа биз дээ” хэмээгээд инээлээ. Үнэхээр захиралын тарьсан гэх эгнээний ургамал өнгөлөг, иш навч нь сэргэг, бусад нь аль нэг тийш налсан, давжаа харагдаж байв. Ивай захирал хэлэхдээ “Энэ компанид ажиллаж байгаа бүх хүн энэ бизнес юун дээр тогтож, яаж ажиллагдгийг ойлгож байх ёстой” гэсэн юм. Бидний анх очсон дэлгүүрийн захирал ч долоо хоног бүрийн мягмар гараг бүр тариалангийн талбай дээр ажилладаг хэмээж байсан нь санаанд орлоо.

Ивай Масаюки гуай яг энэ загвараар Монгол дахь ажлаа эхлүүлээд байна. Тэрбээр монголчууд 50 сая малтай атлаа Улаанбаатарын иргэд импортын сүү хэрэглэж байгааг мэдээд их гайхсан гэдэг. Хэрэглэгч, нийлүүлэгчийн хооронд ямар нэгэн гүүр хэрэгтэй байгааг тэр ойлгож Монголд ажиллахаар шийджээ. Зөвхөн сүү гэлтгүй Улаанбаатарын ихэнх хүнсний бүтээгдэхүүн импортоор орж ирдэг нь хүнсний аюулгүй байдал, шинэлэг талаасаа сайн зүйл биш гэж тэрбээр үзэж байна. Мөн “Хятадад сайн ногоо байгааг би мэдэж байна. Гэхдээ Хятад бол маш том зах зээл учир сайн чанартай ногооны эрэлт дотоодод нь хангалттай бий” гэсэн юм. ▶

Ивай Масаюки
Монголд хөрөнгө
оруулснаар Монголын
хэрэглэгчид чанартай,
шинэ хүнсний ногоог
өдөр бүр хэрэглэх
боломж нээгдэж
байгаагаас гадна хөдөө
аж ахуйн салбарт шинэ
технологи нэвтэрч,
бүтээмж өсөхөд түлхэц
үзүүлнэ. Тэр Монголд
өөрийн оюунаас
төрсөн хөгжлийн үрээ
суулгаж байна.

► Улаанбаатарт хоёр ч талбайд хүнсний ногоо тариалж байгаагийн эхнийх нь хотоос баруун хойд зүгт 37 км зайд Дааган толгой дахь 24 га талбай бүхий “EverydayFarm”. Японы хамгийн сүүлийн үеийн техник технологийг ашиглан энд төмс, нэрс, байцаа, манжин, лууван, гүзээлзгэнэ, өргөст хэмх тариалж байна. Үүний зэрэгцээ Налайх дүүргийн Нарийн сухайт хэмээх газар 10 га талбайд бидний зочилсон хүлэмжийн загвараар нарны болон салхины эрчим хүч үйлдвэрлэх бололцоотой гүзээлзгэнийн хүлэмж бий. Жилд дунджаар 18,030 МВт цахилгаан эрчим хүч нийлүүлэх чадамжтай бөгөөд өнгөрсөн жил Монгол Улсын Засгийн газартай бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээ байгуулжээ.

Япон компаниуд хүнээ чухалчилдаг нь “Farmdo”-д ч ажиглагдана. Компани

мэдсэн бүхнээ Монголд очиж хэрэгжүүлэхээр яарч байгаа тухайгаа ч хуучилж байсан юм.

“Бизнест амжилт олоход зөв хүнээ олж түншлэх чухал. Монголд сайн түнштэй болохоор би ирээдүйд санаа зовдоггүй” хэмээн Ивай Масаюки итгэлтэй ярьж байлаа. Монгол дахь төслүүдээ “Бридж групп”-тэй хамтран хэрэгжүүлж буй аж. Ирээдүйд ОХУ-д ч энэхүү загвараа нэвтрүүлж ажиллах төлөвлөгөө түүнд бий. Монголын зах зээлийн жижиг, хязгаарлагдмал байдалд тэр огт санаа зовдоггүй, хамгийн чухал нь ашиг орлого биш, хүмүүсийн хэрэгцээ хангагдаж байх л чухал гэж тэр үздэг байна. “Бидний зорилго бол монголын фермерүүдийн амьжиргааг сайжруулах” гэж тэр хэлсэн юм.

“Том компаниуд монголд хөрөнгө оруулах сонирхолгүй байж болох юм. Япон хүмүүс Монголчуудад маш олон бизнесийн санал тавьдаг ч түүнийгээ хэрэгжүүлэхдээ уддаг нь

“Mongolian Economy” сэтгүүлийн сурвалжлах баг “Farmdo” компанийн үүсгэн байгуулагч Ивай Масаюкигийн хамт. Гүнма аймаг.

өөрийн талбай дээрээ ажилтнуудын орон сууц барьж байв. Байшин бүхний дээврийг нарны дэлгэцээр өвч бүржээ. “Энд зөвхөн хоноглох бус тухтай амьдрах боломжоор хангагдах ёстой” хэмээн Ивай захирал ярилаа. Тус компани нийт 600 гаруй ажилтантай. Харин эдгээр байранд Монгол зэрэг гадаад дахь салбараас ирсэн дадлагажигч ажилтнууд амьдрах аж. Биднийг зочлох үеэр хоёр жилийн гэрээтэй ирсэн хоёр монгол ажилтан байсан. Тэд гэртээ харихад ганц сар үлдлээ, энд сурч

япончуудын дутагдал. Харин хятад, солонгос хүмүүс ажилдаа маш хурдтай ордог учраас монголчууд хятадуудтай хамтарч бизнес хийх нь их юм байна гэж мэдрэгдсэн” гэв. Ивай Масаюки Монголд хөрөнгө оруулснаар Монголын хэрэглэгчид чанартай, шинэ хүнсний ногоог өдөр бүр хэрэглэх боломж нээгдэж байгаагаас гадна хөдөө аж ахуйн салбарт шинэ технологи нэвтэрч, бүтээмж өсөхөд түлхэц үзүүлнэ. Тэр Монголд өөрийн оюунаас төрсөн хөгжлийн үрээ суулгаад эхэлжээ. ■

GLOBAL

INTERNATIONAL SCHOOL

*“Дэлхийд манлайлах бүтээлч
Монгол иртэнийг бэлтгэнэ”*

Манай давуу тал:

- Монголдоо тэргүүлэх сургалтын орчинтой
- Үндэсний болон Кэмбрижийн хөтөлбөртэй
- Шилдэг багш нарын багтай
- Хүүхэд хөгжлийн цогц хөтөлбөрүүдтэй

Холбоо барих:

Баянзүрх дүүрэг, 26-р хороо, Үндэсний цэцэрлэгт
хүрээлэнгийн дэргэд Глобал олон улсын сургууль
9500-6957, 9500-7186, 9500-7245, 9500-7298
info@global.edu.mn, www.global.edu.mn

Япон дахь монголчууд

Хоккайдо, Хоншүү, Шикоку, Кюүшүү хэмээх дөрвөн том арлаас эх нутаг нь бүрдэх Япон Улсад суугаа монголчуудынхаа амьдралыг “Mongolian Economy” сурвалжиллаа. Тэдэнтэй уулзаж ярилцсанаар амьдарч буй газар нь очиж үзэхээс нааш харь нутагт суугаа монголчуудынхаа сэтгэлийг нь бүрэн ойлгодоггүйгээ мэдэрсэн юм. Элэг нэгтнүүдтэйгээ уулзахад эх орныхоо цэлмэг тэнгэр, тал нутаг, сэвшээ хонгор салхиа үгүйлэн санагалздаг хэмээн хэлж байлаа. Тэд эх нутгаа элгэндээ багтааж, “Монгол” нэрийг нуруундаа үүрч яваа эгэл монгол хүмүүс.

Тэнгис гаталсан тал нутгийнхан

Токиод суугаа “Өндөр ээж”

Японы нийслэл Токио хотын Сумогийн ордны ойролцоо “Улаанбаатар” нэртэй монгол хоолны ресторан бий. Сумо сонирхогчид болон Япон дахь монголчууд уг газрыг андахгүй сайн мэднэ. Ажлаа тараад эсвэл эх нутгаа санагалзах үедээ энэхүү газраар ороод нэг гарвал сэтгэл нь багахан ч гэсэн тайвширдаг аж. Харь нутагт гэрээ санасан монголчуудынхаа сэтгэлийг тайтгаруулах гэж л хийж өгсөн аяга хоол нь хожим бизнес болглоо өргөжнө гэж Д.Энхтуяа бодоогүй биз. Байнгын үйлчлүүлэгчид нь түүнийг “Ука сан” буюу ээж гэж дотгочлон дуудна. Тэрбээр өндөр нуруулаг биетэй, нүүрэндээ сайхан инээмсэглэл тодруулсан, жавхаалаг эмэгтэй.

Анх Японд биеэ эмчлүүлэхээр ирсэн ч насаараа 3-4 ажил зэрэг хийж ирсэн түүний хувьд зүгээр сууна гэдэг амар зүйл биш байлаа. Тэгээд хүүтээсээ

хоолны газар нээж өгөхийг хүсчээ. Тухайн үед хүү Хакуба А.Өнөржаргал нь Мэргэжлийн сумогийн дээд зиндаанд барилдаж байв. Хүү А.Өнөржаргал найз Ама Д.Бямбадоржтой /Харумафүжи их аварга “озэки” цолд хүрэхээсээ өмнө Ама нэртэй байсан/ хамтран тус рестораныг байгуулах анхны хөрөнгө оруулалтыг нь ээждээ хийж өгчээ.

Хэдий тэр үед монгол хоол хийдэг адил үйл ажиллагаатай ресторанууд Японд байсан ч зарим нь хаагдаж, үйл ажиллагаа нь зогссон байна. Харин Д.Энхтуяа “Улаанбаатар” нэртэй хоолны газраа нээж, 2008 оноос хойш тасралтгүй үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа юм. Үйл ажиллагаа нь ч ид өргөжих үедээ ирээд байна. Япон үйлчлүүлэгчдийн онцлог нь шинэ газраар үйлчлүүлэх гэж яардаггүй, харин удаан хугацааны турш тогтвортой ажиллаж байгаагаар нь тухайн газрын чанар, чансааг тодорхойлж, үйлчлүүлэх нь нэмэгддэг аж. Идэж буй хүнс, хоолондоо чухал ач холбогдол өгдөг тус ард түмний сэтгэлд нийцтэл сайхан амттай хоол ундаар үйлчилж, мөнхүү монгол эх нутгийнхаа соёл уламжлалыг тэр сурталчилж явна.

“Манай ресторанаар голдуу Японд сурч буй оюутнууд, гэрээний ажилчид, томоохон компанид ажилладаг монголчууд маань их ирнэ. Мөн сумогийнхан байна. Япончууд ч олноороо зочилно. Тэд ирэхдээ Их аваргын суудал дээр сууж монгол хоол иднэ гэнэ шүү дээ” хэмээв. “Улаанбаатар” ресторан нь Сумогийн ордноос холгүйхэн байрлалтай тул сондгой сард, башёгийн үеэр захиалга маш их болж, үйлчлүүлэгчдийн хөлд дарагддаг аж. Биднийг зочлох үеэр ч хүний хөл тасарсангүй. Үйлчлүүлэгчдийн дотор нэлээд хэдэн

“Улаанбаатар” рестораны захирал Д.Энхтуяа

► монгол хүн байсны нэг нь удахгүй зодог тайлах ёслолоо хийх гэж буй Кёкүтэнхо Н.Цэвэгням байлаа. Үе үе их аваргууд Ука саны гарын хоолыг идэхээр ирнэ. Хакухо аваргын олон зураг хананд өлгөөтэй үзэгдэнэ. Гэхдээ ганцаараа биш, Японы урлаг соёлын хамгийн гэж хэлж болох нэр хүндтэй хүмүүстэй “Улаанбаатар” ресторанд татуулсан зургууд байв.

Ука сан хожим бизнесээ өргөжүүлэн караокены газраа нээгээд амжжээ. Удахгүй рестораныхаа салбарыг хотын төвд, илүү том талбайтаагаар нээх зорилго түүнд буй. Татварын маш нарийн тогтолцоотой Японд бизнес эрхлэгчийн хувиар бэрхшээл бүхнийг туулж, туршлага хуримтлуулсан бизнесмэн эмэгтэйг зорьсондоо хүрнэ гэдэгт бүрэн итгэж байна. Түүнд эрч хүч хангалттай бий.

Японд гэрэлтсэн “Алтан гадас”

Хөгжлөөрөө дэлхийд гайхагддаг улсын урлагийн тайз нь хүртэл босго өндөртэй. Японд сонгодог урлаг нь маш өндөр түвшинд хөгжиж, дэлхийн бүх өндөр зэрэглэлийн сонгодог урлагийн сургуульд төгсөгчдийг авчран хичээл заалгаж, тоглолт зохион байгуулдаг аж. Тэгвэл эдгээр мэргэжилтнүүдийн нэг нь Монголын балетчин Аргайсүхийн Хангай. Ээжийнхээ хүслээр урлагийн замыг сонгож Хөгжим бүжгийн коллежийн балетийн ангид суралцаж төгссөний дараа 2000-2005 онд УДБЭТ-т ажиллажээ. Үүний дараахан Японы “New national” үндэсний театрт хоёр жил бүжиглэж байхдаа бэртэл авч урлагийн тайзнаасаа хэсэг хугацаанд хөндийрөв. Дараа нь АНУ-д дөрвөн жил амьдарч байгаад буцаад Японд ирсэн байна. Ингээд урлагийн компаниудтай гэрээтэй ажиллан томоохон тоглолтуудад оролцож, хажуугаар нь сургуулиудтай хамтран ажилладаг аж. Түүний хэлснээр Японд урлагийн төрөлжсөн сургууль байхгүй. Голдуу нэрд гарсан бүжигчид өөрсдийн нэрээр хувийн сургууль нээн ажиллуулдаг. Тэдний нэг нь А.Хангайн “S&K ballet studio” сонгодог бүжгийн сургууль юм.

Түүнтэй уулзах үеэр тэр Монгол эх орныхоо нэр хүндийг сайнаар авч явахыг хичээдэг нь мэдрэгдсэн юм. Урлагийн хүн болоод ч тэр үү илэн далангүй, чөлөөтэй, сэтгэлийн хөөрөлтэй ярьсан нь тодхон үлджээ. “Анх Аргайсүхийн Хангай нэр сүүлдээ Монголын Хангай болчихсон. Тиймдээ

ч энэ нэрийг өдөр бүр өндөрт өргөхийн төлөө л хичээж байна. Намайг энд анх ирэхэд “Монголд балет байдаг юм уу” гэж хүртэл асууж байсан. Харин дараахан нь Монголын талаарх бодол, сэтгэл нь өөрчлөгдсөн. Үүнд л би баярладаг” хэмээн тэрбээр хуучилсан юм.

Сонгодог бүжигт шимтэн, өдрөөс өдөрт хичээнгүйлэн өөрийгөө хөгжүүлж байгаа сурагчдаа харж тэр урам авдаг. Ойрын хугацаанд Монголд сурагчдаа дагуулан очиж, Монголын залуу бүжигчидтэй хамтарсан тоглолт хийх төлөвлөгөөтэй гэнэ. “Өөрийнхөө юу хийж байгааг хүмүүст таниулж, тайлагна. Бас хэр хэмжээнд багш болсныг ч харьцуулж мэдэрье” хэмээн яриу.

“S&K ballet studio”-ийн сурагчид

Бүжигчин А.Хангай

Тэрбээр хэд хэдэн компанитай гэрээгээр ажиллаж байна. Тэдний нэг “Choumber Ouest” жил бүрийн долдугаар сард Киосатогийн үзэсгэлэнт байгальд зохион байгуулдаг “Field Ballet” –аас тэрбээр санаа авч Монголын үзэсгэлэнт байгаль дунд энэхүү арга хэмжээг зохион байгуулах далдхан мөрөөдөлтэй яваа. “Одоохондоо зөвхөн санаа л байна” гэж хэлснээрээ тэр үүнийг хийж, хэрэгжүүлэх хүсэл тэмүүлэл дүүрэн байгаагаа илэрхийлсэн юм.

Тэр хэлэхдээ “Урлаг хүмүүсийг үргэлж нэгтгэж байдаг” гэсэн. Харин түүний дотроос Монгол-Япон Улсыг нэгтгэж байгаа хүний нэг нь уран бүтээлч А.Хангай юм. Сонгодог бүжгийн дэлхийн их мастерууд төрөн гарсан Японы урлагийн босго өндөртэй тайзнаа эх орныхоо нэрийг хугалалгүйгээр улам өндөрт өргөж яваа түүгээр бахархахаас өөр сэтгэгдэл монгол хүнд төрөхгүй биз ээ. ►

► Халуун элэг

Монгол Улсаас Япон Улсад суугаа ЭСЯ-ны Консулын хэлтсээс Япон дахь Монгол Иргэдийн Нэгдсэн холбоо байгуулах санаачилга гаргаж 2016 оны тавдугаар сарын 22-нд анхдугаар хурлаа зохион байгуулж байжээ. Тус холбооны Хүндэт Ерөнхийлөгч нь Японы мэргэжлийн Сумо бөхийн их аварга ёкозуна Хакухо М. Даваажаргал бол тэргүүнээр нь “Халуун сэтгэл in Japan” холбооны удирдагч А.Долгион томилогдон ажиллаж байна.

Япон дахь Монголын ирээдүйн нэгдсэн холбооны гишүүн А.Долгион

Гудамжинд ямар ч Япон хүнтэй таараад би монгол хүн гэж хэлэхэд сэтгэл нь маш өндрөөр хүлээж авна. Тиймээс энэ нэр хүндийг илүү өндөрт гаргахыг хувь хувьдаа ихэд хичээмээр санагддаг” гэж Япон дахь Монгол иргэдийн Нэгдсэн Холбоо” ТББ-ын тэргүүн ярьж байна.

Японд монгол иргэдийн тодорхой бүлгүүдийн эрх ашгийг хамгаалдаг олон нийтийн сайн дурын байгууллага цөөнгүй байдаг. Гэхдээ Япон дахь 7000 гаруй монгол иргэний нэгдсэн эрх ашгийг хамгаалсан байгууллага өмнө нь байгаагүй юм. Тус тусдаа үйл ажиллагаа явуулж байгаа холбоо, байгууллагуудыг нэгдсэн удирдлагаар хангах зорилгоор уг Япон дахь Монгол иргэдийн нэгдсэн холбоог байгуулсан аж.

Тус холбооны тэргүүн А.Долгионтой уулзаж холбооных нь үйл ажиллагааны талаар ярилцсан юм. Түүний хэлж буйгаар тус холбоо нь Япон Улсад ажиллаж, амьдарч, сурч буй бүх иргэдийн эрх ашгийг хамгаалах, тэдэнд бүх талын дэмжлэг туслалцаа үзүүлэх болон Монгол Улсыг Японд өргөн хүрээтэй сурталчлан таниулахад оройлон зүтгэж байгаа аж. Түүнчлэн хоёр улсын аж ахуйн нэгж болон иргэд хоорондын харилцаа, хамтын ажиллагааг хөгжүүлэхэд хувь нэмэр оруулах үүрэгтэй.

А.Долгион Монгол руу машин экспортолдог япон компанид ажилладаг аж. Тиймд Монголд мөрдөгдөж буй хуулийн өөрчлөлтүүд өөрийнх нь ажилд шууд болон шууд бусаар нөлөөлдөг аж. Тухайлбал өнгөрсөн хавар приус машинаас онцгой

албан татвар авахаар болсон. Гэтэл Монгол руу илгээсэн машин нь замдаа явах үед уг шийдвэр гарч, богино хугацаанд хэрэгжиж эхлэх болсноор худалдан авагчдад тооцоолоогүй гэнэтийн зардал нэмэгдэх болсон тухай яриу. Энэ мэтчилэн тооцоо судалгаа муу хууль, төр засгийн гэнэтийн шийдвэрүүд нэлээд хүндрэл дагуулдаг гэсэн юм. “ОУВС-гийн хөтөлбөрөөс үүдэж Приус машины татварыг нэмсэн гэхэд япончууд маш их гайхсан. Ямар ч хугацаа өгөхгүй, судалгаагүй шууд л гаргачихаж байгаа юм уу” хэмээн уулга алдана.

Түүний хувьд энэ улсад долоо дахь жилдээ амьдарч байгаа. А.Долгионы дурдсанаар Японд байгаа монголчууд нэр хүндтэй, их хүндлүүлдэг гэнэ. “Мэдээж энэ нь сумо бөхийн ертөнцөд амжилт гаргасан бөхчүүдтэй холбоотой. Гудамжинд ямар ч япон хүнтэй таараад би монгол хүн гэж хэлэхэд сэтгэл нь маш өндрөөр хүлээж авна. Тиймээс энэ нэр хүндийг илүү өндөрт гаргахыг хувь хувьдаа ихэд хичээмээр санагддаг” гэж Япон дахь Монгол иргэдийн Нэгдсэн Холбоо” ТББ-ын тэргүүн ярьж байна. Энэ үг түүний эх орноо гэсэн сэтгэлийн илэрхийлэл. Мэдээж гадаадад амьдарлаа гээд бүх зүйл сайхан, дардан болчихдоггүй. Заримдаа өөрийн эх орон дахь амьдралаасаа ч дорд байх тохиолдол бий шүү дээ. “Заримдаа манайхан хулгай, дээрэм хийсэн эсвэл өөр хэрэгт орсон гэж дуулдах үед сэтгэл их өвддөг” гэдгээ нуусангүй.

Мөн тэрбээр “Монголд 10 сая төгрөгөөс доош эсвэл 60 сая төгрөгөөс дээш машинууд хурдан зарагддаг. Үүнийг харахад эх оронд минь баян, ядуугийн ялгаа их байгаа юм байна гэж бодогддог” хэмээв. Эх орноо, элэг нэгтнээ гэсэн сэтгэл нь үргэлж халуун явдаг нь түүний ярианаас мэдрэгдэнэ. Одоо түүний эн тэргүүний зорилго нь удирдаж буй холбоогоо цаашид тогтвортой, далайцтай үйл ажиллагаа явуулах зөв найдвартай үндэс суурийг нь бэлдэж өгөх. А.Долгион “Манай холбоо удахгүй өөрийн оффистой болно” гээд дулаахнаар инээмсэглэнэ.

“Япон дахь монгол иргэдийн нэгдсэн холбоо”-ны өөр нэг үүрэг нь хоёр орны бизнесийн харилцааг өргөжүүлэхэд аж ахуйн нэгжүүдэд дэмжлэг үзүүлэх. Энэ хүрээнд төрөл бүрийн хурал зөвлөгөөн, хэлэлцүүлэг зохион байгуулахаар төлөвлөөд буй аж. “Mongolian Economy” сэтгүүл түүний энэхүү зөв зүйтэй санаачилга болон тус холбооны үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллахаар болсон билээ. ■

Монгол дахь япончууд

Тал нутаг дахь Арлынхан

Өндөр хөгжилтэй, бизнесийн том боломж бүхий улсаасаа гаран харь оронд, тэр дундаа эрс тэс уур амьсгалтай Монголд ирж амьдарна, бизнес эрхэлнэ гэдэг асар их зориг биз ээ. Ялангуяа жижиг, дунд бизнес эрхлэгчдийн хувьд илүү том эрсдэл байдаг нь зах зээлийн жам. Гэхдээ чухам дээрх төвшний бизнесмэнүүд тухайн орныхоо аж амьдрал, зан заншлыг бодитоор ойлгож мэдэрдэг нь практикаас гарсан үнэн билээ. Тиймээс ч энэхүү нийтлэлийн маань гол субъект нь жижиг, дунд бизнес эрхлэгч япон иргэд юм.

Монголд амьдардаг япончууд цөөхүүлээ аж. Бизнес эрхэлдэг нь бүр ч цөөн. Гэсэн ч гэлээ компаниа амжилттай удирдан Монголын цаг агаарын хатуу хөтүүг, Монголын нөхцөл байдлын даваа бартааг бидний адил туулж явна. Бизнесээ хэрхэн эхэлсэн тэдний түүх янз бүр. Зарим нь оюутан ахуйгаасаа суурьшсан байхад, нөгөө хэсэг нь бизнес эрхлэх гэж зорьж ирсэн байх. Эсвэл албан ажлаар ирээд сайхан амьдрах боломж, бизнес хийх бололцоо Монголд байгаа гэж үзэн үлдсэн нь ч байна.

Тийм нэгэн эрхэм бол Казуо Яширо. Барилгын архитектор, интерьер дизайнер мэргэжлээрээ нутгийнхаа томоохон компаниудад ажилласан туршлагатай хэрнээ хувийн бизнесээ гагцхүү Монголд эхэлжээ. ЖАЙКА-д ажиллаж байсан найз нь манай орны талаар сайхан зүйлсийг олонтаа ярьсан нь түүний шийдвэрт том нөлөөлсөн гэнэ. Тэрбээр эхэндээ хуучин компьютер, нөүтбоок Японоос оруулж ирэн худалддаг байсан бол удалгүй мэргэжлийнхээ дагуу интерьер дизайны компаниа байгуулсан түүхтэй.

Харин хатагтай Ибукуро Томокогийн намтар түүнийхээс өөр. Тэрбээр монгол

Ибукуро Томоко монгол залуутай хань ижил болоод 20 гаруй жил болжээ

залуутай хань ижил болоод 20 гаруй жил болжээ. Васадагийн их сургуульд сурч байхдаа Түүхийн хүрээлэнд дадлагаар ирснээр манай оронтой анх танилцав. Бусдаас ялгаатай нь, 20 жилийн хугацаанд нэлээд чиглэлээр ажиллаж үзэж. Нэг хэсэг хэлний сургалт ажиллуулж байсан бол хожмоо Японоос машин авчирдаг болсон байна. Бүр Да хүрээ зах дээр өвлийн хүйтэн, зуны халууныг умартан зогсч машинаа өөрөө борлуулдаг байсан гэнэ. Гадаад хүний хувьд аргагүй л хүнд хөдөлмөр шүү. Өнөөдөр ч тэвчээр заасан бизнес эрхэлж байна. Зөгий үржүүлгийн бизнес эрхлэн дулаан улирлын ихэнхийг хөдөө өнгөрөөж байгаа аж. Түүнийгээ өмнө нь Төв аймагт эрхэлж байсан ч цаг агаарын байдлаас шалтгаалан энэ жил Сэлэнгэ аймагт шилжин ажиллажээ. ▶

Монголд амьдардаг япончууд цөөхүүлээ аж. Бизнес эрхэлдэг нь бүр ч цөөн. Гэсэн ч гэлээ компаниа амжилттай удирдан Монголын цаг агаарын хатуу хөтүүг, Монголын нөхцөл байдлын даваа бартааг бидний адил туулж явна.

Нэлээд монголжуу дүр төрх, хэв шинжтэй тэрбээр монгол хэлээр үнэхээр сайн ярьж байв. Монгол хүний зан чанар, Монгол орны онцлог шинжийг ч гайхалтай сайн мэдэж байна. Монгол нөхөртэй болж, монгол ахуйд 20 жил амьдарч байгаа болохоор арга ч үгүй байх. Япондоо очоод арваас илүү хонож чадалгүй буцдаг гэхээр монголжсон япон бүсгүй гэж тодорхойлж болохоор.

Бизнесээ Монголоос эхэлсэн эдгээр

Каэзо Яширо хувийн бизнесээ Монголд эхэлсэн

**Бизнесээ Монголоос
эхэлсэн эдгээр
хүмүүсийн түүхээс
харахад яг л бидний
туулдаг зам харгуй,
давдаг гүвээ давааг
туулан явна.**

хүмүүсийн түүхээс харахад яг л бидний туулдаг зам харгуй, давдаг гүвээ давааг туулан явна. Мөн монголчуудын арга барил, Монгол орны ёс уламжлалыг хүндэтгэж ойлгодог нь ярилцан суух хоромд тод ойлгогдсон. Тэр дундаа ард иргэдийн зан заншлын талаар халуун дулаан сэтгэгдэлтэй байдгаа нэг бус удаа онцолж байсан юм.

Хатагтай Томоко хэлэхдээ “Хэрэв би Япондоо байсан бол нялх хүүхдээ өсгөхийн хажуугаар хувийн бизнес эрхэлж чадахгүй байсан байх. Монголчууд нэг нэгэндээ дэм болох хүсэл тэмүүлэлтэй ард түмэн юм. Манай хамаатан, таньдаг хүмүүс хүүхдийг маань харж өгч, зөөж авахад минь тусалж байсны ачаар би нэгэн зэрэг олон ажил амжуулж чадсан шүү” хэмээн монгол-япон хүмүүсийн хоорондын харилцааны нандин холбооны нэгэн жишээг өгүүлсэн.

Ноён Яширо ч гэсэн ийм жишээг хэлж байлаа. Монголчууд цаг барихгүй байх тохиолдол олонтаа гарахад анхандаа дасч чаддаггүй байж. Харин машины түгжрэлээс үүдэн өөрөө цагаасаа хоцрохын цагт монголчууд “Зүгээр ээ, зүгээр” гэж уужуу тайвнаар ханддаг нь түүнд нэгийг бодогдуулсан гэнэ. Тиймээс өдгөө энэ тал дээр ойлгож ханддаг болсноо тэрбээр хуучилсан.

Монголд ирсэн түүхийн нь тухайд, анхны төлөвлөгөөгөөр бол Японоос авчирсан компьютерүүдээ гурван сарын хугацаанд зараад буцах байж. Гэтэл яагаад ч юм үлдэхээр шийджээ. Үлдсэндээ харамсахгүй байна уу? гэж Яшироогоос асуухад “Огтхон ч үгүй. Харин ч сэтгэл хангалуун байгаа” гэв. Түр хугацааны төлөвлөгөөтэй байсан атлаа бүтэн 13 жилийн турш үлдсэн хүнд ингэх нэг том шалтгаан байж таараа.

Энэ шалтгааны учиг надад сонирхолтой байгааг тэрбээр мэдсэн бололтой шууд л “Итгэмтгий зан, гэр бүлийн найрсаг харилцаа, уламжлалт арга барил” гэсэн тов тодорхой хариултыг өлгөө. Үүнийгээ тэрбээр тайлбарлахдаа “Би компаниа нэг ч удаа рекламдаж байгаагүй.

Гэтэл манайхыг зорьж ирдэг Монголын компаниуд ихэнхдээ манай харилцагчдын найз нөхөд байдаг нь надад сайхан сэтгэгдэл төрүүлдэг. Бидний хоорондын харилцаа бол зөвхөн бизнесээр хязгаарлагдахгүй найрсаг нөхөрлөлийн түвшинд хөгждөг нь Монголд үлдэх гол шалтгаан болсон. Гэтэл бусад оронд бизнесийн харилцаа бизнесийн хэмжээндээ л үлддэг”. Монголчууд гэр бүлийнхээ уур амьсгалыг ямагт тэргүүнд тавьж, түүнийхээ сайн сайхны төлөө бүхнээ зориулдаг заншил нь энд үлдэх бас нэг шалтгаан болсныг тэрбээр мөн онцлон хэлсэн.

Монголчууд Япон орон, Японы ард түмэнд найрсаг ханддаг. Дээр нь найдвартай хамтрагч, өндөр чанар чансаагаар бас төсөөлдөг. Тэгвэл бидний яг энэ хүлээлт ноён Яширод ахуй амьдралд ч, бизнесийн талбарт нь ч тод мэдрэгддэг аж. Тиймээс энэ их итгэлийг өндөрт авч явах нь түүний чухал зорилгын нэг гэнэ. ■

ТАНЫ ОРЛОГЫГ ТЕХНИКИЙН АЖИЛЛАСАН ЦАГ БҮРТ НЭМЭГДҮҮЛНЭ.

2017 ОН ДУУСТАЛ

CAT® 360° ADVANTAGE

БАГЦАД БАГТСАН ҮЙЛЧИЛГЭЭ

БАГЦ	МОДЕЛИЙН ТӨРӨЛ	ТОНОГ ТӨХӨӨРӨМЖИЙН ХЯНАЛТЫН ШИЙДЭЛ - ТҮВШИН 2					УРТАСГАСАН БАТАЛГААТ ХУГАЦАА	ОПЕРАТОРЫН СУРГАЛТ	ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ СЭЛБЭГИЙН БАГЦ
		PRODUCT LINK	VISION LINK	S-O-S	ТЕХНИКИЙН ҮЗЛЭГ	САР БҮРИЙН ТЕХНИКИЙН ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАЙЛАН			
SILVER / МӨНГӨ	Off Highway Truck 777E, 785D	✓	✓	✓	✓	✓	ХҮЧ ДАМЖУУЛАХ АНГИ + PREMIER 24 САР эсвэл 8000 МОТО ЦАГ	✓	—
GOLD / АЛТ	Off Highway Truck 777E, 785D	✓	✓	✓	✓	✓	ХҮЧ ДАМЖУУЛАХ АНГИ + PREMIER 24 САР эсвэл 8000 МОТО ЦАГ	✓	20% - ИЙН ХӨНГӨЛӨЛТТЭЙ 2000 МОТО ЦАГ ХҮРТЭЛХ

CAT® 360° ADVANTAGE СОНГОХ 10 ШАЛТГААН

1. CAT "Product Link" технологи болон "Vision Link" аппликашн
2. Ажлын бүтээмж илүү
3. Техник тутмын боломжит ашиг орлого өсдөг
4. Оновчтой засвар үйлчилгээ болон сэлбэгийн ашиглалт
5. Илүү сайжруулсан хөдөлмөрийн цаг зарцуулалт
6. Техникийн засвар үйлчилгээний зардлыг бууруулж, төлөвлөгөө гарган бүртгэл хадгалах
7. Катерпиллараас сургасан инженерүүдийн чанартай ажил
8. Техникийг илүү өндөр үнээр эргэн худалдах боломж
9. Илүү итгэлтэйгээр төлөвлөх
10. Ашиглалтыг сайжруулах

Вагнер Ази Тоног Төхөөрөмж ХХК

Баянгол Дүүрэг 4-р хороо, Баруун Үйлдвэр - 133
Вагнер Азийн Байр, ш/х - 26, Улаанбаатар - 16030, Монгол Улс
Утас: 7018-7588, Факс: 7018-7587
www.wagnerasia.com

WAGNER
ASIA EQUIPMENT LLC

CAT®

СУМО

Тэртээ 25 жилийн өмнө
Токио хотод Монголын
зургаан залуу
мэргэжлийн сумогийн
ертөнцөд хүч үзэхээр
хөл тавьсан түүхтэй.

Ард түмнүүдийн хүү

Аварга Хакухо тавдугаар сарын бациёд
1000 дахь ялалтаа авч байгаа агшин.

Асашёрюу

Омогшил

Японы мэргэжлийн сумогийн 68 дахь Их Аварга Долгорсүрэнгийн Дагвадорж. Багаасаа л үндэсний болон чөлөөт бөхөөр хичээллэдэг нэлээд хөдөлгөөнтэй хүүхэд байсан гэдэг. Түүний аав нь Монгол Улсын заан Д.Долгорсүрэн билээ. Тэднийх дөрвөн хүү, нэг охинтой. Ирээдүйн Их аварга бага хүү Д.Дагвадоржийгоо 1980 оны 9-р сарын 27-нд өлгийдөн авчээ.

1996 оны Үндэсний их баяр наадам. Аав, ах нар шигээ алдартай бөх болох мөрөөдөлтэй Д.Дагвадорж хүү өсвөрийн барилдаанд түрүүлэхэд ах Д.Сумъяабазар нь Улсын заан цол хүртэж, Д.Долгорсүрэнгийн гэр бүлээс хоёр дахь Улсын заан цолтон төрж байв. Гэвч залуу хүүгийн мөрөөдөл нэг л өдөр өөрчлөгдөж сумог сонирхох болов. Түүнд сумо бөх үзэхэд маш амархан мэт санагдсан гэдэг. Төд удалгүй Япон Улсыг зорьж Мэйтоку хэмээх спортын ахлах сургуульд элсэн орж их спортод хүч сорих эхний алхмаа тавилаа.

Хэдий хэл яриа, дэг жаягаас эхлээд хүндрэл бэрхшээл нэлээд тулгарсан ч даван туулах сэтгэлийн хат түүнд байлаа. “Энд ирээд би нусаа хацартаа бүү хэл, ар дагзандаа наасан шүү дээ” хэмээн Их аварга Д.Дагвадорж хуучилж байсан удаатай. 1999 оны тавдугаар сарын башёд анхны түрүүтээ авч сумогийн оргил руу уулын бэлээс нь өгсөж эхлэв. Дараа нь жонидан зиндаанд нэг ч уналгүй долоо давж түрүүлэн, дараа сард нь сандамэд дэвшин түрүүлж, улмаар макүшита зиндаад орсон урамтай сайхан амжилт үзүүлж аав, ээж, эх орон, ард түмнээ баярлуулж байлаа.

Сумо бөх бол зиндаа ахих тусам л хатуу ширүүн болж өрсөлдөөн улам ихэсдэг спорт. Тэрбээр 2001 онд дээд зиндаанд дэвшин барилдаж хоёр жил хүрэхгүй хугацаанд буюу 2003 оны Хацү башёд озэки Мүсюямаг

давж, сумо бөхийн 68 дахь Их аварга болж Японы сумо болон Монголын спортын түүхэнд нэгэн шинэ хуудас нээсэн юм. Гуяа алгадаад, харцаан тогтоож, ширэв татаад эргэхэд түүний харцнаас далдирч чадах бөх үгүй байсан. Их аварга Д.Дагвадорж дээд зиндаанд нийт 25 удаа түрүүлж, мөн 2005 онд жилийн бүх башёд (хонбашё) түрүүлсэн нь энэхүү амжилтыг гаргасан анхны сумоч болсон билээ.

Япончууд түүнийг Их аварга гэдгээс нь гадна сумо бөхийг дэлхий нийтэд бүрэн таниулсан хүчтэн хэмээн талархалтай явдаг. Хэдий ид барилдах үедээ зодог тайлсан ч сумогийн дэвжээнээ харагддаг омголон дүр төрх одоог хүртэл түүнээс үргэлж харагдана. Зодог тайлсных нь дараа нэрт сэтгүүл Форбес түүнд зориулан нийтлэл бичихдээ “Сумогийн Майкл Жордан” хэмээн цоллосон.

Тэрбээр 2010 онд зодог тайлнаасаа хойш Монголд амьдарч байна. Түүнээс хойш ч хоёр улсын харилцаанд оруулж буй түүний хувь нэмэр их. Үндэсний хөрөнгө оруулалтын банкныг үүсгэн байгуулж, өнгөрсөн жил мөн Японы хамтарсан хөрөнгө оруулалттай гүүний эхэс боловсруулах үйлдвэр ашиглалтад оруулан хоёр орны бизнесийн харилцааг өргөжүүлж явна.

Түүнчлэн энэ оны долдугаар сараас Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Х.Баттулга Д.Дагвадоржийг Монгол Япон Улсын хамтын ажиллагааны асуудал хариуцсан бие төлөөлөгчөөр томилсон юм. Сумогийн Их аварга, Ерөнхийлөгчийн бие төлөөлөгч, бизнесмэний хувиар ч хоёр орны хөгжилд, ард түмнүүдийн найрсаг харилцаа холбоонд ч өөрийн хувь нэмрээ оруулан ажиллах сэтгэл зүрх, хүсэл тэмүүлэл бас омогшил түүнд бий ■

Япончууд түүнийг Их аварга гэдгээс нь гадна сумо бөхийг дэлхий нийтэд бүрэн таниулсан хүчтэн хэмээн талархалтай явдаг.

Мэргэжлийн сумогийн 68 дахь их аварга

Мэргэжлийн сүмогийн 69 дэх их аварга Хакухо Монголын анхны сүмо бөхийн дэвжээнээ.

-Юуны өмнө танд мэргэжлийн
сүмо бөхийн 1050 дахь даваагаа
авч, түүхэн дээд амжилт тогтоосонд
"Mongolian Economy" сэтгүүлийн
үншигчид болон хамт олны өмнөөс
баяр хүргэе. Ялалт байгуулаад эх
орондоо ирэх сайхан байдаг биз ээ.
Та сэтгэгдлээ хуваалцана уу?

Хакучо аварга: -Баярлалаа. Миний хувьд өнгөрсөн нэг жил түрүүлээгүй, бэртэлтэй хэцүү жил байлаа. Энэ тав, долдугаар сард амжилттай сайхан барилдаж мэргэжлийн сумогийн дээд амжилт 1047 давааг монгол хүү ахиулж, ноён оргилд нь гараад, дээрээс нь энэ том амжилтаа бататгаж 39 дэх түрүүгээ авсандаа туйлаас баяртай байна.

Хакухо

Цагийг эзлэгч

Бидний өмнө үндэсний дээл, гутлаа өмссөн нуруулаг сайхан монгол эр сууж байна. Хүнгэнэсэн эрдүү зөөлөн хоолойгоор бидэнтэй ихэд дотно яриа өрнүүлсэн энэ хүн бол Мэргэжлийн сумо бөхийн их аварга Мөнхбатын Даваажаргал (Хакухо). Мэргэжлийн тамирчны замналдаа түүхэн амжилт тогтоосныхоо дараахан эх нутагтаа ирээд буй нь энэ. Монгол дахь сумо бөхийн анхны дэвжээг нээсэн билэгт өдөр бидний уулзалт давхацсан

билээ.

1991 онд Сумо бөхийн цагийг эзэлсэн их аварга Ваканахано Японы үндэсний бөхийг сурталчлахаар Монгол оронд айлчилжээ. Монголын үндэсний бөхийн аваргуудтай хийсэн уулзалтад Ваканахано аварга аавьгаа дагаж ирсэн зургаан настай хүүд чихэр атгаж өгчээ. Тэр хүү нь Дархан аварга Ж.Мөнхбатын бага хүү Даваажаргал байжээ. “Юм бүхэн цаанаа учиртай байдаг бололтой” хэмээн Хакухо ▶

► аварга тодхон үлдсэн дурсамжаа уудалсан юм.

Үзэх дуртай самурайтай киногоороо л япон орныг төсөөлдөг хүү гараас нь чихэр авсан Их аваргаасаа ч өндөр амжилт байгуулна гэж санаагүй явсан нь мэдээж. Гэсэн ч тэрбээр 15 настайдаа сумочин болох зорилго өвөртлөн Арлын орныг зорьсон юм.

“Анх Японд ирэхэд мэргэжлийн сумод орно гэсэн итгэл байгаагүй. Яагаад гэвэл нэг дэвжээнд хоёр л гадаад бөхтэй байхыг зөвшөөрдөг. Яг тэр үед Асашёрюү Д.Дагвадорж аварга, Асасикерюү Б.Дашням хоёр маань дээд зиндаанд маш амжилттай барилдаж гарч ирж байсан болохоор багш нар монгол хүүхдүүдийг их сонирхож байв. Хэдийгээр олон багш ирж үзсэн ч намайг хэн ч сонгоогүй” хэмээн Их аварга инээд алдлаа.

Хоёр сар өнгөрлөө. Маргааш нутаг буцна. Зорьсондоо хүрээгүй ч бэлтгэл хийхийн амтанд орсон хүү өөртөө шинэ зорилго тавьжээ. “Олимпийн тамирчин болно аав аа. Надад сайн багш бэлдээрэй” хэмээн хүү гэр рүүгээ утас цохьжээ.

Орой нь түүнийг үдэж өгөхөөр найз нөхөд, ойр дотнынхон нь ч цуглав. Гэтэл “Аав” гэж хүндэлдэг япон багш, мэргэжлийн сумод анхлан хөл тавьсан монгол хүү Д.Батбаяр (Кекүшюзан) ах хоёр нь түүнийг дуудаж уулзаад юу ч тайлбарлалгүй “Чадах уу” гэсэн ганц л асуулт тавьж. “Аварга” сайн ухаж ойлгоогүй ч, эргэлзэлгүйгээр “Чадна” хэмээн хариулжээ. Хэдхэн цагийн дараа онгоцонд суугаад харих гэж байсан хүү ингэж л мэргэжлийн сумод хөл тавьсан юм. “Нэг өдөр бүү хэл хэдхэн цагийн дотор л хүний амьдрал, тавилан өөрчлөгддөг юм билээ” хэмээн хувь тавилангийн тухай хөөрөлдлөө.

“Би өөрөө гүйж, харайж, сагс тоглодог, биеийн тамирт дуртай хүүхэд байсан болохоор итгэлтэй

байлаа. Гэтэл ах нартай бэлтгэл хийж эхлээд бараг няслахад нь шахуу унана. Тэгж л анх өөрийгөө их сул дорой гэдгээ мэдэрч билээ” хэмээн мэргэжлийн сумод хөл тавьсан эхэн үеийнхээ тухай аварга өгүүлэв. Энэ үеэс л тэр шинэ тэмүүлэл, зорилготой болжээ.

Дөнгөж Жүрөд дэвшээд байсан үедээ гэргий Саяакотойгоо танилцжээ. Үерхэж эхлэхдээ Хакухо “Ёкозуна болсны дараа нэвтрүүлэгч болчихоод намайг зурагтаар мэдээлээрэй” гэж хэлж байсан тухай түүний гэргий нь дурссан байдаг.

Бидний уулзалт ид дундаа орлоо. “Эх орноо, эцэг эхээ хайрлаж чадсан хүн ямар ч улсын хүн ардыг хайрлаж хамгаалж чаддаг юм болов уу” хэмээн тэрбээр сэтгэлээсээ яриу. Энэ хүний амьдрал, амжилт, туулж өнгөрүүлсэн баяр, гунигтай дурсамж бүр нь япон орон, япон ард түмэнтэй холбогдоно.

2011 оны гуравдугаар сарын 11-нд, Их аваргын 26 насны төрсөн өдрөөр Японы Тохоку мужийн ойролцоо, эргээс 70 км зайд далайн гүнд 9.1 магнитуд хүчтэй газар хөдөлж, цунами үүсгэсэн билээ. “Бид гурван сарын дараа гамшиг болсон газруудаар очсон юм. Биднийг очих үеэр ч газар хөдөлсөөр байлаа. Цунамигаас хойш том, жижиг олон удаагийн газар хөдлөлт болж, нутгийн иргэд нойргүй шахам гурван сарыг өнгөрүүлсэн байв. Тийм үед би аваргын ёслолоо хийгээд буцаж билээ. Маргааш нь “Таныг ёслолоо хийснээс хойш нэг ч удаа газар хөдөлсөнгүй. Бид үнэхээр сайхан амарлаа” гээд утсаар ярьж байсан” хэмээн хуучлах монгол хүүгээр бахархана.

Сумо нь зөвхөн спорт төдийгүй Японы өв уламжлал, ёс заншил, соёлын тээгч юм. Японы аль ч сүм дуганд орж үзвэл адилхан хөндлөн бүдүүн олс байгаа үзэгдэнэ. Яг тийм олсыг Их аварга

хүн л бүслэх эрхтэй. Харин Их аваргын башёгийн үеэр өдөр бүр үйлддэг ёслол нь газарт байгаа муу муухай бүхнийг гишгэн устгаж буйг илэрхийлдэг байна.

“Миний эх орны заяа тэнгэр намайг харж үздэг юм болов уу. Яагаад дөнгөж 62 кг жинтэй байсан хүүхэд Сумогийн бүх амжилтыг эвдэв. Магадгүй сумогийн бурхан тэнгэр миний хөдөлмөрийг үнэлсэн биз. Энэ хоёр улсын маань бурхан тэнгэр л намайг түшсэн болоод л би энэ амжилтыг тогтоосон... Би мундаг их хүчтэй бяргай хүн биш ээ, азтай л

хүн. Гэхдээ аз хөдөлмөрлөсөн хүнд л ирдэг юм байна” гэж залуухан Их аварга маань яриагаа даруухан үргэлжлүүлнэ. Үнэхээр ч япон хэлнээ аз гэх үгийг “Цэрэг арми”, “Давшин довтлох” гэсэн утга бүхий ханзаар бичдэгийг тэрбээр

хожим нь мэджээ. Өөрөөр хэлбэл, “Азыг тэмцэж олдог” гэсэн утгыг эдгээр ханз илэрхийлдэг байна.

Одоо тэрбээр дахин өөр шинэ зорилго, тэмүүлэлтэй болсон. Тэр нь дөнгөж сумод хөл тавьж буй залуусын зорилгыг томруулах. Тайхо аваргын 32 түрүүг гүйцсэний дараа ямар ч зорилгогүй, барилдах эрмэлзэлгүй болсон байна. Тэр залуусыг биелэхэд амар зорилготой байхыг хүсэхгүй байгаа. Тиймдээ ч “Барилдаан бүр үзүүр, түрүү шүү” гэж аавынхаа захисныг өөртөө шивнэсээр дэвжээн дээр гарах болно.

Мөн 2020 оны Олимпийн дэвжээн дээр Их аваргын ёслолоо үйлдэж газар доорх муу муухайг үлдэн хөөх хүсэл цээжин цаана нь булгилж буй. Хэрэв тэрбээр 15 настайдаа нутаг буцсан бол Токиогийн дэвжээнээ зогсож л байх байсан гэдэгт итгэлтэй байна. Ваканохана аваргын гараас чихэр авч байсан Ж.Мөнхбатын бага хүү өнөөдөр Монголын болон Японы ард түмний хүү болжээ. ■

Би мундаг их хүчтэй бяргай хүн биш ээ, азтай л хүн. Гэхдээ аз хөдөлмөрлөсөн хүнд л ирдэг юм байна

Харумафужи

Их аваргын шавь Их аварга

Мэргэжлийн сумогийн 70 дахь Их аварга

Арван долоон жилийн өмнө мэргэжлийн сумогийн Ажигава дэвжээнийхэн Монголоос гурван хүүхэд шалгаруулж авчээ. Тэдний дунд 16 настай Д.Бямбадорж хэмээх хүү байв. Түүний аав нь үндэсний бөхийн Улсын заан Р.Давааням агсан, том ах Д.Баасандорж нь аймгийн начин, бага ах Д.Лхагвадорж нь Улсын начин, авга ах нь МҮБХ-ны тэргүүн Р.Нямдорж, үеэл нь улсын гарьд Н.Ганбаатар билээ. Жинхэнэ бөхийн удмын хүн.

Энэ хүү сайнтай, муутай, хатуу зөөлөн хосолсон сумо гэх их спортын бэлээс нь оргил хүртэл шантралгүй зүтгэсэн. Зүтгэл ч хоосон байгаагүй. Хэн бүхний гарч чаддаггүй сумо бөхийн оргилд Улсын заан Р.Даваанямын хүү Д.Бямбадорж гарч чадсан. Гэхдээ заримдаа спорт биднээс зөвхөн амжилт биш хат суусан сэтгэлийн тэнхээг ч шаарддаг. 2007 оны Хацу башёгийн эхний өдөр Ама /тухайн үед ийм нэртэй байв/ учраа бөхөө ялчихаад хүч тамирын усыг /Дэвжээний баруун өнцөгт модон торхтой ус, модон шанага бий. Тэрхүү хүч тамирын усыг Чикара мизу” гэж хэлдэг/ дараагийн сумочдоо өгөх зуур нүднээс нь сувдрах нулимсаа алгаараа шувтарч байлаа. Энэ нь хүчтэй өрсөлдөгчөө ялсан баярынх биш, 23 насандаа аавыгаа алдсан отгон

Хэн бүхний гарч чаддаггүй сумо бөхийн оргилд улсын заан Р.Даваанямын хүү Д.Бямбадорж гарч чадсан.

хүүгийн харууслын нулимс байв. Хэдий тийм ч хатуужил зоригийн эзэн Ама тус Хацу башёд 10:5-ийн амжилт үзүүлж Комусуби цолоо буцаан авсан юм.

Тэрбээр анх Ама нэртэйгээр сумогийн дэвжээнд барилдсан ч озеки цол авсныхаа дараа багшийнхаа зөвлөснөөр нэрээ сольж Харумафужи болгожээ. Нэрнийх нь утга гэвэл Хару нь гийгүүлэх, хамгаалах, Ума бол хүлэг морь, Фүжи нь Японы сүрлэг хайрхан гэсэн утгатай аж. Сумод багшийн үг хууль. “Багш надад гадил жимс харуулаад энэ бол алим гэхэд би “Тийм ээ багшаа энэ алим байна” гэж л хэлнэ” хэмээн Харумафужи нэгэнтээ ярьж байв.

Багш Исэгахама Ояката бол мэргэжлийн сумогийн 63 дахь Их аварга Асахиүжи билээ. Их аварга багшийнхаа цолыг 28 насандаа авснаар Харумафужи мэргэжлийн сумогийн 70 дахь, гадаадын тав дахь, Монголын гурав дахь ёкозуна болсон юм. Сумо бөхийн түүхэнд их аваргын шавь мэргэжлийн сумогийн дээд цолонд хүрч Их аварга цол авч чадсан нь ховор тохиолдол билээ. ■

Какүрюү

Даруухан Их аварга

Мэргэжлийн сумогийн 71 дахь Их аварга

Мэргэжлийн сумогийн 71 дэх аварга Какүрюү М.Ананд Улаанбаатарт 1985 оны наймдугаар сарын 10-нд төржээ. Аав ►

► Мангалжалав нь сэхээтэн бол ээж Оюунтөгс нь телевизийн мэргэжилтэй. Уг нь сэхээтэн хүн бол хүүхдээ эрдэм номд шамд хэмээн тулгаж "Хичээлээ хийсэн үү" гэж асуух атал Мангалжалав гуай бөхөд дуртай хүүгээсээ "бэлтгэл сургуулилт нь юу болж байна" хэмээн санаа зовнигуй асуудаг байжээ.

Сумогийн ертөнцөд хөл тавьсан эхний жил нь төсөөлснөөс ч хүнд угтсан. Учир нь анх "Изүцү" дэвжээнд шалгуулахаар очиход нь түүнийг голж сумо барилдахад тохирохгүй хэмээн хэлжээ. Бие томтой ч болхидуу хөдөлгөөнтэй тул бөхөөс илүүтэй "гёожи" буюу дэвжээний шүүгч болоход тохирох хүү байна гэж тухайн үед багш нар нь дүгнэсэн гэдэг. Гэвч дээд зиндааг эзэгнэх ах нарынх нь амжилт түүнийг хурцалж бууж өгөх тухай бодох өчүүхэн завдал өгөөгүй биз.

Ёкозүна М.Ананд 2002 оны нэгдүгээр сараас эхлэн сумогоор барилдсан. Хоёр жил орчим доод зиндаанд барилдаж байгаад 2004 оны долдугаар сарын Нагоя башёд сандамэгийн 11-д эрэмбэлэгдэж түрүүлжээ. Үүнээс хойш амжилт түүнийг салалгүй дагасан. Мэдээж энэ нь нөр их хөдөлмөрийнх нь үр дүнгийн эхлэл байв. Дээд зиндаанд барилдаж байхдаа Какурюү М.Ананд "Уран барилдаан"-ы шагналыг долоо, "Гарамгай барилдаан"-ы шагналыг хоёр удаа хүртсэн нь түүний барилдааны чанарыг илтгэнэ.

Түүнийг төлөв даруу, сайхан монгол эр гэж найз нөхөд нь үнэлдэг. Тэрхүү төрх нь ч барилдаанаас нь илт харагддаг. Бөхчүүд хоорондоо бөх хүнд дархан мэх байх ёстой хэмээн ярилцдаг. Энэ нь ямар ч үед гаргууд эзэмшсэн нэг л мэхээ барилдааны үеэр гаргах зуршлыг хэлдэг аж. Тэгвэл Их аварга М.Анандад дархан мэх байхгүй. Гэхдээ ашиглаж болох бүх л мэхийг шаардлагатай үед нь гаргаж чаддаг хэмээн сумоч нөхөд нь хэлж байлаа. Мөн хүчнээс гадна барилдааны мэдрэмж, ур чадвар, ухаан зэрэг чухал чанаруудыг Ёкозүна Анандаас харж болно. Төгсгөлд нь тэмдэглэхэд түүнийг "Интернэт Какурюү" гэж найзууд нь хочилно. Учир нь сумод анх ирэхдээ интернэтээр бүртгүүлсэн болохоор ингэж хочилсон ажээ. ■

Монгол Улсын Ерөнхийлөгч Н.Багабандийн хамт

Комүсүби цол хүртэл барилдаж байсан түүнийг Японы хэвлэлүүд "Мэхний их дэлгүүр" хэмээн алдаршуулсан. Учир нь сумогийн дэвжээнд өмнө нь харж байгаагүй монгол бөхийн суурьтай мэхнүүдийг тэрбээр хийж байжээ.

Түүнийг төлөв даруу, сайхан монгол эр гэж найз нөхөд нь үнэлнэ.

Кёкүшюзан

Мэхний их дэлгүүр

1990-ээд оны дундуур Монголын залуучууд арлын оронд очиж мэргэжлийн сумод хүч үзэх цувааг эхлүүлсэн алтан хараацайнуудын нэг нь яах аргагүй Кёкүшюзан Д.Батбаяр. Тэрбээр дээд зиндаанд гарч барилдсан хамгийн анхны монгол бөх гэдгээр спортын түүхэнд нэрээ мөнхөлсөн. Комүсүби цол хүртэл барилдаж байсан түүнийг Японы хэвлэлүүд "Мэхний их дэлгүүр" хэмээн алдаршуулсан. Учир нь сумогийн дэвжээнд өмнө нь харж байгаагүй монгол бөхийн суурьтай мэхнүүдийг тэрбээр хийж байжээ. Түүний хувьд сумогийн дэвжээнд барилдаж байхдаа учраа бөхөө 42 өөр мэхээр давж нэгэн шинэ түүхийг бүтээсэн юм. Хэдий тэрбээр комүсүби цол хүртэл барилдаж, зодог тайлсан ч олон монгол сумочдын алсын хараа, амжилтад нь алтан гадас нь болж чиглүүлсэн юм.

Кёкүшюзан Батбаяр 14 жил сумод барилдахдаа уран барилдааны шагналыг хоёр удаа, гарамгай болон дайчин барилдааны шагналыг тус бүр нэг удаа хүртэж байв. Мөн кинбоши буюу аварга цолтонг өвдөг шороодуулсан бөхөд олгодог шагналыг таван удаа хүртсэн нь сумогийн спортод дээгүүрт орох амжилт билээ. Тэрбээр 1000 гаруй барилдаанд 50-иас дээш хувьд нь ялалт байгуулсан ажээ. ►

► Кёкүшюзан Батбаяр анхны башёдоо 1992 оны тавдугаар сард барилджээ. Тухайн үед 19 настай байсан Кёкүшюзан гуравхан жилийн дараа макүшита зиндаанд түрүүлж жүрёо зиндаанд дэвшсэн аж. Харин 1996 оны есдүгээр сарын башёд жүрё зиндаанд түрүүлснээр монгол хүн мэргэжлийн сумогийн дээд зиндаанд барилдахаар болсон анхны тохиолдол болсон билээ. Түүнээс хойш дээд зиндаад олон жил тогтмол барилдаж Монголын ард түмнээ цэнхэр дэлгэцийнх нь өмнө баярлуулсан сумоч.

Тэрбээр 2006 онд зодог тайлснаасаа хойш Монголд амьдарч байна. 2008-2012 онд УИХ-ын гишүүнээр сонгогдон ажилласан бөгөөд 2012-2014 онд Монгол Улсын Ерөнхий сайд Н.Алтанхуягийн зөвлөхийн албыг хашсан билээ. Одоо тэрбээр хувийн хэвшилд чимээгүйхэн бизнес эрхэлж байгаа юм. ■

Асасэкирюү

Ухрах замгүй

Тэр анх 16 настайдаа Япон оронд очжээ. Төв аймгийн Баянцагаан суманд төрж, нийслэл Улаанбаатарт өссөн хүүд харь оронд, тэс өөр орчинд дасан зохицох эхлээд амаргүй байв. Түүний аав, улсын харцага Л.Бадарч хүүгээ Япон руу явахад машинаа зарж, харин ээж нь дэвтэр дүүрэн захиас үг дайжээ. Тэрбээр ээжийн захиас бүхий дэвтрийг одоо гэрийнхээ хойморт, бурхан шүтээнтэйгээ хамт хадгалдаг.

Б.Дашням анх мэргэжлийн сумогийн дэвжээнд гарсан тухайгаа “Маш сандарсан. Юу болоод өнгөрснийг сайн ойлгоогүй байтал давчихсан байсан” хэмээн ярив.

Асасэкирюү Б.Дашнямыг (Асасэкирюү Таро) Японд очихдоо сумод орох биш, дээд боловсрол эзэмших бодолтой байсан гэвэл уншигч та гайхаж магад. Япон дунд сургууль 2000 онд төгсөөд их сургуульд элсэх хүсэлтэй байсан түүнийг мэргэжлийн сумод хөл тавихад багшийнх нь ятгалга, хамт сурч байсан найзууд нь нөлөөлсөн гэдэг. Тэрбээр Н.Цэвэгням, Д.Батбаяр, Акэбоно аварга нарын барилдааныг шимтэн үздэг байв. Түүнтэй хамт Японд очиж, сурч байсан, их аварга Асашёрюү Дагвадорж түүнээс түрүүлээд сумод орчихсон байлаа. Д.Дагвадорж аварга тэр хоёр сургуульд байхдаа сайн барилдаж, үеийнхэн дотроо онцгойрч байсан болохоор Б.Дашнямд ч барилдах хүсэл их байлаа.

Б.Дашням мэргэжлийн сумогийн дэвжээнд анхлан гарсан тухайгаа “Маш сандарсан. Юу болоод өнгөрснийг сайн ойлгоогүй байтал давчихсан байсан” хэмээн ярив. Тэрбээр сумод дөнгөж орсон бусад бөхийн адил “Тэсвэр тэвчээрийн 2-3 жил”-ийг туулж гарчээ. Хоорондоо мөргөлдөнө, хүзүү, толгойгоо бэртээнэ. Өглөө эрт босч, цэвэрлэгээ хийнэ, орой хоолоо хийнэ, багш нарын туслахаар ажиллана. Бэлтгэл дуусахад хөл нь мод мэт хөшсөн байдаг байсан тухай дурссан юм.

Гэвч тэр шантраагүй. “Д.Дагвадорж бид хоёр 300 хүүхдээс шалгарч ирсэн шүү дээ. Тэгээд шантарвал жинхэнэ онигоо болно биз дээ” хэмээсэн билээ. Аав, ээж нь ч сонгосон замаасаа ухарч болохгүй хэмээн хүүдээ хатуу захисан гэдэг.

Тэрбээр 2000 оны нэгдүгээр сард мэргэжлийн сумогийн дэвжээнд гарснаас хойш хоёр жилийн дараа жүрё зиндаанд дэвшин барилджээ. Энэ зиндаанд дэвшвэл цалин авч, туслахтай болдог байна. Асасэкирюү нийтдээ 15 тэмцээний дараа, 20 насандаа дээд зиндаанд орж ирэв. Энэ нь сумогийн түүхэнд аравдугаарт бичигддэг томоохон амжилт аж.

Асасэкирюү багш

Б.Дашням барилдаан эхлэхийн өмнө дэвжээний дэргэд ямар ч хөдөлгөөнгүй бодол болон сууж байхыг үзэгчид анзаардаг байсан байх. Энэ бол тамирчин хүний хувьд сэтгэл зүйн бэлтгэлээ хангаж байгаа хэрэг. Тэр барилдаан эхлэхээс ►

► хоёр долоо хоногийн өмнө бэлтгэлдээ төвлөрч, гэрийнхэнтэйгээ утсаар ярихаа ч хязгаарлана. Сүмо бол жижигхэн тойрог дотор, ахархан хугацаанд барилддаг тул сэтгэл зүйн хүчтэй төвлөрөл, биеийн хүч шаардаг спорт. Хэдхэн хормын барилдаан тухайн бөхийн олон жилийн хичээл зүтгэлийг шийднэ.

Б.Дашням монгол сумочдын амжилттай барилддагын нууцыг Монголын цэвэр агаар, монгол малын мах, сүү, цагаан идээнд бий гэж үздэг. “Хөдөөний хүүхдүүд цаанаа л нэг өөр байдаг даа” гэж тэр ярьж байв. Тэр одоо болтол Монголоос мах авчруулж хэрэглэдэг гэсэн шүү.

Харин одоо тэр дахиж дэвжээнд гарахгүй. Манай сэтгүүлчдийг Японд очиход элгэмсгээр хүлээж авсан Асасэкирюү бол хэдийнэ зодог тайлж, сумогийн багш болсон байв. 2016 оны арваннэгдүгээр сарын барилдааны дараа зодог тайлъя гэсэн бодол түүнд

Б.Дашням монгол сумочдын амжилттай барилддагийн нууцыг Монголын цэвэр агаар, монгол малын мах, сүү, цагаан идээнд бий гэж үздэг.

бөхчүүдэд шилжиж, Б.Дашням багш болсноор монгол сумочдын шинэ үеийг бэлдэх, монгол аваргуудын хэлхээг таслахгүй байх улам том хариуцлага өвлөн авчээ.

Зодог тайлсны дараах эхний долоо хоног түүнд хүнд байв. Ахиж барилдахгүй шүү дээ гэж бодохоос гунигтай. Дэвжээний хажууд байхад гараад ноцолдчихмоор санагдана. Гэхдээ тэр өөрийгөө нэгэнт сумочдын ахмад үеийн төлөөлөл болж байгаа, одоо сумод орж байгаа залуу үеэ дэмжих цаг болсныг мэдэж буй.

Б.Дашням хувь хүнийхээ хувьд ямар вэ гэж уншигч сонирхох байх. Тэр бол Монгол, Японы ард түмний хайртай хүү. Зөвхөн түүний барилдааныг үзэх гэж Сумогийн ордонд ирдэг, үзчихээд гараад явчихдаг япон үзэгч олон. Биднийг дагуулан Сумогийн ордонд ороход тааралдсан япончууд Дашням сумочид маань мэхийн ёсолж байлаа. Үүнийг хараад энэ их хүндлэлийг даах амаргүй байх гэсэн бодол төрснөө нуух юун.

Хэдийгээр тэр Японы иргэншилтэй болсон ч Монголын хүү хэвээр байгаа. Чингис хаан онгоцны буудалд буугаад Монголынхоо агаараар амьсгалахад цээжинд нь нутгаа санасны нулимс хуралдана. Монголд ирэх болгондоо Баянцагааныхаа тал руу яаран очно. Нутгийнхаа ууланд гарч уул, устайгаа сэтгэлээ уудалж сууна. “Мөнхийн ус нь байдаг бол, хаанаас ч гэсэн олох юм сан...” гээд л дуулна. Япон руу явах болоход сэтгэл нь хоргодож, онгоцны буудлаас буцаад явчихмаар санагдана.

Сумогоос олж авсан хамгийн гол зүйл тань юу гэхэд тэр “хүмүүжил” хэмээн хариулсан. Үнэхээр түүнтэй яриад суухад монгол хүний уужим сэтгэл, сумоч хүний даруу зан мэдрэгдэж байсан юм. Тэрбээр япон хүний “за гэвэл ёогүй” байдаг үнэнч зарчмыг тууштай баримталдаг учраас монголчууд Японы итгэлийг алдаж болохгүй гэдэг үгийг хэд хэд давтав.

Мэргэжлийн сумод орсны дараа анх гэртээ харихдаа нэг зүйлийг ухаарсан нь Монгол Улсаа хөгжүүлэхийн тулд хүнээ л хөгжүүлэх хэрэгтэй юм байна гэдгийг ойлгосон гэдэг. Түүнд сумогоос өөр төлөвлөсөн зүйл бий. Тэрбээр “цаг нь болохоор ярьж өгнө” гэлээ. ■

Асасэкирюү хэдийнэ зодог тайлж, сумогийн багш болжээ.

төржээ. Түүний барилддаг дэвжээ түүхэндээ цолтой бөхөөр тасраагүйгээрээ алдартай. Д.Дагвадорж аварга зодог тайлснаас хойш түүний хувьд дэвжээнийхээ энэ амжилтыг хадгалах эрхэм үүрэг хүлээжээ. Харин одоо дэвжээний амжилтыг хадгалах үүрэг залуу

20 жилийн үнэтэй ялалт

“Японд сумогоор барилдах хүүхдүүд шалгаруулж байна гэсэн зар уншаад л очиж бүртгүүлсэн. Хаашаа, яах гэж явж буйгаа ч сайн ойлгоогүй” гэж Кёкүтэнхо Цэвэгням сумод орж байсан үеэ дурсав. Түүнээс хойш 25 жил өнгөрч япончуудын дунд “legend” (домог) нэртэй, үзэгчдийн хайртай бөх нь болжээ. Тэрбээр сумогийн ертөнцөд нэг зүйлээр өвөрмөц дүр болон үлдсэн юм.

18 настайдаа сумод хөл тавьж, 24 насандаа дээд зиндаанд орж 14 жил барилдахдаа түүний өмнөө тавьсан цорын ганц зорилго нь Эзэн хааны цом байв. 2012 оны нацу башёгийн өмнөхөн тэр амьдралдаа томоохон сонголтын өмнө иржээ. Нэг талаас сумочдын хувьд ахмад гэж тооцогддог 38 настай тэрбээр “Ошима” дэвжээгээ өвлөн авч саяхан тэтгэвэрт гарсан багшийнхаа захиасыг биелүүлэх ёстой байв. Үзэгчид ч түүнийг зодог тайлах цаг нь болсон гэж үзэж байв. Гэвч түрүүлэх мөрөөдлөө биелүүлж чадаагүй, цаашид барилдах зориг, хүч ч амтагдаад байж. Хэрэв барилдвал дэвжээ нь тарж, тэнд ажилладаг хүмүүс өөр өөрийн замаар явахад хүрээд байлаа. Харин “Томазүнами” дэвжээ тэднийг нэгдэх санал тавьснаар Н.Цэвэгням барилдахаар шийдсэн байна.

Ийм том золиос гаргасан учир олны итгэлийг алдахгүйн тулд тавдугаар сарын

18 настайдаа сумод хөл тавьж, 24 насандаа дээд зиндаанд орж 14 жил барилдахдаа түүний өмнөө тавьсан цорын ганц зорилго нь Эзэн хааны цом байв.

башёд маш хариуцлагатай барилдах ёстой байлаа. “Ядаж тавин хувийн амжилт гаргах хэрэгтэй” гэж дотроо бодож байв. Гэтэл эхний таван өдрийн барилдааны дүнгээр хоёр давж, гурав унаж байдал эвгүйдээд эхэллээ. Гэвч ахиад гурав давчихвал хамгийн олон даваатай арван бөхийн нэг болно гэдгээ олж мэдээд урам оров. Ингээд гурван өдөр дараалан давснаар амжилтаараа алдарт Таканохана аваргын урд гарав. Энэ эрчээрээ явсаар нэг л мэдэхэд арав давчихсан, түрүүлэх магадлалтай гурван бөхийн нэг болчихсон байлаа. “Одоо л хичээхгүй бол дахиад хэзээ ч ийм боломж гарахгүй” гэж өөртөө хэлэв. Тэр башёд Хакухо аварга хэдэн унаатай байв. Харин сүүлийн өдөр Н.Цэвэгням Точиязанаг ялж түрүүлэн 20 жил дотроо хадгалж явсан мөрөөдлөө биелүүлжээ. Түрүүлчихээд зогсож байхад эх нутгийнх нь уул ус, багшийнх нь баярласан царай нүднээ тодорч баярын нулимс унагаж байснаа дурслаа.

Ийнхүү тэр сумогийн түүхэнд хамгийн ахмад насандаа түрүүлсэн бөх болжээ. Үүнээс хойш гурван жил барилдаад 2015 оны долдугаар сард зодгоо тайлсан байна. Дээд зиндаанд тасралтгүй 17 жил, 99 башё барилдахдаа хамгийн удаан барилдсан бөх, хамгийн олон даваатай арван бөхийн нэг зэрэг өвөрмөц амжилтууд тогтоожээ. Түүний ▶

Дээд зиндаанд тасралтгүй 17 жил, 99 башё барилджээ

► мэргэжлийн сумо дахь карьер нийтдээ 23 жил үргэлжилсэн юм.

Тэрбээр өнөөдөр барилдахгүй байгаа ч түүнээс ч илүү хариуцлагатай ажилтай, завгүй нэгэн болжээ. 2017 оны нацу башёгийн сүүлчийн өдөр бид түүнтэй Сумогийн ордонд уулзаж ярилцсан юм. Оошима Ояката нэрээр сумогийн холбоондоо багшийн ажил хийж байгаа бөгөөд монгол сумочид дундаас хамгийн анх өөрийн дэвжээг байгуулаад байгаа аж. “Анхны монгол бөхчүүдийн нэг учраас анхны монгол багш болохыг хүссэн” гэж тэр ярилаа.

Сумогоос гадна бидний яриа Япон, Монголын харилцаатай холбоотой сэдвийг ч хөндсөн юм. Н.Цэвэгням сумогийн ертөнцөд “монгол мөр” гаргасан хүмүүсийн нэг. Н.Цэвэгням болон бусад анхны монгол бөхчүүдийн ачаар сумогийн спорт Япон, Монголын соёлын харилцааны түлхүүр болжээ. Өнөөдөр Монголын төрийн том төлөөлөгчид Эзэн хаанд бараалхахад ч ярианы анхны сэдэв нь сумо байдаг аж. Тэрбээр сумогоор дамжуулан хоёр ард түмний харилцаа хөгжихөд хувь нэмрээ оруулсандаа бахархаж явдаг гэлээ. ■

Кёкүтэнзан

Түүхийн эхлэл

Тэртээ 25 жилийн өмнө Токио хотод Монголын зургаан залуу мэргэжлийн сумогийн ертөнцөд хүч үзэхээр хөл тавьсан түүхтэй. Тухайн үед Монгол Улс дөнгөж зах зээлийн нийгэмд шилжээд удаагүй хүндхэн үе байсан. Өдөр бүрийн бэлтгэл, ачаалал, ах бөхчүүдийн дарамт, хатуу бэлтгэлээс шантран хамт шон татсан таван нөхөр нь зугтахад шүд зуун ганцаар үлдсэн хүн бол Кёкүтэнзан Б.Энхбат.

Хамт ирсэн тавыгаа гаргаж өгчихөөд хөнжилдөө мэгшин уйлж байсан ч хүний нутгийн саарал тэнгэр доор эх орон, хайрт аав, ээж найз нөхдөө бодон хүч орж байсан биз. Хэрвээ тэр үед Б.Энхбат хүү нөгөө тавыгаа даган эх орон руугаа буцсан бол сумод гаргаж буй өнөөдрийн амжилт арай өөрөөр үргэлжлэх байсан болов уу. Учир нь тухайн үед таван залуу оргосны улмаас Японы сумо бөхийн холбоо Монголоос дахин хүн авахгүй гэсэн шийдвэрт хүрч байсныг дэвжээний багш Ошима багш нь “Нэг хүн үлдсэн” гэж хэлснээр тэрхүү шийдвэр цуцлагдаж байсан түүхтэй.

Монголын нэр төрийг авч үлдсэн энэхүү гавьяагаа Кёкүтэнзан Б.Энхбат огт ярьдаггүй. Гэтэл шүд зуун тээсэн түүний тэвчээр нь Монголын сумогийн түүхийн эргэлтийн цэг болж

Японы их спортоос дөрвөн Ёкозүна төрөх хүртэл үргэжилсэн гэхэд дэгсдэхгүй. Түүний хувьд Их аварга Д.Дагвадорж, М.Даваажаргал зэрэг үе үеийн сумо бөхчүүдийг хөлийг нь дөрөөнд, гарыг нь ганзганд хүргэсэн ач тустай эрхэм юм. Найз нөхөд, дүү нар нь түүнийг “Аара” хэмээн авгайлан дууддаг. Хэдий сумогийн дэвжээнд

**Найз нөхөд,
дүү нар нь
түүнийг “Аара”
хэмээн авгайлан
дууддаг аж.**

Зүүн гар талаас Кёкүтэнхо Н.Цэвэгням, Кёкүтэнзан Б.Энхбат, Кёкүшюзан Д.Батбаяр нар

найз, дүү нар шигээ бахдам амжилт гаргаагүй ч ах хүний ухаанаар монгол залуусыг Арлын орны Сумогийн дэвжээнд бахдам амжилт гаргах анхны алхмыг тавьсан гавьяа түүнийх билээ. ■

Их аварга болно

Японд ажилласан бид Монгол руу буцахаас нэгхэн хоногийн өмнө тус улсад сумогоор хичээллэж эхэлж буй хоёр монгол сурагчтай санаанд оромгүй азтай тохиолоор учирч, цөөн хэдэн үг солилцох завшаан олдсон юм.

П.Чойжилсүрэн, Ш.Далайбаатар нар Канагава мужийн Одавара хотын Асахикава ахлах сургуульд хамт сурдаг. Өдөр бүр шахуу хөтөлбөртэй байдаг тэд тэр бүр Токиод ирээд байдаггүй аж. Харин энэ өдөр виз сунгуулахаар багштайгаа хамт Токиод ирсэн байжээ.

Бидний учирсан газар “Улаанбаатар” ресторан. Японд ирээд нэг жил хоёр сар өнгөрсөн, өнөөдөр нэг боломж олдсон дээр нь шавь нартаа монгол хоол идүүлье гэж багш нь боджээ. “Удаан хугацааны дараа монгол хоол идсэн их тостой санагдаж байна. Гэхдээ гоё амттай, хөлс гараад л байна” хэмээн залуу сумочид инээнэ.

“Шавь нар маань аварга болох мөрөөдөлтэй. Би ч их итгэлтэй байна. Энэ хоёр хүүхдийн багш болсондоо их баяртай байна” хэмээн Мицүхиро Кишида сэтгэгдлээ хуваалцав. Тэрбээр өнгөрсөн жил Монголд сумогийн тэмцээн хэрхэн зохион байгуулдгийг сонирхохын зэрэгцээ ирээдүйн аваргуудыг шинжихээр ирсэн аж.

П.Чойжилсүрэн Увс аймгийн Улаангом сумын харьяат. Монголд байхдаа чөлөөт бөхөөр хичээллэж байжээ. Ш.Далайбаатар Баянхонгор аймгийн Баянцагаан сумын харьяат. Жүдо бөхөөр хичээллэж байсан. Тэдэнд Улаанбаатарт очиж сорилго барилдаанд оролцох саналыг багш нар нь тавьсан гэв. Ш.Далайбаатар “Эхэндээ шалгаруулалтад орох тухайгаа аав ээждээ хэлээгүй. Харин тэнцчихээд хэлэхэд “Чиний л сонгосон зам юм чинь амжилт гаргаарай” л гэсэн” хэмээн ярьж байна.

Мицүхиро Кишида

Асахикава ахлах сургуулийн багш

П.Чойжилсүрэн

Увс аймгийн Улаангом сумын харьяат

Ш.Далайбаатар

Баянхонгор аймгийн Баянцагаан сумын харьяат

Энэ хоёр хүү өглөө 06:00 цагт босч, нэг цаг бэлтгэл хийгээд хичээлдээ орно. 16:00 цагт хичээл тармагц ахин бөхийн бэлтгэлээ хийж, оройн 20.00 цагт дуусдаг. Өдөр бүр ийм цагийн хуваарь мөрддөг тул чөлөөт цаг тун хомс гардаг. “Монголд байхдаа зурагтаар сумо үзэхэд их амархан санагддаг байсан. Ирээд барилдахаар амар биш. Заримдаа шантрах үе гарна, гэрээ санана. Тэр үедээ салхинд гарч, зургийн цомгоо үздэг” гэв. Тэднийг багш нь сард 1-2 удаа л гэр рүүгээ ярихыг зөвшөөрдөг.

Мицүхиро Кишида багш Монголд хоёр удаа очиж байсныг дуулаад түүнээс Монгол орны талаар сэтгэгдлийг сонсоход бүх зүйл нь таалагддаг гээд “Монголд очихоороо аавыгаа санадаг юм. Яагаад гэвэл аав минь байгальд их хайртай хүн байсан. Намайг ч мөн байгальд ойрхон өсгөсөн” хэмээн ярилаа. Магадгүй тэдний хооронд багш, шавь гэхээс илүүтэй эцэг хүүгийн харилцаа тогтсон биз ээ.

Багш нь хоёр шавьдаа дэвээ шаваагаа зөв сайн хийхээс эхлээд сумогийн дэг жаягийг чанд баримталж сургахын зэрэгцээ хичээл сурлагадаа ч адилхан хичээх хэрэгтэй гэж захидаг гэнэ. Мөн хичээнгүй хоёр шавиараа их бахархдагаа дахин дахин илэрхийлж “Энэ хүүхдүүдийг надтай уулзуулж өгсөн хүмүүст их баярлаж явдаг” хэмээв. П.Чойжилсүрэн, Ш.Далайбаатар нар бол түүний анхны монгол шавь нар. “Япон хүмүүс сайхан сэтгэлтэй. Гийм болохоор биднийг сайн сурч, бэлтгэл хийхэд маш их дэмждэг” хэмээн П.Чойжилсүрэн яриад аав, ээждээ хандан “Хүү нь хүний нутагт алзахгүй, сайн сурч байгаа. Биеэ бодоод сайн сууж байгаарай” хэмээн үг дайлаа. Харин Ш.Далайбаатар “Аав, ээж, багш, дэмждэг хүмүүстээ баярлаж явдаг шүү” хэмээн сэтгэлээ даруухнаар илэрхийлэв.

Тэдэнд ирсэн зорилгодоо хүрч, мэргэжлийн сумод “Монголынхоо нэрийг гаргаад явж байгаа ах нарынхаа араас замнах” хүртэл хоёр жил үлджээ. Эцэг эхийнхээ захиасыг дагаж, сонгосон замынхаа оргилд нь хүрч, мэргэжлийн сумогийн дэвжээнээ баруун, зүүний манлай болохыг энэ хоёр залууд "Mongolian Economy" сэтгүүлийн зүгээс хүсэн ерөөе. ■

Samsonite

Travel · Lifestyle · Business

Амьдрал бол аялал

Samsonite boutique # 1	Naran mall	Tel: 7013-6918
Samsonite boutique # 2	Naran plaza	Tel: 7011-6918
Samsonite boutique # 4	Naran place	Tel: 7015-6918
Samsonite boutique # 3	Naran point	Tel: 326435

 SAMSONITE MONGOLIA

СОЁЛ, БОЛОВСРОЛ

Японы ард түмнийг
тэнгис, далай гэтэлгэн
Монголын тал нутаг,
сэвшээ салхи, хөх
тэнгэртэй учруулдаг
сэтгэлийн уяа нь урлаг
соёл, эрдэм боловсрол
юм.

Япон-Монгол хоёр улсын хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ойн хүрээнд
“Токио Комаки балет”-ын тоглолт Монголд зохион байгуулагдлаа.

Монгол өв

Морин хуур

Домогт өгүүлснээр эрт цагт Хөхөө Намжил нэртэй сайхан дууч залуу байжээ. Алсад суугаа амраг бүсгүйтэй нь учруулдаг жигүүртэй Жонон хар морио хорон санаатад хорлуулна. Ийнхүү сайхан дууч эр уй гашуугаа тайлахдаа мориныхоо урт сайхан дэл, арьс болон мориныхоо толгойг сийлэн морин хуур хөгжмийг зохиож Жонон хар морио мөнхөлсөн гэдэг.

Морин хуур нь үүссэн цагаасаа эхлэн монголчуудын дуу, хуур, бүжиг наадамд голлох хөгжмийн зэмсэг байсаар өдийг хүрчээ. Тухайлбал, баруун монгол ардын биелгээг морин хуургүйгээр биелэх боломжгүй. Морин хуур хөгжмийг дэлхий нийтэд сурталчлан таниулахад Морин хуурын чуулгын хувь нэмэр маш их билээ. Тус чуулга байгуулагдсанаар дэлхийн олон оронд Монгол үндэсний хөгжмийг таниулж чадсан юм. Мөн дэлхийн сонгодог урлагийн сор бүтээл “Сар-теп” дууриас авахуулан В.А.Моцарт, Л.В. Бетховены уран бүтээлүүдийг тоглож, дэлхий нийтийн сонорыг мялаасан. Түүнчлэн Японы “Сантори”, Оросын “Новый большой”, Америкийн New York хотын “Карнегийн их танхим”, Австрийн Брамсын нэрэмжит “Алтан тайз” зэрэг дэлхийн тайзнаа тоглож, Монголынхоо нэрийг Морин хуураар дуурсгасан юм. Хөгжим судлаачдын хэлж буйгаар ямар ч уран бүтээлийг Морин хуур тоглодог нь уг хөгжмийн нууц билээ.

2003 онд Монгол Улсын Ерөнхийлөгчийн зарлигаар уг хөгжмийг төрийн ивээлд багтааж, монгол айл өрх бүр морин хуурыг хоймортоо залах, хүн бүр сурч эзэмшихийг хичээж, хуурч бүрийг морин хуураа сурталчилж, сурган зааж явахыг үүрэг болгосон билээ. Монголын ард түмэн морин хуурыг дэлхийд таниулсан хамгийн том үйл явдал 2003 оны арваннэгдүгээр сард болсон. Учир нь Дэлхийн өвийн сан гэгддэг НҮБ-ын харьяа UNESCO-д шилдэг хөгжмийн зэмсэг болгон морин хуурыг бүртгэсэн юм. Ингэснээр тус хөгжим зөвхөн монголчуудынх биш дэлхийн өв болон хувирсан билээ. ■

Япон өв

Тайко бөмбөр

Японы үндэсний хөгжим Тайко нь гарал үүслийн хувьд тодорхойгүй боловч МЭ 588 оны эхэн үеэс хэрэглэж эхэлсэн хэмээн судлаачид үздэг. Ихэнх тохиолдолд цэрэг эрсийг дайнд мордох эсвэл тулалдаан эхлэх үед ашигладаг байжээ. Цэргийн маршийг ихэвчлэн бөмбөрийн цохилт тутамд зургаан алхмаар тооцож бөмбөрддөг аж. XVI зуунд бөмбөрийг дайны үеэр ухралт болон давшилтын үед ашиглаж байсан бөгөөд хэмнэл нь ялгаатай байсан аж. Түүхэнд тэмдэглэснээр Эзэн хаад тайко хөгжмийг цэргүүдэд зориг нэмэх, мөн дайснаа сүрдүүлэхэд ашигладаг байжээ. Харин дараа нь Японы үндэсний театр урлагт бөмбөрийг ашиглах болж. Ингэснээр жүжгийн хэмнэл, ерөнхий уур амьсгал болон үзэгдэл хоорондын шилжилт хийхэд бөмбөрддөг болжээ. Мөн жүжгийн зугаа цэнгэлийн хэсгүүдэд тайко бөмбөрийг ашиглаж улам хурц болгодог байсан байна.

Японы орон нутгийн үйл ажиллагаанд Тайко бөмбөрийн гүйцэтгэх үүрэг маш чухал. Бас шашны зан үйлийн дуу болон нутгийн баяр наадмын үеэр ихээхэн хэрэглэдэг ажээ. Орон нутагт Тайко хөгжмийг уламжлалт аргаар маш нарийн технологиор урладаг бол сүүлийн үед том оврын токарийн машин ашиглан хийх нь элбэгшжээ. Японд тайко бөмбөрөөр дагнасан хамтлагууд их аж. Гэхдээ дан ганц Япон гэлтгүй тус хөгжмийг тоглох сонирхолтой гадаад иргэдийн тоо сүүлийн жилүүдэд ихээр нэмэгдэж байгаа юм. Тухайлбал Австрали, Бразил, Хойд Америкийн зарим орнууд баяр наадамдаа “Тайко” бөмбөрийг ашигладаг байна. ■

Гэрэл зургийг Б.Бямба-Очир

Соёл сурталчлагч

Д.Сосорбарам: Би хүн болсныхоо үнэ цэнийг Японд мэдэрдэг

Монгол Улсын Төрийн соёрхолт, гавьяат жүжигчин Догмидын Сосорбарам. Монголын соёлын өв, язгуур урлаг болон этник урсгалыг дэлхийд түгээн дэлгэрүүлэх их үйлст ханиуй шамлан орсон тэрбээр 2012 оноос хойш Япон Улсын уран бүтээлчидтэй нягт хамтран ажиллаж ирсэн юм. Япон-Монголын соёлын харилцааны зууч болсон энэ хүндтэй эрхмийг саяхан Япон Улсад амжилттай тоглолт зохион байгуулаад, ганзага дүүрэн олз омогтой ирэхэд нь ярилцлаа.

-Та хамгийн сүүлд ямар ажлаар Япон руу яваад ирэв. Их олз зомогтой ирсэн тухай сураг дуудлаа...?

-Өнгөрсөн тавдугаар сард Японы хамгийн нэр хүндтэй эдийн засаг, улстөрийн “Никкей” сонины урилгаар яваад ирлээ. Олз омгийн хувьд тус сонины нэрэмжит 21 дэх удаагийн улс төр, нийгмийн салбарын “Никкиши” шагналыг авлаа. Надтай хамт БНХАУ-ын болон Энэтхэгийн эрдэмтэн, эдийн засагчид тус шагналыг авлаа. Мөн шавь нартайгаа очиж, Монголын үндэсний урлагийн тоглолтыг “Никкей холл” мэргэжлийн тайзан дээр толилуулсан. Хөсөгтөн хамтлаг болон бүжиг дэглээч МУГЖ Д.Энхгэрэл нар хамт оролцсон. Дараа нь тус тоглолтоо Яманаши, Осака зэрэг мужаар тоглосон. Тэнд мэргэжлийн, мэргэжлийн бус сайн дурынхны нийлсэн 200-300 орчим уран бүтээлчид Японы үндэсний урлагийг дэлхий нийтэд түгээн ажиллаж байсан. Өнгөрсөн наймдугаар сард тус уран бүтээлийн нэгдлээс Монголд 150 орчим уран бүтээлчид нь хүрэлцэн ирж СТӨ өргөөнд нэлээд том хэмжээний цэнгүүн толилуулсан. Японы үндэсний урлаг бол ягшмал үнэ цэнтэй. Надад бол бясалгалын шинжтэй юм шиг санагддаг.

-Та хэзээнээс Япон Улстай соёл, урлагийн салбарт холбоотой болсон бэ?

-2012 оноос хойш тасралтгүйгээр Япон Улсын Хоккайдо болон бусад бүх мужид монгол үндэстний хөөмий, морин хуур, цуур, бие биелгээ уртын болон ардын дуу зэрэг нь япон хүмүүсийн чихэнд хоногшсон. Энэ жил Монгол-Японы хооронд дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн ой болж байна. Дээрх хугацаанд хоёр улсын хоорондын харилцаанд эдийн засаг, улс төр, урлаг гэх гурвалсан сэтгэмээр илүү өргөн хүрээнд харилцаж байна. Өмнө нь Үндэсний дуу бүжгийн чуулга болон уртын дуучин Н.Норовбанзад гуайгаас эхлэн урлагийн дээд үеийн томчууд, УДБЭТ, Үндэсний морин хуурын чуулга зэрэг төрийн уяатай сэтгэмээр албан ёсны харилцааны хүрээнд л тоглолт хийдэг байсан. Харин 2012 оноос хойших үйл ажиллагаанд үргэлж чөлөөт уран бүтээлчид оролцсон.

Япон бол харилцааны маш том, ондоо соёлтой үндэстэн. Ер нь хүн болсныхоо үнэ цэнийг Японд мэдэрдэг. Тиймээс тэдний харилцааны, гоо сайхны, хүндэтгэлийн соёл

нь маш бахадмаар харагддаг. Мэдээж би үндэстнийхээ хурд, мэдрэмж, маш түргэн сэтгэдэг чанараар ихэд бахархдаг. Жишээлбэл, нэг удаагийн тоглолтыг доод тал нь 2-3 өдөр хийдэг. Гэтэл бид хагас өдөр сургуулилт хийгээд орой нь шууд тоглодог. Нэлээд өндөр хэмжээний тоглолтыг богинохон хугацаанд бэлдээд тоглож буйг хараад япончууд гайхдаг. Магад нүүдэлчин соёлын хурд нь энд л гардаг.

Нөгөө талд нүүдэлчдийн алдаа нь цаг баримтлахгүй, эмх замбараагүй гэх зүйлсэд илэрдэг. Цагийн хувьд үдээс өмнө, үдээс хойш гэдэг ч юм уу. Гэтэл япон хүн бол минут, секундээр тооцдог. Хийх ажлаа жилийн өмнөөс төлөвлөдөг. Тэгэхээр ажлыг яаж ягштал хийх вэ гэдгийг япончуудаас бид сурах л учиртай. Гэвч нүүдэлчдийн иргэншил бол бас нэг том соёл. Тиймээс хаяж, орхигдуулж ер болохгүй. Нүүдэлчдийн хурд, япончуудын ягшмал занг хамтран хэрэгжүүлбээс маш сайн үнэ цэнэтэй бүтээл гардаг гэж би боддог.

-Та бүхэнтэй Япон талаас гадна монголчуудаас хэрхэн хамтран ажиллаж байна вэ?

-Бидний чөлөөт уран бүтээлчдийг 2012 оноос хойш Япон руу айлчлал тоглолт хийх, япончуудтай урлаг соёлын харилцаанд гүн гүнзгий холбоход Монгол Улсаас Япон Улсад суугаа Бүрэн Эрхт Элчин сайд /асан/ С.Хүрэлбаатар гуайн тус бидэнд их өмөөрөл болдог. Энэ хүн бол Япон Улстай дипломат харилцаа тогтоосны 45 жилийн 42 жилд нь тус улстай холбоотой бүх харилцаанд гар бие оролцсон гэдэг. Тэрхүү 42 жилийнхээ арван долоог нь Японд суурин сууж ажилласан. Түүний хувьд Монгол, Япон хоёр улсын улс төр, эдийн засгийн, урлаг соёлын харилцааны хувьд том сэтгэм, өмөөрөл болж байсан хүн. Тэгэхээр Монгол, Япон хоёр орны хоорондын аль ч талын хөгжлийн үйл явцад энэ хүний нэр магнайд заларч байх учиртай.

-Та сая 2012 оноос соёл, урлагчийн чиглэлд эрчимтэй хамтарч ажилласан гэж хэллээ. Ер нь япончууд манай язгуур урлагийг сонирхох хамгийн том шалтгаан нь юу вэ?

-Монгол гэдэг үндэстний өвөрмөц сүнслэг араг яс нь дуу хууранд нь хадаастай гэдгийг хэтийтсэн холын мэдрэмжээр мэдэрсэн хүмүүс ►

Монгол гэдэг үндэстний өвөрмөц сүнслэг араг яс нь дуу хууранд нь хадаастай гэдгийг хэтийтсэн холын мэдрэмжээр мэдэрсэн хүмүүс нь Японы үзэгчид.

► нь Японы үзэгчид.

Бид Австри, Болгар зэрэг дэлхийгээр тойрч явсан удаатай. Япончуудын хувьд Монголын үндэсний урлагийг машид онцгойлж хардаг. Бардам хэлэхэд Монголын үндэсний урлаг өөрөө дэлхийд гайхуулах увдистай, чадвартай, эрчим хүчтэй урлаг юм. Ялангуяа япончууд миний тайзан дээр тавьж буй уран бүтээлээ амилуулахад хандаж байгаа хандлага, найруулгын янз бүрийн сэжмүүдэд маш энгийн, эгэл хирнээ эгэлгүй ийм гаргалгаануудыг

ирж, очдог байлаа. Харин сүүлийн жилүүдэд зардлаа өөрсдөө гаргаад царай алдахгүй очиж уран бүтээлээ тоглохоор хүндэтгэж ханддаг болсон. Нэг удаа Японд буй эмнэлэгт нэг удаагийн тоглолтынхоо орлогыг Японы эмнэлэгт хандивлаж байсан тохиолдол ч бидэнд бий. Тэгэхээр бид бас өгч сурах хэрэгтэй байна. Япон хүнээс авах өөр нэг том зүйл гэвэл аливаа үйлс бүтээл, уран бүтээлд ямар нэгэн ажлыг дахин дахин асууна, бодно, төлөвлөнө. Бараг 3-7 долоо хоногийн турш нэг

Яширо Аки дуучин
Г.Жаргалсайханы
хөгжим, миний
шүлэг “Жамаас”
дууг япон хэлнээ
орчуулаад дуулсан
нь хит болсон.
Түүнчлэн энэ намар
“Жамаас” нэртэй
уран бүтээлийн
цэнгүүнийг Яширо
Акитай хамтран
хийхээр төлөвлөж
байна.

“Nikkei Asia” шагналын 21 дэх удаагийн улс төр, нийгмийн салбарын хүнээр тодров.

хаанаас гаргаж тавиад байна гэх асуултуудыг их тавьдаг. Тэгэхээр нь би тухайн тайзнаа болж буй үйл явцуудыг зөв жим, зөв замд оруулах холбоосны мэдрэмж гэж хариулдаг даа.

-1990 оны ардчилсан хувьсгалаас хойших хамгийн их түшиг тулгуур болсон улс бол яах аргагүй Япон. Энэ хугацаанд гарсан соёл урлагийн харилцааг эргээд нэг харахад япончуудын бидэнд өгсөн зүйл, бидний тэдэнд өгсөн зүйл нь юу байна вэ?

-Миний харж буйгаар сүүлийн үед, 2012 оноос хойш япончууд асар хүндэтгэлтэйгээр хүлээж авсан нэг агшин бий. Өмнө нь бид үргэлж төрийн эсвэл япончуудын зардлаар

ярьсан зүйлээ л ярина. Энэ нь бидэнд яришгтай санагддаг хэрнээ ажлынхаа үр дүнд төгс төгөлдөр гүйцэтгэсэн байдаг. Тэдэнд ажлыг халтуурдах, хуурах, зэрэг сэжм огт байдаггүй. Энэ чанар нь монголчуудын сэтгэлгээнд асар том мэдлэгийг хэмжээлшгүйгээр өгч буй зүйл харагддаг. Эсрэгээрээ тэд монголчуудын ажил үйлсд хандаж буй хурдыг их гайхаж хүлээж авдаг. Тухайлбал, 2013 оны Төв цэнгэлдэх хүрээлэнд болсон Улсын баяр наадмын нээлтийн ажиллагааг долдугаар сарын 2-10-ны хооронд 3000 орчим хүн бэлдсэн. Нээлт дууссаны дараа миний дотны найз Элчин сайд асан Шимүзи “Та нар наймхан хоногт энэ олон

► хүнтэй хамтраад ийм сайхан тоглолт хийчих юм. Учир юунд байна вэ. Үүнийг чинь Япон Улсад бол наад зах нь хагас жил эсвэл нэг жилийн турш бэлдэнэ” гэж хэлж билээ. Энэ мэтчилэн бие биенээсээ сурах, биедээ өгч, авах сэтгэмүүд их бий гэж боддог.

-Мэдээж манай үндэсний урлагийг ихэд сонирхсон орнууд бий. Гэхдээ япончуудтай тогтоосон энэ харилцаа маш онцгой нягт. Тэгэхээр эдийн засаг талаасаа зах зээлийн орон зай байна уу эсвэл удаан хугацааны нөхөрлөл нь өнөөдрийн найрсаг харилцаанд хүргэв үү?

-Нэгдүгээрт, удаан хугацааны бие биенээ таньсан нөхөрлөл. Хоёрдугаарт, цагийн зөрүү байхгүй. Маш энгийн. Мөн уран бүтээлчдийн аюулгүй байдлыг дээд зэргээр хангаж чаддаг. Бид Австри, Болгар зэрэг Европын орнуудаар аялан тоглолт хийдэг. Гэхдээ элсэн дээгүүр эсвэл хад, хайрган дээгүүр явах чинь өөр асуудал. Японд бидний ажил маш зөөлөн, саад бэрхшээл багатай торгон элсэн дээгүүр явж байгаа мэт бүтдэг. За бол за, үгүй бол үгүй. Тийм учраас Япон Улстай дөт харилцаатай байгаа юм.

-Япон-Монголын соёл урлагийн харилцаанд гарсан сүүлийн үеийн онцлох үйл явдлуудаас дурдвал?

-Хоёр улсын соёлын харилцааны үр дүнд Японы алдарт дуучин Яширо Аки хоёр жилийн өмнө УДБЭТ-т урилгаар ирүүлж тоглолт хийсэн. Харин энэ жил буцаад Яширо Аки дуучны урилгаар Осока хотод дэлхийн төвшний А зэрэглэлийн тайзнаа Хөсөгтөн хамтлаг болон шавь нартайгаа очиж, миний бие тоглолт хийх гэж байна. Ер нь өндөр төвшний дуучидтай харилцана гэдэг нь бид нарын түвшин дагаад өсч байна гэсэн үг.

Мөн Яширо Аки дуучин Г.Жаргалсайханы хөгжим, миний шүлэг “Жамаас” дууг япон хэлнээ орчуулаад дуулсан нь хит болсон. Түүнчлэн энэ намар “Жамаас” нэртэй уран бүтээлийн цэнгүүнийг Яширо Акитай хамтран хийхээр төлөвлөж байна. Цаашид хавар, намар гэсэн сэтгэмээр Япон орны бүх арлаар тойрон аялан тоглолт хийж тус дуучны уран бүтээлийн өндөр төвшний жилүүдийг үдье гэсэн ийм бодолтой байгаа юм билээ.

-Тэгэхээр та болон шавь нарын тань соёл урлагийн харилцаанд төрийн оролцоо огт байгаагүй. Гэвч одоо бол хоёр улсын харилцаанд маш том орон зайг эзэлж байна. Хувь уран бүтээлчийн эхлүүлсэн энэ харилцаа төрийн хэмжээнийх болчихлоо. Тэгэхээр энэхүү соёлын харилцаа цаашдаа яаж үргэлжлэх хандлага байна вэ?

-Энэхүү соёлын харилцаа нь хоёр улсын эдийн засаг, улс төрийн түвшинд маш дулаан уур амьсгалыг бүрдүүлж асар их түшиг болж байгаа гэж би хардаг. Өөрөөр хэлбэл, төр, улс төр, эдийн засгийн хоорондын харилцаанд хүмүүс урлаг соёлоор дамжуулан нэгнээ ойлгоход үл үзэгдэх гар мэтээр тусалж байгаа юм. Ер нь соёлын харилцаанд төр оролцохгүй байна гэдэг нь өөрөө хамгийн том тус. Төр зөвхөн уран бүтээлийнх нь боломжийг олгоод л орхих хэрэгтэй. Ингэхээр л аль аль талдаа халуун дулаан харилцааг үүсгээд байгаа юм.

-Тэгвэл соёл урлагаар дамжуулан иргэд хоорондын харилцаа улам илүү хөгжино гэж ойлгох нь зөв үү?

-Тэгэлгүй яахав. Төрийн өндөр дээд хэмжээний харилцаа гэдэг нь тусдаа зүйл. Харин соёлын харилцаанд зөвхөн иргэд хоорондын оролцоо бий. Ингэж л бизнесийн таатай орчин болон бусад эерэг боломжууд бүрддэг. Цаашдаа ч соёл урлагийн талд шинэ сэтгэмүүд гарч ирнэ. Тухайлбал Шинжику Шиканда гэдэг зураач найз минь бий. Бид хоёр танилцаад удаагүй ч бараг хүүхэд байхаасаа найзалсан юм шиг дотно болсон. Түүний уран зургийн үзэсгэлэн зохион байгуулсан, их сайхан болсон. Энэ мэтээр хамтран ажиллах соёл, урлагийн төрлүүд нэмэгдэж байна.

Мөн энэ дашрамд С.Хүрэлбаатар сайдын тухай дурдахгүй өнгөрч болохгүй юм. Түүний хувьд Япон-Монголын хоорондын улс төр, эдийн засгийн холбоог бий болгож өгсөн Элчин сайдаас гадна, соёл урлаг, ялангуяа чөлөөт уран бүтээлчдийг дэмжиж, тэдэнд боломж олгосон маш эрхэм Элчин сайд гэдгийг би цохон тэмдэглэмээр байна. Цаашдаа ч манай хоёр улс иргэд хоорондын харилцааг илүү өргөн хүрээнд дэмжвэл аяндаа улс төр, эдийн засгийн дулаан уур амьсгалтай болж аливаа төсөл хөтөлбөрүүд хэрэгжихэд ч таатай нөхцөл бүрдэх юм. ■

Японд бидний ажил маш зөөлөн, саад бэрхшээл багатай торгон элсэн дээгүүр явж байгаа мэт бүтдэг. За бол за, үгүй бол үгүй. Тийм учраас Япон Улстай дөт харилцаатай байгаа юм.

"Mongolian Economy" сэтгүүлийн асуулт

Япон боловсрол танд юу өгсөн бэ?

Би 1992-1999 оны хооронд Япон Улсад суралцсан. Энэ хугацаанд Сэндай коллежийг цахилгаан холбооны инженер, Нагаока технологийн их сургуулийг Электроникийн инженер мэргэжлээр төгссөн. Сургуулиа төгсөөд Монголдоо ирээд амьдарч байх үед нэг зүйл ажиглагдсан. Энэ нь тухайн улсын боловсролын ёс суртахуун буюу хүнийг хүндэтгэх сэтгэл, ахмадуудын үгийг сонсох, ойлголцохыг хичээх хандлагууд нь Японд төгсөгчдөөс илүүтэй мэдрэгддэг. Хэдийгээр бид Японы боловсролын системийг шууд дууриах болох ч тухайн түвшинд хүрэхийн тулд ямар замыг туулсан гэдгийг түрүүлж судлах нь чухал.

Мөн нэн тэргүүнд бидэнд шаардлагатай боловсон хүчин технологийн маш өндөр чадвартай хүмүүс хэрэгтэй. Энэ зорилгын үүднээс 1000 инженер төслийг санаачлан хэрэгжүүлсэн юм. Ингэснээр Монголын боловсролын түвшин Японтой зэрэгцэх боломж бүрдэж байгаа.

Дашрамд дурдахад энэхүү төслийг дэмжсэн Японы Засгийн газар болон ЖАЙКА-д чин сэтгэлийн талархал илэрхийлмээр байна. Уг хөтөлбөрөөр дамжуулан Японд сурч буй залуусаар дамжин дэлхийн тэргүүлэх эдийн засаг бүхий улстай байнгын найрсаг харилцаатай байж, эх орондоо эрүүл эдийн засгийн бүтцийг бий болгох юм.

Түүнчлэн боловсролоор дамжин хоёр орны иргэдийн хооронд маш өргөн хүрээний ардын дипломат харилцаа бүрддэг. Мэдээж Монгол Улс дэлхийн олон оронтой найрсаг харилцаатай. Гэхдээ онцгойлон Япон Улстай харилцаагаа өнөөгийн өндөр түвшинд хадгалах нь чухал. Бид бусад хүнд худлаа ярьж болох ч Япон хүнд хэрхэвч болохгүй.

Ингэснээр өнөөдрийн түвшинд хүрсэн хоёр орны харилцааг маш сайнаар нь хадгалах юм. Өөрөөр хэлбэл, хоёр орны харилцаанд үүссэн итгэлцлийг хэзээ ч нурааж болохгүй. Тийм учраас олон хүний нөр их хөдөлмөр шингэсэн харилцааг цаашид амжилттай үргэлжлүүлэх нь цаг үе бүрт Япон Улстай хамтарч ажиллах хүмүүст маш том ачаа байх болно.

Япон бол хүний оюун ухаанд тулгуурлаж хөгжсөн эдийн засагтай улс. Тиймд хүний оюун ухааныг шүтсэн эдийн засаг бүхий улстай харилцаанд орохыг илүүд үзнэ. Харин бидний хувьд оюун ухаанаараа амьдардаг ард түмэн гэдгийг батлан харуулах хэрэгтэй.

Б.Тэгшбаяр

Японы Мицуи корпорацид металл, эрдэс баялгийн худалдаа, хөрөнгө оруулалт хариуцсан менежер

Японд сурч, мэдсэн боловсрол надад олон том боломжийг нээсэн гэж боддог. Дэлхийн гурав дахь том эдийн засагтай Япон дэлхийн II дайны уршгаар юу ч үгүй болтлоо нэрвэгдэж, ялагдаж, идэх хоол ч үгүй доройтсон улс 40 жилийн дотор ингэж хөгжиж чадсан нь үнэхээр гайхалтай. Японд газрын баялаг, эсвэл том газар нутаг байхгүй. Тэдэнд буй ганц зүйл нь япон хүний даруу төлөв, уйгагүй хөдөлмөрч зан гэж ойлгодог. Энэ хөгжлийнх нь гол хүчин зүйл болов уу.

Миний хувьд ч энэхүү зан чанарыг нь ард түмнийх нь дунд ажиллаж амьдрангаа суралцаж буйдаа баяртай байдаг. Тиймд цаашид хаана ч, юу ч хийсэн Японд сурсан боловсрол маань дэлхийн түвшинд өрсөлдөх хувь хүн, боловсон хүчин болох боломжийг олгож буйд үргэлж талархдаг. Япончуудын бидэнд хийж бүтээж өгсөн зүйл маш олон.

Гэхдээ энэ нь япон хүний даруу төлөв зантай адилаар тэр болгон хүний нүдэнд ил тод байдаггүй мэт. Тухайлбал, манай Улаанбаатар хотын иргэдийн өдөр бүр зорчдог Нарны зам гэхэд л япончуудын хүч, ухаанаар баригдсан. Гэхдээ энэ нь зөвхөн бүтээн байгуулалтын тусламж биш, гол нь ийм хэмжээний өндөр чанар бий гэдгийг бидэнд мэдрүүлэх гэсэн соёлын үнэтэй хөрөнгө оруулалт юм.

Үүнээс гадна Монголын залуучуудыг Япон Улсын Засгийн газрийн тэтгэлгээр олон улсад өрсөлдөх боловсрол эзэмших боломж олгодог явдал. Өнөөдөр тэдгээр залуус тус тусынхаа салбарт цахиур хагалан, эргэн тойрондоо сайн нөлөөг үзүүлэнгээ зарим нь Монголдоо ажиллаж, улсынхаа хөгжилд хувь нэмэрээ оруулж байна. Эцэст нь хэлэхэд Япон Улс үнэлж баршгүй урт хугацааны оюуны хөрөнгө оруулалт, эерэг нөлөөг бидэнд үзүүлсээр байна.

Л. Гантөмөр

Боловсрол, Соёл, Шинжлэх Ухааны Сайд асан

Бид бусад хүнд худлаа ярьж болох ч Япон хүнд хэрхэвч болохгүй. Ингэснээр өнөөдрийн түвшинд хүрсэн хоёр орны харилцааг маш сайнаар нь хадгалах юм. Өөрөөр хэлбэл, хоёр орны харилцаанд үүссэн итгэлцлийг хэзээ ч нурааж болохгүй.

Б.Дэлгэрнарэн

Сингапур улс,
Rakuten Asia-д бизнес
хөгжлийн менежер

Би 2005 онд Гёте дунд сургуулийг төгсөөд, 2007 онд Японы Засгийн газрын тэтгэлгээр Хитоцүбаши их сургуульд элсэн орж 2012 онд нийгмийн сэтгэл судлалын чиглэлээр бакалаврын зэрэг хамгаалсан. Сургуулиа төгсөөд Японд цахим бизнесээр тэргүүлдэг “Rakuten” компанид ажиллаж байгаад дэлхийн цахим номын зах зээлд Amazon, Apple-тай өрсөлддөг Канадын “Kobo”-оос ажлын санал авч маркетингийн менежерээр ажиллаж байлаа.

Харин одоо “Rakuten” компанийн Сингапур дахь салбарт бизнес хөгжлийн менежерээр ажиллаж байна. Би япон боловсролыг япон компанид ажиллангаа сурсан гэж боддог. Тухайлбал багаар ажиллах чадвар, бүтээмжтэй ажиллах арга барилд суралцсан. Канад улсад хоёр жил гаруй ажиллаад Сингапурт ирлээ. Дэлхийн аль ч оронд ажилласан Японд анх сурсан арга барил минь маш өндрөөр үнэлэгддэг.

Ихэнх хүмүүс эх орныг минь хөгжихгүй байна гээд л муулж байгаа харагддаг. Надад бол тийм биш. Намайг Улаанбаатарт очих бүрт л өөрчлөгдсөн зүйл маш их харагддаг. Зөвхөн бүтээн байгуулалт гэлтгүй хэдэн жилийн өмнөхтэй харьцуулбал хүмүүсийн харилцаа, биеэ авч яваа байдал нэлээд өөр болсон санагдсан.

Мэдээж 100, 200 жилийн капатилизм хөгжиж, ардчилал тогтсон орнуудтай харьцуулах болоогүй ч бага багаар ахисаар л байна. Миний сурсан боловсрол, мэдлэг, ажлын туршлага маань ирээдүйд эх орны минь хөгжилд багахан ч гэсэн хувь нэмэр оруулна гэдэгт итгэлтэй байна.

Ц.Гэрэлт

АНУ-ын Виржиниагийн
политехникийн
институт болон Их
сургуулийн дэд
профессор

Миний хувьд Токиогийн их сургуульд эдийн засгийн чиглэлээр бакалавраа хамгаалж, улмаар АНУ-д Калифорнийн технологийн институтед докторын зэрэг хамгаалсан. Харин 2016 оны хоёрдугаар сард Виржиниагийн политехникийн институт болон Их сургуульд ажиллах санал авсан. Одоогоор тус сургуулийн Эдийн засгийн тэнхимд дэд профессороор ажиллаж байна.

Надад нэг зорилго бий. Монголчууд урлаг, спортын салбарт амжилт гаргаж, эх орноо тодорхой хэмжээнд дэлхийд таниулж чаддаг гэж ойлгодог. Үүнтэй адилаар ирээдүйд би Монгол Улсаа дэлхийн академик салбарт таниулах, сурталчлах зорилготой ажиллаж байна. Тиймээс ойрын таван жилдээ эндээ ажиллаж, Америкт эдийн засгийн салбарт тодорхой нэр хүнд, байр сууриа олохыг хичээнэ.

Түүний дараа Монголд боловсролын салбарт, ялангуяа судалгааны орчныг сайжруулахад өөрийн хувь нэмрээ оруулах хүсэлтэй явдаг. Монголд судлаачдаа сайн дэмжиж эхэлж байгаа юм шиг санагддаг. Өөрөөр хэлбэл, сайн судлаач нарыг төрүүлж чаддаг тодорхой механизмтай болоход өөрийнхөө хүч, мэдлэгийг зориулах зорилготой байна.

Б.Мэндбаяр

Японы Никон
компанид инженер

Би Японы Засгийн газрын тэтгэлгээр Цуяама коллежийг төгсч, дараа нь Чикаго их сургуульд инженерийн чиглэлээр сурч төгссөн. Одоо би Nikon-ы хагас дамжуулагч чип хийдэг багажны үндсэн программ хангамжийн хөгжүүлэлтийн хэлтэст дөрөв дэх жилдээ ажиллаж байна. Тус компанид орсны дараа эхний дөрвөн сар хүнтэй мэндлүүлэх, утсаар зөв ярих, зочидтой яаж харилцах, өөрийнхөө мотивацийг хэрхэн дээшлүүлэх зэрэг анхан шатны зүйлийг зааж сургасан.

Хэдий дөрвөн жил болсон ч одоог хүртэл сурах зүйл байсаарл байна. Мэдэхгүй, чадахгүй зүйлээ хамт ажиллагсдаасаа асуух үргэлж нээлттэй. Тэр хэрээр багийн ажиллагаа маш чухал. Эргээд харахад Японд

сурсан боловсрол, ажлын туршлага надад ажлыг хэрхэн дэс дараалалтай хийх, ажилдаа шаргуу, нягт нямбай, хандах хандлагыг суулгасан. Түүнчлэн гэр бүл болон өөртөө цаг гаргах, өөрийгөө хөгжүүлэх, сурах арга барилыг сайтар эзэмшүүлсэн гэж боддог. Ер нь хувь хүн өөрийгөө сайн хөгжүүлэх хэрэгтэй. Мөн өөрт оногдсон ажлаа хамгийн сайнаар хийх нь чухал.

Япон хүмүүс ажиллаж байгаа байгууллага, тухайн газартаа маш үнэнчээр, бүх хүчээ дайчлан ажилладаг. Энэ нь нэг талаар Япон Улсыг өнөөгийн хөгжлийн өндөрлөгт хүргэсэн гэдэг. Тиймд ямар ч ажил хийсэн үнэнч, шударгаар хөдөлмөрлөж, зүтгэдэг, тууштай байвал Монгол Улс минь хөгжинө гэж боддог. ■

AIR TRANS

Хамтдаа аялсан 20 жил

 Accredited

 IATA Accredited Agent

☎ 33-33-33

☎ 33-33-33

20 YEARS
AIR TRANS

ТИЙЗ ЗАХИАЛГЫН УТАС:

☎ 33-33-33

info@airtrans.mn

www.airtrans.mn

airtrans ticketing agency